

CERAMICA DIN AȘEZAREA ȘI CETATEA DE LA INDEPENDENȚĂ (MURIGHIOL) SECOLELE V I.E.N.—VII E.N.

ANDREI OPAIT

Săpăturile arheologice din situl de la Independență au dus la descoperirea unui apreciabil material ceramic. Studierea acestuia s-a dovedit deosebit de utilă pentru înțeadrarea cronologică a celor trei straturi de loenare: Latene (sec. V–I i.e.n.), roman timpuriu (sec. I–III e.n.) și roman târziu (sec. IV–VII e.n.). Acest studiu ceramic vine să completeze raportul prezentat de membrii colectivului de arheologi de la Independență (Dacia N.S., XXXI, 1987, 97–106).

Cele peste 1200 de vase întregi sau fragmentare vor fi prezentate în ordinea cronologică a straturilor arheologice, iar în cadrul acestora vor fi grupate pe categorii ceramică (*dolia*, amfore, veselă de bucătărie, de uz curent și de masă), teate prezentate tipologie.

I. Stradul Latene¹

Amfore²

- 1) Gură, Chios. Inv. 40404, S I 20, –2,50 m (Pl. 1) Dg = 12.

Analogii: Chios (J. K. Anderson, *ABSA* 49, 1959, fig. 8/51); Atena (S. R. Roberts, *Hesperia* 55, 1986, 67, nr. 419-20, fig. 42, datează: 520–480 i.e.n.).

- 2) Bază, Thasos. Inv. 40262, 40263, 40409 (extramuros C₁) și 40560 (passim) (Pl. 1) Pastă de culoare roz-cremă sau roz-cărămizie, mică albă.

Analogii: nordul M. Negre (*Zest* 1960, Pl. XXII/45, datează: sec. IV–III i.e.n.).

- 3) Bază. Mendea (4). Inv. 40407, S I □ 43, –2 m (Pl. 1).

Pastă alburi-verzuie, mult piroxen.

Analogii: Nordul Mării Negre (I. B. Brașnăski, 1980, Pl. IV/43, IX/43). Se datează în prima jumătate a sec. IV i.e.n.

- 4) Gură, Heraklea. Inv. 40259, Extramuros C₁ (Pl. 1) Dg = 8,5.

Pastă cărămizie, dură. Sub buză apare o linie roșie-brună de vopsea.

Pe gât apare o stămpilă cu litere în relief HPAK.

Analogii: Nordul M. Negre (*Zest* 1960, p. 100, tip 4; Pl. XXII/45).

Datare: prima jumătate a secolului al III-lea.

- 5) Toartă stămpilită. Chersones. Inv. 30178, S I, □ 46–47, –2,90 (Pl. 47).

Nόνων[ος]

ἀστυνομοῦντος/-μου?

1) Mulțumim și pe această cale lui Petre Alexandrescu, Mihaela Mănuțu-Adameșteanu și lui Alexandru Avram pentru indicațiile bibliografice, care ne-au fost un deosebit ajutor în studierea ceramicii grecesti.

2) În cadrul catalogului am folosit următoarele prescurtări: S = secțiune; – □ carou; Dg = diametru gură; Dt = diametru toartă; Dm = diametru maxim; Db = diametru bază; I = înălțime. Dimensiunile sunt date în centimetri. Semnul întrebării pus după sigla nivelului indică o incertitudine asupra contextului arheologic. Desenele au fost executate de autor, iar calchierea lor de către Veronica Oancea căreia aducem și pe această cale mulțumirile noastre.

Analogii: Nordul M. Negre (V. L. Kao, *VDI* 1, 1985, 87–112, Gr. II), Histria (Canarache 1957, nr. 492).

Datare: cca. 275–215 i.e.n.

- 6) Gură, toartă, Rhodes. Inv. 30179, S II □ 120, –2 m (Pl. 47) Dg = 13; Dt = 4/3,1.
Stampilă circulară cu floarea de rodie în centru.

'Επι Σορράκου Ἀγριανίου

Analogii: C. Schuckhardt, *Die Inschriften von Pergamon*, II, Berlin 1895, 476, nr. 1174 — circulară dar lăță menținând liniile; nr. 1175 — cu aceeași lăță dar rectangular, V. Grace, *Hesperia* 54, 1985, 8–9.

Datare: cca. 188–186 i.e.n.

- 7) Gură, toartă, Rhodes. Inv. 38399, S II, □ 15 (Pl. 1; 47) Dg = 11; Dt = 3, 6/3.
Cartuș dreptunghiular 2,5/1,5.

'Επι Ἀρισ-
τευ Σορτί-
δα Ἀγρια-
νίου

Analogii: *Příroda* 1917, 5, nr. 85; Grace-Petropoulakou 1970, 296, grupa V.

Datare: 150–120 i.e.n.

- 8) Toartă, Rhodes. Inv. 38400, passim. Cartuș dreptunghiular 4/1,5. (Pl. 47)

'Επι Πλαισ-
via
'Ιαννιθίου

Analogii: I. Nicolaou-J.Y. Empereur, *Suppl. XIII, BCH* 1986, 592, nr. 7.

Datare: cca. 150 i.e.n.

Centre neidentificate:

- 9) Gură, Pseudo Cos. Inv. 40695, S II, □ 47, –1,80 m (Pl. 1) Dt = 5,2/2,6.
Pastă albă și mult piroxen.

Analogii: Nordul Marii Negre (*Zeest*-1960, 109, tip 61, pl. XXVI).

Datare: sec. II–I i.e.n.

- 10) Bază, Inv. 40694, S II, □ 47, –1,80 m (Pl. 10) Db = 3,3.
Pastă cenușiu-violet, mult piroxen, angoată galbuie.

Analogii: nu cunoaștem, pare să fi un produs pontic.

Datare: deoarece a apărut împreună cu nr. 9, o dată la fel.

- 11) Gură, Inv. 40408, S I, □ 35–37, –1,70 m (Pl. 1) Dg = 13.

Pastă de culoare bej-brună, micață, fină.

Analogii: nu cunoaștem.

Datare: deoarece a apărut împreună cu domă monede celtice din perioada autonomă se poate data în sec. III–II i.e.n.

- 12) Gură, Inv. 40405, S I, □ 49, –2,80 m (Pl. 1) Dg = 9,7.
Pastă de culoare bej-cărămizie, particule albe, puțină mică albă.

Analogii: nu cunoaștem.

Vesela de bacături și de masă

- 13) Oală getică, restaurată. Inv. 40383, S I, □ 20, –2,50 m (Pl. 2) Dg = 15,5; Dm = 18; Db = 11; I = 19,5.

Pastă de culoare bej-brună, pietricole, quart, particule calcaroase.

Decor: patru butoni între care apare un sir de incizii cu spătula.

Datare: începutul sec. V i.e.n. deoarece apare în același context cu fragmentul de amforă de Chios.

- 14) Ceasă, fragment. Inv. 38639, S II, □ 32, –2,20 m (Pl. 2) Dg = 13.
Pastă cenușie, fină, rare particule albe.

Analogii: Istria-sat (P. Alexandrescu, *Paciu N.S.*, XVI, 1973, 117, nr. 30).

Datare: sec. V i.e.n.

15) Flos plate, fragment. Inv. 29641, S I, □ 8-9 (Pl. 2) Db = 8,8.

Pastă de culoare bej-cărămizie, fîrnă brună.

Analogii: Histria (Alexandrescu 1966, 167, Pl. 88, XXII/16).

Datare: mijlocul sec. V i.e.n.

16) Bază, *Skyphos*. Inv. 40389, S II, □ 36, -2 m (Pl. 2) Db = 5,6.

Pastă de culoare bej, fîrnă negru cu luciu la exterior și interior. La partea inferioară apare o bandă de fîrnă negru lată de 1,5 cm. În registrul superior pare să fie reprezentat un motiv floral. În centrul bazei apar trase de dosă închise concentric trase cu fîrnă negru.

Analogii: Histria (?) (P. Alexandrescu, *Histria IV*, București 1978, 81, nr. 496, pl. 583 — primul sfert al sec. IV, i.e.n.). Atena (Sparkes-Talcott, *The Athenian Agora XII*, Princeton, New-Jersey, 1970, 260, nr. 350, pl. 16, termă datată 375-350).

Datare: prima jumătate a sec. IV i.e.n.

17) Bol attic, fragment pansă. Inv. 40403, S II, □ 24, -2,60 m. Neilustrat.

Fîrnă negru cu luciu slab la interior și exterior. Ornament imprimat cu roți dințată — trei cercuri concentrice.

Analogii: Histria (Alexandrescu 1966, Pl. 91/XXXIII, 3).

Datare: al treilea sfert al sec. IV i.e.n.

18) *Kantharos* attic, fragment pansă. Inv. 40402, S II, □ 24, -2,60 m.

Fîrnă negru cu luciu puternic.

Analogii: Alexandrescu 1966, Pl. 91/XXXIII, 6; H. Thompson, *Hesperia III*, 1934, 319, A₂₇, A₂₈.

Datare: al treilea sfert al sec. IV i.e.n.

19) Cupă cu o toartă, fragment. Inv. 38673, S II, □ 24, -2,60 m (Pl. 2).

Pastă cărămizie, angobă brun-roscată la interior și exterior. Dg = 14.

Analogii: G. Siclariu, *Ponce II*, 88, fig. 17/6; M. Coja, P. Dupont, *Histria V*, 46, nr. 22, pl. 12.

Datare: sec. IV i.e.n.

20) Strachină, fragment. Inv. 38677, S II, □ 24, -2,35 m (Pl. 20). Dg = 15; I = 6,5. Pastă brună cu miez negru, zgrunțuros, aspect grosier.

Datare: posib. cel de-al treilea sfert al sec. IV.

21) Castron, fragment. Inv. 40406, S I, □ 43, -2 m (Pl. 2) Dg = 28.

Pastă cenușie cu miez negru, fină, compactă, urme de lustru la exterior.

Analogii: M. Coja, *Dacia N.S.*, XII, 1968, fig. 2/3.

Datare: castronul apare împreună cu o bază de amforă de Thasos, deci s-ar putea data în sec. III i.e.n.

22) Strachină, fragment bază. Inv. 38679, S II, □ 120, -2 m (Pl. 2) Db = 10.

Pastă cenușie, fină, particule calcareoase.

Datare: la fel ca fragmentul de amforă rhodiană, cat. nr. 6.

23) Mai multe fragmente de vase getice decorative cu butoni și briuri alveolate, dintre care doar cel cu Inv. 41143 (S II, □ 120, -2 m, Pl. 3) se datează prin amforă rhodiană în primul sfert al sec. II i.e.n.

Pentru celelalte fragmente: Inv. 41144 (S II, □ 65, -4 m), 41145 (S II, □ 46, -3 m), 41146 (S I, □ 18, -3 m) (Pl. 3) nu avem date.

*

După cum a rezultat și din prezentarea materialului ceramic, în situl de la Independența se constată o locuire continuă între sec. V—I i.e.n. Deoarece sondajele arheologice nu au surprins decât parțial unele zone care ar fi putut constitui spații de locuit (de exemplu S I, □ 46-47, -2,90 m) nu avem suficiente elemente pentru cunoașterea în detaliu a locuirii Latone din acest sit. Marea majoritate a descoperirilor provin din gropi menajate (de exemplu S II, □ 24, 69, 120) și din pămîntul de nivelare al epo-

eilor ulterioare. Oricum ar fi, ceramica prezentată vine să completeze o serie de alte descoperiri din zonă, cum ar fi cele din marginea com. Independență (Ex. Bujor. *SCIV* 3–4, VI, 1956, 171–180; Idem, *Materiale III*, 1957, 247–54), sau necropola tumulară situată la cca. 1 km sud de cetate, într-unul din tumuli fiind descoperite 52 tearte de amfore rhodiene, datează la sfârșitul sec. III–începutul sec. II î.e.n. (informație G. Simion și V. Lungu, cărora le mulțumim și pe această cale). Cerecările viitoare efectuate în acest sit vor trebui să stabilească tipul de așezare și întinderea acesteia.

STRATUL ROMAN TIMPURIU

Amfore

24) Gură. Inv. 38660, S II, □ 10, -2,80 m (Pl. 4) Dg = 14.

Pastă este de culoare bej, dură, compactă, angobă bej, groasă, cu o bană aderență. Analogii: Ostia (*Ostia III*, în Studi Miscellanei 21, 1973, 278, 488, pl. LXXIII, fig. 631; tip de amforă neidentificat de Cl. Panella).

Datare: conform analogiilor se datează în al treilea sfert al sec. I.

25) Gură. Inv. 29652, S I, □ 70, N 1 (Pl. 4) Dg = 17.

Pastă de culoare roz, dură, compactă, angobă galbenic-alburie la exterior.

Analogii: Dobrogea (*Opaiț* 1980 - a, 296, pl. IV/5); Oltenia (*Popilian* 1976, 40, tip II–III, pl. XV).

Datare: sec. II.

26) Gură. Inv. 38630, S II, □ 14, -2,20/-2,40 m (Pl. 4) Dg = 16.

Pastă cărămizie, foarte dură și compactă, bobite violet, angobă proprie.

Datare: sec. II–III e.n.

27) Gură. Inv. 38621, S II, □ 97, sub N 6. (Pl. 4) Dg = 23.

Pastă orange, dură, bobite violet, albe, mica albă mai rar aurie, angobă orange.

Analogii: Dobrogea (*Opaiț* 1980 – a, 308, pl. IX/3); Nordul M. Negre (*Zeest* 1960, 113, pl. XXXI/75 a).

Datare: sec. III.

28) Gură. Inv. 40557, S I, □ 8–9, N 1 (Pl. 4) Dg = ?

Pastă alburie, piroxen.

Analogii: Histria (*Alexandrescu* 1966, 99, 198, Pl. XXX – 6, 7, 8).

Datare: a doua jumătate a sec. I e.n.

29) Gură. Inv. 40555, S I, □ 66–67, N 4 (Pl. 4) Dg = 11.

Pastă orange-cărămizie, oxid de fier, angobă alburie la interior și exterior.

Datare: sec. III(?)

30) Gură. Inv. 29647, S I, □ 70, N 4 (Pl. 4) Dg = 17,5.

Pastă cărămizie, dură, cuart fin, oxid de fier, mica aurie, angobă proprie.

Analogii: *Opaiț* 1980 - a, 308–310; *Opaiț* 1987, 248, 250, fig. 4/2.

Datare: mijlocul sec. III.

31) Bază. Inv. 40271, S II □ 60, 6t. N 5 (Pl. 4).

Pastă bej-rozie, piroxen.

Analogii: *Opaiț* 1980 - a, 302, Pl. VII/5, XIII/4.

Datare: a doua jumătate a sec. III e.n.

32) Bază. Inv. 41051, S II, □ 15, -2,40/2,90 m, sub N 6. Neilustrat.

Pastă cărămizie cu miez cenușiu, mult oxid de fier, cuart. Db = 8,2.

Analogii: *Opaiț* 1980 - a, 298, Pl. V/1; *Riley* 1979, M R A 7, 189–193, Pl. 34/243.

Datare: sec. III e.n.

Vesela de bucătărie și de uz casnic

33) Gură de oală. Inv. 40410, S I □ 70, N 1 (Pl. 5) Dg = 20.

Pastă bej-brună, dură, grosieră, cuart pisat, urme de fusingire la exterior.

Analogii: Scorpan, *Pontica* 3 1970, fig. 10/1; M. Babes, *SCI* 22, 1971, fig. 8/1; Bichir 1984, 32, pl. XII/10.

Datare: sec. I-II e.n.

34) Gură de osă. Inv. 29735, S I □ 52-53, groapă, -2,10 m (Pl. 5) Dg = 20.
Pastă brună-cenușie, grosieră, multă scoică pisată, cuart pisat, urme de funingine la exterior.

Analogii: M. Babes, *op. cit.*, 30, fig. 8/1, 10/3; Bichir 1984, pl. 12/4.

Datare: sec. III (?).

35) Crater, fragmentar. Inv. 29646, S I □ 70, N 2 (Pl. 5) Dg ~ 18.
Pastă bej închis, fină, angobă brun închis la interior și exterior.

Analogii: *Opul* 1980 - b, 333, Pl. VI/2.

Datare: sec. II-III.

36) Osă, fragmentar. Inv. 38616, S II □ 16, -2,40 m (Pl. 5) Dg ~ 21.
Pastă brună, dură, compactă, mică albă, oxid de fier, cuart fin.

Analogii: Riley 1979, 265, fig. 104/517, 596.

Datare: sec. II-III.

37) Ucior, lipsă gura. Inv. 30245, S I □ 12, N 5 (Pl. 5) Dm = 11.
Pastă bej-cenușie, particule calcaroase mari, angobă brună.

Datare: sec. II-III.

Vesela de mosă

38) Castron, fragment. Inv. 30244, S I, □ 23, -2,40 m, N 2 (Pl. 6) Dg = 23; Dh = 8; I = 9.

Pastă bej, fină, calcar, angobă brună în interior, iar la exterior doar treimea superioară.
Analogii: *Popiliu* 1976, 119, 209, nr. 766, pl. LXIII.

Datare: sec. II e.n.

39) Strachină, fragment. Inv. 29650, S I, □ 70, N 2 (Pl. 6) Dg = 22.
Pastă bej-rozie, dură, fină, angobă brun deschis la interior și exterior.

Analogii: *Opul* 1980 - b, 336, pl. IX/2; Bichir, 1984, 89, pl. XXXI/9.

Datare: a doua jumătate a sec. II-sec. III.

40) Farfurie, fragment. Inv. 29651, S I, □ 70, N 2 (Pl. 6) Dg = 27.
Pastă bej-eărămuzie, fină, calcar, mică albă.

Analogii: *Opul* 1980 - b, 339, pl. XV/5; *Popiliu* 1976, 126, pl. LXXI/887; Saltov 1985, 65, pl. XXVII/4.

Datare: sec. II.

41) Platou, fragment. Inv. 29649, S I, □ 8, N 1 (Pl. 6) Dg = 25; I = 5,5.
Pastă bej închis, foarte fină și compactă, slip castaniu-brun la interior și exterior, puțernic exfoliat la exterior.

Analogii: nu cunoaștem paralele exacte pentru această formă de platou. Morfologic se apropie de un tip de platou din sec. IV-V. Textura pastei, slipul gros și mat, precum și scobitura ce separă inelul bazei de bază ne determină să datăm acest platou în sec. I-II e.n.

42) Platou, fragment. Inv. 29648, S I, □ 8-9, N 3, neilustrat. Dg = 25.
Textura pastei și morfologia sunt identice cu ale platoului precedent.

43) Farfurie, fragment. Inv. 29642, S I, □ 20, -2,10 m, N 3 (Pl. 6) Dg = 20.
Pastă brună-eărămuzie, foarte fină, slip brun la interior și exterior.

Analogii: Ostia (*Ostia I* în Studi Miscellanei 13, 1968., 56, fig. 99); Roma (*Hayes* 1972, 69; forma B, fig. 12/8).

Datare: mijlocul sec. III e.n.

44) Farfurie, fragment. Inv. 29643, S I, □ 20, -2,10 m, N 3 (Pl. 6) Dg = 21.

Textura pastei este asemănătoare cu a farfuriei precedente dar slipul are o nuanță mai închisă.

Analogii: Atena (*Robinson* 1959, K. 41, pl. 69).

Datare: mijlocul sec. III e.n.

45) Farfurie, fragment. Inv. 38635, S II, □ 96-97, N 3 (Pl. 7) Dg = 22,6.

Pastă cărămizie-rozică, fină, multă mica albă, calcar, oxid de fier.
Analoga: *Popihan* 1976, 126, Pl. LXXI/886.

Datare: sec. II – III.

46) Farfurie, fragment. Inv. 38636, S II, □ 14, -2,20/2,40 m (Pl. 7) Dg = 30; I = 5,5.
Textura pastei și slipul sunt identice cu cat. nr. 43, 44, cu mențiunea că slipul are mica aurie și aderență slabă la exterior.

Analoga: *Huges* 1972, 321–22, Caudarli Ware, forma 4, fig. 64.

Datare: sec. III.

47) Stratifică, fragment. Inv. 38627, S II, □ 15–16, -2,40 m (Pl. 7) Dg = 25.
Pastă bej cu miez rezin, fină, micacee; slip brun-bej la interior și exterior, puternic exfoliat.

Analoga: *Sultac*, 1985, 67, Pl. XXX/3; deși această analogie se referă la un bol, profilul acestuia este identic cu al stratificii de la Independența.

Datare: sec. III c.n.

48) Oală, fragment. Inv. 40561, S II, □ 97, sub N 6 (Pl. 7) Dg = 14; Dl = 3,8.
Pastă cărămizie, mica albă, vopsea roșie-brună la exterior.

Analoga: *Opati* 1980 - b, 233, pl. VI/1; *Popihan* 1976, 91, pl. 38; *Sultac* 1985, 76, pl. XXXV/6; *Peppers* 1979, fig. 108/b A-58.

Datare: sec. II c.n.

Din analiza materialului ceramic a rezultat că datarea lui N 1 poate fi lăsată în a doua jumătate a sec. I c.n., a lui N 2 în secolul al II-lea, a lui N 3 în prima jumătate a sec. III, iar a lui N 4 și N 5 în a doua jumătate a secolului III. Sub raport cantitativ cele 24 de vase ceramice nu pot avea o importanță deosebită în documentarea unei intense activități economice în cadrul acestei așezări, acenata și datorită săpăturilor arheologice de măsură ampioare. Ele documentează totuși o continuitate de locuire.

STRATUL ROMAN TÎRZIU

Deoarece acest strat este cel mai bine reprezentat în cadrul cetății, fiind descoperite peste 1200 de vase și fragmente ceramice, vom renunța la modul de prezentare adoptat pentru ceramică din straturile anterioare. Întregul lot ceramic a fost determinat cantitativ și asamblat statistic, ceea ce ne-a permis să facem și unele comentarii privind prezența unor tipuri ceramice în cadrul cetății. Ceramică este prezentată tipologic în ordinea principalelor categorii.

DOLIA

După textura pastei și morfologie distingem două tipuri:

Tip I

Pastă cărămizie-brună, dură, mările pietricele, cuart grosier. Sunt executate în mărimi diferite: mici, cu înălținări pînă la ea, 1 m și diametre maxime de 0,70–0,80 m și mari, cu înălțini de 1,80–2 m și diametre maxime de 1,50–1,80 m. La Independența au apărut numai exemplare de dimensiuni mari (Pl. 49/B). Aceste dolia sunt frecvente în toate așezările romane tîrzii din provinția Scythia.

Tip II

Pastă de culoare cenușie sau cărămizie-bej, de grosier utilizat corespunzător în general cu cel al primului tip însă este mult mai fin. Uneori apare și o vopsea brună. Pe buză și pe corp pot apărea linii incizate sub formă de meandre.

Analoga: Babadag-Topraiechiîi (Inedite). Iatrus (*Böttger* 1982, 69–70, Pl. 51/526, 528).

CATALOG

49) Gură. Inv. 38615, S II, □ 90–91, N 8 (Pl. 7) Dg = 23.

50) Gură. Inv. 38601, S II, □ 41–43, N 10 (Pl. 7) Dg = 32.

AMFORE

O problemă încă nerezolvată de cercetarea actuală este și accea a tipologizării amforelor. Pentru amforele romane tîrziu ne-a reținut atenția sistemului lui Riley (*Riley 1979, 97–98*) adoptat pentru prezentarea ceramică de la Berenice. Acesta separă tipurile ceramică în patru perioade cronologice care merg din cenicică pînă în roman tîrziu. Deși este practic deosebit „new types can be added at a later date to the typology without affecting its basic structure” (*Riley 1979, 98*), totuști acest sistem permite unor tipuri de amfore cu o viață mai lungă să suprapună două perioade, primind astfel numerotări diferite. Se divide în mod artificial viața unui tip de amforă cîteva etape la confuzii cu privire la activitatea unei anumite zone comerciale. Direcția actuală a cercetărilor ceramologice din estul Mării Negre, care pornesc de la depistarea și cercetarea unor ateliere ceramice, însoțite de analizele de laborator ale pastrii, nî se pare a fi ceea mai indicată. Numai în acest mod se va putea stabili originea și evenimentul și conținutul unor tipuri de amfore, astfel că în viitoarele tipologii amforele vor putea fi împărțite după natura conținutului lor și după zonele producătoare. Pînă cînd se va ajunge la constituirea acestor tipologii sistem nevoită a alcătuit sisteme artificiale. În cadrul sistemului nostru amforele sunt împărțite după forma lor deosebite, în general, era posibil să existe o legătură între forma și capacitatea amforelor și produsul căreia îi erau destinate. Acest sistem tipologic credem că facilitează și mai mult decît sistemul lui Riley adângarea noilor tipuri de amfore fără a afecta structura de bază a tipologiei. Ordinea de prezentare a formelor urează în vedere și capacitatea amforelor. Astfel ele au fost împărțite în: A) PIRIFORME; B) CILINDRICE; C) BUCURDE; D) OVOIDALE; E) CONICE.

A) AMFORE PIRIFORME*

Tip I

Pasta este de culoare orange sau brună, mic-zul adeseori cenușiu, foarte dură, mult cuart, oxid de fier: argobă proprie.

La Independență, în prima jumătate a secolului IV mai apare varianta din a doua jumătate a sec. III (v. Cat. nr. 30), dar care are cel de-al doilea igheah de sub buză mai estompat. Din a doua jumătate a sec. IV apare varianta finală a acestui tip. Evoluția acestui tip se pare că începe încă de la sfîrșitul epocii cenicice (*Opaiț 1987, 247–250*).

CATALOGI

51) Gură, fragment. Inv. 38629, S II, □ 84–86, N 7 (Pl. 8) Dg – 13.

Tip II

Pasta are culori variabile: brun deschis-bej, cărămizie sau roz, dură, călcar, mică albă; argobă proprie.

Este unul din principalele tipuri care apar în siturile antice din Dobrogea din sec. II pînă în sec. VII (*Scorpan 1977, 274, fig. 10*; *Opaiț 1984, 311–317, pl. I–XII*). Unii autori contestă această evoluție îndelungată (*Riley 1979, 219*) datorită texturii diferite a pastei. Variațiile de culoare ale pastei, de la roz-orange sau cărămiziu pînă la beige se observă atât în epoca română timporei cât și în cea tîrzie, dovedă fiind că recipientele erau execuțuite în mai multe ateliere, dar care spartineau probabil de același zonă producătoare. O amforă descoperită la Novae, într-un context datat în anii 316/317 (*Guentz-Sarnowski 1981, 122–123, fig. 54/1*) indică cîteva relații dintre varianta din a doua jumătate a sec. III (*Opaiț 1980 – a, 296–97, pl. IV/4*) și varianta din a doua jumătate a sec. IV (*Opaiț 1984, 312, pl. II/1*). Amforă de la Novae mai are încă caneluri pe corp dar pe umeri și spre bază apar deja striuri. Merita menționată și descoperirea pe N 11 a unei amfore fracionare, cu un volum de ± 4.385 l (Cat. nr. 63). Reprezentabilitatea este grosimea peretilor acelorași amfore (0,9 cm).

În privința frecvenței acestui tip dorim să subliniem procentajul ridicat al acestui tip în așezarea și fortificația de la Babadag-Toprăjicioi (datată între sfîrșitul sec. IV și prima jumătate a sec. V), unde reprezintă cca. 15% din totalul amforelor, perioadă în care și la Independență are valori destul de ridicate: 8–9%. Din a doua jumătate a sec. V

și pînă la începutul sec. VII dominația acestui tip se va accentua, procentajul oscilind între 19% și 29%. Valori ridicate înregistrează această amforă și la Iatrus (Pl. 50). Originea acestui tip pare să fie egeeană. Analiza petrografică indică ca sursele o zonă cu roci vulcanice (mai multe insule grecăști, regiunea Bodrum, N-V Asiei Mică) (Williams 1983, 102). Hotărîtoare rămîn însă descoperirile de ateliere. Astfel de ateliere au fost recent semnalate la Çanakkale, în peninsula Datea, dar după opiniile noastre acestea reprezintă doar o mică parte din atelierele care produceau astfel de amfore (cf. N. Tuna, J.-Y. Empereur, M. Picou, E. Düger, *Rapport préliminaire de la prospection archéologique turco-française des ateliers d'amphores de Resadiye-Kiliseyipin, sur la Péninsule de Dalça*, în Anatolia Antique 1987, 49). Continutul acestor amfore este necunoscut, nefind exclus să fie servit pentru transportul uleiului (cf. Avram-Oprea 1987, 140). Avem deosebită în vedere și slabă reprezentare a acestui tip de amforă la Carthagina, important centru producător de ulei (Perroche 1984, fig. 33).

CATALOG

- 52) Gură, fragment. Inv. 41048, S II, □ 57–61, N 6 (Pl. 8) Dg = 12; Dt = 4,2/2.
Pastă roz, multă mică albă, păieți de mică aurie, rar cuart.
- 53) Gură, fragment. Inv. 29767, S I, □ 46–47, N 8 (Pl. 8) Dg = 9,6.
Pastă orange, mult oxid de fier grosier, mică aurie, calcar, cuart.
- 54) Gură, toarte. Inv. 29754, S I, □ 16, N 9 (Pl. 8) Dg = 13,4; Dt = 4,2/2,5.
Pastă bej-brun deschis, mult calcar, mică aurie, rar cuart.
- 55) Gură, toarte. Inv. 40835, S II, □ 110, –2,10 m. (Pl. 8) Dg = 11,5; Dt = 4,2/2,5.
Dimpini cu vopsea roșie pe gât;

+ Χ(πιατόν) Μ(αρία) γ(εννά)

+ Marin naște pe Cristos

χ(sextarii) ΜΘ [Ε]λ(αννα)?

Sextarii 49 (ulei?)

[χ(sextarii) Μ?]Θ [Ε]λ(αννα)?

Sextarii 49 (ulei?)

Datare: sfîrșitul sec. V – începutul sec. VI.

- 56) Completă, Inv. 40380, U-2, N 12 (Pl. 9) Dg = 10; Dt = 3,5/2,2; Dm = 47; I = 66.
Pastă identică cu Cat. nr. 53, Vol. = 57,3 l (cabinet matematic).
- 57) Completă, restaurată, Inv. 40666, E-20, N 11. (Pl. 9) Vol. = 40,2 l.
Dg = 10; Dt = 3,5/2,6; Dm = 41,5; I = 50. Pastă identică cu Cat. nr. 53.
- 58) Completă, restaurată, Inv. 40667, E-20, N 11 (Pl. 9) Dg = 11,5; Dt = 3,5/2; Dm = 45; I = 60,5. Pastă roz-cărămizie, dură, Vol = 50,4 l.
- 59) Aproape completă, Inv. 41216, U-13, N 13 (Pl. 9); Dt = 4,2/2,7; Dm = 44; I = 60.
Pastă roz-cărămizie, enart, calcar, oxid de fier, Vol. = 52,3 l.
- 60) Gură, toarte, Inv. 29782, S II, □ 75, N 11 (Pl. 9) Dg = 10,2; Dt = 3,6/2.
- 61) Gură, toarte, Inv. 29783, S I, □ 61, N 12? (Pl. 9) Dg = 10; Dt = 4,2/2,2.
- 62) Gură, Inv. 40387, U-8, N 13 (Pl. 10) Dg = 10,6. Pastă roz-cărămizie.
- 63) Aproape completă, Inv. 39597, U-19, N 11 (Pl. 10) Dg = 8; Dt = 2,5/2; Dm = 20; I = 55. Pastă brun-rozie, mult enart, oxid de fier.

Subtipul 11.1 (Antonova tip 9)

Pasta se pare că este asemănătoare cu a tipului principal însă la exterior este prevăzută cu o angobă galbuiie. Se remarcă îndeosebi gâtul foarte larg și baza concavă de tip „umbo”. Cîteva exemplare întregi au apărut la Chersones, în complexe dateate la începutul sec. VII (Antonova 1971, 86, fig. 9; Yukobyan 1979, fig. 3/10 cu dimensiuni de: Dg = 13; Dm = 33; I = 47).

CATALOG

- 64) Gură și bază. Inv. 29753, S I, □ 59–62, N 12? (Pl. 10) Dg = 12,6. Pastă bej, oxid de fier, calcar mult, angobă galbuiie la exterior.
- 65) Gură, Inv. 40654, S I, □ 6, N 12 (Pl. 10) Dg = 16. Aceeași pasta ca nr. 64.

Tip III (Opait 1987, tip IV)

Pastă de culoare bej-orange, dură, particule albe și brune; angobă proprie. La Independența este prezentă numai varianta din sec. IV. (Pentru evoluția acestui tip vezi Opait 1987, 251–53).

CATALOG

- 66) Gură. Inv. 40244, S II, □ 57–61, N 6. (Pl. 10) Dg = 10.

Bf AMFORE CILINDRICE

Tip I – a. Pastă roșie-cărămizie; oxid de fier, calcar, angobă alb-gălbui. Această amforă ar putea proveni din aşezatul tip mirmekian (Zeest 1960, 111–112, Pl. XXX/72, datat sfârșitul sec. II– mijlocul sec. III). Sunt amfore de mari dimensiuni așa cum indică și o descoperire de la Greci, judecătiva Muzeului Deltei Dunării Tuleea, Pl. 24/40639 sau Tyras (Krachenko-Korpusova 1975, 23, fig. 3/1). Calendarul matematic efectuat amforei din Tyras a indicat o capacitate de cca 85 l. La Babadag-Topraichioi și Independența acest tip apare în sec. IV, fragmentele acestor amfore întâlnite în sec. V fiind probabil supraviețuiri. Este o amforă specifică secolului IV, așa cum indică și descoperirile de la Iatrus (Böttger 1982, 44, tip I₃). Această datare este susținută și de frecvența descoperirilor: 8% la Independența în prima jumătate a sec. IV și 2,5% în prima jumătate a sec. V; Babadag-Topraichioi 18%, la sfârșitul sec. IV–1,7% către mijlocul sec. V. Probabil că este de origine pontică. Böttger presupune că se transportă cu ea orz (Böttger 1982, 88).

Nici un exemplar bun pentru desen.

Tip I – b. Pastă asemănătoare cu I – a; angobă alb-gălbui la exterior. Această variantă lipsește la Independența deocamdată, dar este prezentă la Babadag-Topraichioi și Aegyssus în a doua jumătate a sec. IV.

Tip I – c. Böttger tip III–1; Kuzmanov tip XV)

Aceeași textură a pastei ca la variantele „a” și „b”. Dimensiunile acestei variante sunt mult mai reduse față de I – a. Este răspândită în bazinul pontic din ultimul sfert al sec. IV și pînă în prima jumătate a sec. VI. Două amfore descoperite la Dinogetia într-un context datat ante 378 (Informație Al. Barnea, căruia îi mulțumim și eu pentru prilej) marchează limita inferioară a începuturilor acestei variante. La Babadag-Topraichioi este frecventă îndosată în al doilea sfert al sec. V cînd atinge un procentaj de 7,7%. La Independența acest procentaj îl are deja de la sfârșitul sec. IV (7,6%) și ajunge pînă la 10% în a doua jumătate a sec. V pentru a cobori la 6,6% în plin secol VI. Volumul acestei amfore a variat între 3,1 și 11 l. Böttger sugerează drept conținut uleiul (Böttger 1982, 89).

CATALOG

- 67) Aproape completă, lipsă porțiunii din gât și toartele. Inv. 40661, S II □ 85, N 7 (Pl. 11) Dm = 12,6; Ip = 49.
 68) Gură. Inv. 29761, S I □ 23–24, N 9 (Pl. 11) Dg = 9,4.
 69) Gură și bază. Inv. 29756, S II □ 89–90 N 10 (Pl. 11) Dg = 11.
 70) Gură. Inv. 29755, S I □ 26–38, N 10. (Pl. 11) Dg = 9; Dt = 2,7/2,4.

Tip I d₁ (Antonova tip V, Kuzmanov tip XVI)

Pastă și angobă asemănătoare cu variantele precedente. Dimensiunile acestei variante sunt și mai mici decît a variantei I – C.

Sunt deosebit de rare la Independența din a doua jumătate a sec. VI, spre sfârșitul secolului reprezentînd peste 17% din totalul amforelor. În Dobrogea apar la Berœ (Vălcenau-Barnea 1975, fig. 1/1), Axiopolis (Barnea 1960, Pl. I/3), Histria (Condurachi 1954, fig. 379 a, b; Suciu 1982 – b, pl. 16/5–7), Tomis (inedite), Portile de Fier-Aquis (Janković 1981, pl. 64/A). La Independența apare și o amforă fracționară (Cat. 76) care prin textura pastei pare să aparțină deosemenea acestei variante.

CATALOG

- 71) Completă, restaurată. Inv. 32500, S II, □ 77, N 11 (Pl. 11) Dg = 9; Dt = 2,5/1,8; Dm = 15,5; I = 33.
- 72) Completă. Inv. 32498, S II, □ 75, N 12 (Pl. 12) Dg = 8; Dt = 2,3/1,8; Dm = 16; I = 33.
- 73) Completă. Inv. 32499, S II; □ 22, N 10 (Pl. 12) Dg = 8; Dt = 2,6/2; Dm = 16; I = 33.
- 74) Completă. Inv. 27896, S I, □ 47, N 10 (Pl. 12) Dg = 8; Dt = 2,3/2; Dm = 15; I = 30,5.
- 75) Aproape completă. Inv. 40665, U 8, N 13 (Pl. 13) Dm = 11; Dt = 2,5/1,7; Ip = 17.
- 76) Aproape completă. Inv. 27897, S I, □ 47, N 10 (Pl. 11) Dg = 3,6; Dm = 8; I = 23.
- Tip I — d₂*. Pasta brun deschis, același degresant ca și la precedentele variante, dar mult mai fin; angobă brun închis. Se deosebește de varianta I — d₁, printr-o execuție mai îngrijită. Spre deosebire de I — d₁, corpul lui I — d₂ încarcă să se mențină cilindric deși se îngustează ușor spre bază. Această subvariantă o găsim la Portile de Fier-Aquis (*Jankovic* 1981, fig. 63/g) și în epava de la Yassi Ada (*Bass-Doornink* 1982, 183, nr. P-72, fig. 8—18) ceea ce asigură datarea acesteia în primul sfert al sec. VII.

CATALOG

- 77) Aproape completă, lipsă gura. Inv. 40663, U-8, N 13 (Pl. 13) Dm = 15; I = 33.
Tip II (Riley Late Amphora 3, Almagro 54, Kuzmanov IV, Brückner 11).
Pasta brună deschis sau cărămizie, uneori cu nuanțe cenușiu, particule albe (calcar?), rar oxid de fier; angobă proprie.

Este un tip de amforă bine cunoscut în estul Mediteranei, ocasional și în vestul Europei (V. harta distribuției la Riley 1979, fig. 46). Apare frecvent și în Scythia la Troesmis (V. H. Bauman, Peuce 8, 1980, 184, Pl. 17/2), Noviodunum (*Barnea* 1984, pl. 8/2), Aegyssus (modite), Histria (*Condurachi* 1954, fig. 389; *Suceveanu* 1982 — b, 117, pl. 16/9), Tropaeum Traianii (*Cătăniuciu-Barnea* 1979, 187, fig. 164/3, 5; 170/3,10), Tomis (*Rădulescu* 1973, 194, fig. 5). Deși are o răspândire așa de largă cantitatea în care apare nu pare să fie prea ridicată. La Babadag-Topraichioi, în al doilea sfert al sec. V, reprezintă doar 1,3% din totalul amforelor. La Independența, unde apare între mijlocul sec. IV—sfîrșitul sec. VI, procentajul este de asemenea scăzut, oscilând între 2% și 4% valori de 4—4,5% atingând doar în două jumătate a sec. VI. Aceleasi procentaje scăzute înregistrează această amforă la Carthagina și Berenice (Riley 1979, fig. 45). Procentajul ridicat în care apare această amforă la Caesarea (Riley 1975, 30—31, fig. 12—15), precum și unele investigații petrologice, l-au determinat pe J. A. Riley să o considere ca fi produsă în zona Gaza. Recent J.-Y. Empereur a identificat atelierele de fabricare a acestui tip de amforă pe malul lacului Mariout din Nordul Egiptului (*Empereur-Picon*, 1986, 108, fig. 10). În privința evoluției tipologice, descoperirile de la Babadag-Topraichioi și Independența indică clar că în sec. IV — și prima jumătate a sec. V buza era scurtă, verticală sau plană (Pl. 13) așa cum indică și descoperirile făcute la Ampurias (Almagro 1956, 320, fig. 305) și Tarragona (*Vegas* 1973, 145, tip 59, fig. 56/2) sau Roma (*Whitehouse* 1982, fig. 12/161—164). și în a doua jumătate a sec. V umerii acestei amfore par să fie mai turtiți, după cum par să indice descoperirile de la Caesarea (Riley 1975, 29, fig. 12), Carthagina (Riley 1976, 120, fig. 21/9), precum și un exemplar de la Dinogetia (Pl. 3, Inv. 33839) (multumim și pe această cale lui I. Vasiliu pentru permisiunea de a desena și publica acest exemplar). În sec. VI linia umerilor se înalță la fel ca și buza. La unele din aceste buze observăm o săntuire în interior (Pl. 14; Inv. 40808), săntuire prezentă și la amforele din Tomis (informație M. Bucovăla căruia îl aducem mulțumiri pentru permisiunea de a desena exemplarul, Pl. 14/A) și Berenice (Riley 1979, fig. 92/353). Calculul matematic ne-a indicat pentru două amfore de la Independența capacitate de 11,336 și 14,783. Amfora de la Ampurias, potrivit calculului matematic ar avea cca. 18,2 l iar amfora de la Alexandria cca. 28,7 l (*Empereur-Picon* 1986, 108, fig. 10). Drept conținut Riley indică

faimosul vin de Gaza, deși nu exclude nici peștele (*Riley* 1979, 222). Analizele de laborator facute la unele reziduri din amforele descoperite la Roma au indicat în afară vînăului și uleiul drept conținut (*Whitehouse* 1985, 203). Având în vedere largimea relativ mare a gurii noi înclinată mai degrabă spre un preparat din pește.

CATALOG

- 78) Completă, restaurată, Inv. 32482, S I □ 22, N 11 (Pl. 14) Dg = 11; Dt = 3,3/2; Dm = 20; I = 72.
79) Completă, restaurată. Inv. 38401, S II □ 41, N 10 (Pl. 13) Dg = 11,5; Dt = 2,4/1,7; Dm = 19,5; I = 76.
80) Gură. Inv. 29759, S I, □ 18, N 6 (Pl. 13) Dg = 10,6.
81) Gură. Inv. 29758, S I □ 27–28, Strânsă, N 9 (Pl. 13) Dg = 12.
82) Gură. Inv. 38625, extramuros, N 8 (Pl. 13) Dg = 10,5.
83) Partea superioară. Inv. 29728, S I, □ 5, N 11 (Pl. 14) Dg = 10,8; Dt = 3,0/2,1.

Tip III

În cadrul acestui tip am grupat acele fragmente ceramice care provin de la amforele Nord Africane. Având în vedere faptul că din cele zece fragmente doar trei provin de la guri de amfore este dificil să încercăm unele repartizări tipologice, fragmentele de gură și de bavă fiind tratate separat. În privința procentajului în care apar la Independență este de remarcat prezența relativ ridicată a acestor amfore în prima jumătate a sec. V (7,5%), urmată de o scădere pentru ca numai în al treilea sfert al sec. VI să urce pînă la 4%. La Babadag-Topraichioi sunt prezente doar în al doilea sfert al sec. V cînd ajung pînă la cca. 2%. Fluctuația amforelor Nord Africane de la Independență se pare că reflectă fidel chiar fluctuația care se constată în același perioadă la Carthagina (*Peacock* 1984, 130, fig. 33). Produsul transportat cel puțin în unele din aceste amfore era uleiul, după cum dovedesc analizele de reziduri (*Whitehouse* 1985, 200–203).

CATALOG

- 84) Gură. Inv. 40416, S II, □ 77, N 8 (Pl. 15) Dg = 13.
Pastă roz, dură, angobă orange la exterior.
Analogii: Roma (*Whitehouse* 1982, fig. 10/130, datat 430–440).
85) Gură. Inv. 29766, S I, □ 52–53, N 10, Dg = 14. Neînsemnat, identic cu nr. 86.
Pastă roz, multă mică albă, înveliș alb-gălbui (pentru natura acestui înveliș v. *Peacock* 1984, 263–264).
86) Gură. Inv. 40421, U-8, N 13 (antrenat) (Pl. 15). Textură identică cu nr. 85.
87) Bază. Inv. 38680, S I, □ 13, N 8 (Pl. 15) Db = 5.
Pastă roz, dură; înveliș alb-gălbui care nu acoperă piciorul ei numai corpul vasului.
Analogii: Carthagina (*Peacock* 1984, 137, nr. 91, fig. 44/129, datat cca. 450).
88) Bază. Inv. 40681, K-20, groapă, material antrenat, N 8(?) (Pl. 15).
Pastă roz-violet, dură, mică albă, înveliș alb-cenușos la exterior.
Analogii: Carthagina (*Peacock* 1984, 137, nr. 87, fig. 43/122, datat c. 400–425), Yassi Ada (*Bass-Deorninck* 1971, 36, pl. 3/29).

Tip IV (Scorpan XVI, Kuzmanov VIII)

Este numit în literatura de specialitate drept „spatheion”, „spatia” (termenul este analizat de *Manacorda* 1977, 219–221 și *Hauthum* 1981, 126).

Unii autori (*Hauthum* 1981, 115–128; *Kuzmanov* 1985, 14–15) atribuie acestui tip două variante: prima datată în sec. IV–V, prin caracterele ci morfologice și manieră de execuție este apropiată de amforele nord africane (*Panella* 1973, 612–13; *Manacorda* 1977, 217). Cea de-a doua este datată în sec. VI–VII (*Kuzmanov* 1985, 14, pl. 6/48–53; *Hauthum* 1981, 215–17).

Deși această ultimă „variantă” are multe caractere morfologice asemănătoare cu amforele *spation* din sec. IV–V, totuși argila diferită și dimensiunile reduse ale celei din urmă

il determină pe D. Manacorda să credă „che non può venire confuse con il tipo classico dello spazio di origine africana” (*Manacorda* 1977, 219). Aceasta este de altfel și rațiunea care ne-a determinat să-l tratăm ca pe un tip deosebit de amforele nord africane. Pasta este de culoare alburi-galben deschis, relativ poroasă, mult nisip, uneori cu angobă proprie. În Dobrogea acest tip apare la Histria (*Conduruchi* 1954, 460, fig. 388, datat ca monedă Phocas), Argamum (informație M. Măneu-Adamușanu), în Oltenia la Sucidava (D. Tudor, *Sucidava. Une vîlă ducorobaine et hizantine en Dacie*, Bruxelles 1965, 119, pl. IV/4) iar în Iugoslavia la Ajdovski (T. Knitic, *Arh. Vestnik Ljubljana*, 30, 1979, 735, nr. 52 – 54; 746, nr. 159 – datează sfârșitul sec. VI) și la Aquincum (*Janković* 1981, 150, fig. 63/B). În sud apare la Constantinopol (*Hayes* 1968, 215 – sec. VII), Samos (*Houston* 1981, 215 – 17), Yassi-Ada (*Bass-Diorninck* 1982, 181, fig. 8 – 18/P, 66 – 67 ani 620 – 625). La Independență acest tip de amforă este prezent încă de la sfârșitul sec. VI într-un procent de 1,8%, pentru a se ridica în primul deceniu al sec. VII la 4,8%, menținându-se ridicat probabil și în decenile următoare (4%). În caz că nu avem de a face cu eventuale supraviețuiri. Oricum acest tip pare a fi mai răspândit în primul sfert al sec. VII așa cum par să indice și analogile. Conținutul amforei pare să fi fost uleios, aşa cum sugerează atât forma vasului cît și o inscripție pietată pe amfora de la Sucidava (D. Tudor, *op. cit.*, 119, pl. IV/4).

CATALOG

- 89) Completă, Inv. 32496, S II, □ 48, N. 11 (Pl. 15) Dg = 6,5; Dt = 1,2; Dm = 10; I = 43.
 90) Gură, toarte, Inv. 29743, S II, □ 43, N 13 (Pl. 15) Dg = 5,6; Dt = 1,2.
 91) Gură, Inv. 32501, S II, □ 28, N 11 (Pl. 15) Dg = 5,2.

Tip V

Pasta cărămidică, dură, mult oxid de fier, rare particule albe; angobă alburi la exterior. Pare să fie o amforă specifică bazinului pontic. În Dobrogea mai apare la Trebisca (V.II, Baumann, *Denks 8*, 185, pl. 17/1), Histria (*Suciu* 1982 – b, p. 117, pl. 16/4) și Tomis (Inedită). În vest ajunge pînă în Panonia (S. Tettamanti, *Acta Arch.* 32, 1980, 165, fig. 4). La Independență această amforă este frecventă în al treilea sfert al secolului VI (5,3%) și coboară spre sfârșitul secolului la 2,7%.

CATALOG

- 92) Completă, Inv. 39599, S II, □ 73, N 11 (Pl. 15) Dg = 4,8; Dt = 2,2/1,6; Dm = 11; I = 35.

C) AMFORA DE TIP BURDUF

Această formă devine frecventă în epoca romană tîrzie, mai ales din a doua jumătate a sec. IV și durează în următoarele zone din estul Mediteranei, cum ar fi insula Samos, pînă în prima jumătate a sec. VIII (informație W. Haftmann). La aceste amfore umărul formează cu gîțul un unghi obtuz, coborind abrupt spre corpul în formă de burduf, cu diametrul maxim la partea inferioră. Începînd cu sec. V se pierde distincția dintre gît și umăr, trecerea făcîndu-se treptat.

Tip I Pasta de culoare bej-gălbui, fină, moale, angobă proprie. Forma corpului o cunoaștem grație unei amfore descoperite la Dinogetia (Pl. 16/A) mulțumim lui Al. Barnea pentru permisiunea de a desena amfora).

La Babadag-Topraichioi apare în procente ce oscilează între 1,3 – 1,7% în prima jumătate a secolului V. La Independență apare între a doua jumătate a sec. IV – prima jumătate a sec. V în aceleasi proporții. Conform calculului matematic amfora de la Dinogetia ar putea avea c. 52 l.

CATALOG

- 93) Gură, Inv. 29777, S I, □ 12 – 14, N 7 (Pl. 16) Dg = 11; Dt = 4,8/2,1.
Tip II₁ Pasta de culoare bej sau rozie mai rar cenușie, mica albă, oxid de fier; angobă

proprie sau cenusiu-gălbule. Caracteristica îi este buza mică, teșită oblic spre exterior precum și gâtul scund. Toartele sunt foarte aplatizate.

Analogii: Tomis (*Rădulescu* 1976, 107, pl. VII/3), Babadag-Topraichioi (Opaiț, *Peuce VIII*, 431, Pl. 9/1).

CATALOG

94) Gură, Inv. 38631, S II, □ 96–98, N 6 (Pl. 16) Dg = 9,2.

95) Gură, Inv. 29773, S I, □ 59–61 N 8(?) (Pl. 16) Dg = 9,5.

Tip II₂. În pasta acestui subtip apare frecvent pirexenul și rare paieți de mica aurie iar la exterior are o angobă gălbuiu-verzui. Baza poate fi unică în secțiune dreptunghulară sau triunghiulară.

Analogii: Babadag-Topraichioi (Inedite), Tomis (*Scorpan* 1977, 272, fig. 5/3).

CATALOG

96) Gură, Inv. 29778, S I, □ 12–14, N 7 (Pl. 16) Dg = 12.

Tip III. Dimensiunile acestui tip sunt ceva mai mari decât ale precedentalui. Pasta este de calcare bej-brună sau brun-roșcată.

Buza este masivă, îngroșată atât la interior cât și la exterior. La Independența sau păstrat doar cîteva hârti ale acestui tip.

Analogii: Babadag-Topraichioi (Inedite — prima jumătate a sec. V), Tomis (*Scorpan* 1977, fig. 5/4), Atena (*Robinson* 1959, 108–109, 115, M-273, M-328), Yassi Ada (*Bass-Doorninek* 1971, 34, Pl. 2/8), Samos (*Isler* 1969, 206, Pl. 85/1,2).

CATALOG

97) Bază, Inv. 38668, S II □ 71–75 N 8 (Pl. 16) Db = 4,2.

98) Bază, Inv. 40418, S II □ 77, N 8 (Pl. 16) Db = 2,4.

Tip IV_a (Antonova tip 3, Scorpan tip 6, Kuzmanov tip 3).

Pasta este de calcare bej, nisipoasă, fină, particule albe (calcar?), mica albă. Acest tip de amforă apare frecvent în epoca romană tîrzie în estul Mării Negre, evoluția ei fiind relativ bine cunoscută (*Scorpan* 1977, 273, fig. 9). Conform ultimelor descoperiri originea acestei amfore pare să fie egipteană (*Empereur-Picon* 1986, 108, fig. 11). Călcărul matematic efectuat de noi unor amfore din Atena și Corint ne-a sugerat drept conținut uleiul, dar această ipoteză trebuie verificată prin noi descoperiri (*Arram — Opaiț* 1987, 143). În provincia Scythia această amforă apare în a doua jumătate a sec. VI în Histria (*Condurachi* 1954, 458, fig. 386), Capidava (Informație Z. Covaceff), Sacidava (Scorpan, *Pontica* 8, 1975, 272). La Independența cunoaștem doar un singur exemplar. Această variantă tîrzie apare în sud în Corint (*Williams-H-Zerres* 1983, 30, nr. 81, pl. 11) și Cartagina (*Riley* 1981, 110, nr. 72, fig. 8). Călcărul matematic efectuat amforei de la Capidava ne-a indicat o capacitate de 23 l.

CATALOG

99) Gură, toarte, Inv. 29793, S II, □ 42, N 10 (Pl. 16) Dg = 9,8; Dr = 2,4/1,6.

Tip IV — b (*Riley Late Amphora* 5)

Pasta cărămizie-orange, rară mica aurie, particule albe, angobă proprie.

Aj putea, eventual, reprezenta o variantă tîrzie a evoluției acestui tip, totuși trebuie să subliniem textura diferență a pastei față de cea a lui IV-a. Vîtoarele cercuri vor trebui să stabilisească dacă IV — b este varianța tîrzie a lui IV — a sau reprezintă un alt subtip realizat în alt centru productiv. Singura analogie cunoscută este în Cyrenaica și este datată în sec. VII (*Riley* 1979, 224, fig. 92/357, 368).

CATALOG

100) Gură, Inv. 29809, S I, □ 23, N 11 (Pl. 16) Dg = 13.

D) AMFORE OVOIDALE

Sunt amfore de dimensiuni și capacitate medii ce oscilează între 10–20 l, ocasional pot ajunge și pînă la 27–30 l.

Tip I₁ (Riley, Late Amphora I, Kuzmanov tip 14, Böttger tip II₁)

Pasta este de culoare bej închis sau deschis, rar cărămizir-rozie, nisipoasă, multe particule albe, negre, brune (pirită, calcar, oxid de fier?), ocazional cuart pisat; angobă proprie. Este unul din cele mai frecvente recipiente care apar în Scythia în sec. IV–VII (*Opard 1984*, 317–322, Pl. XIII–XV). Acest tip de amforă a fost localizat de unii cercetători în regiunea Antiochiei, atribuindu-i drept conținut uleiul (*Williams 1982*, 102–103), în timp ce alți autori consideră că erau destinate vinului și phasează centru productiv la Sinope (*Böttger 1982*, 90–92). Deși ultima ipoteză pare mai plauzibilă trebuie să recunoaștem că doar descoperirile atelierelor ceramice vor putea rezolva problema. Este interesant de remarcat că la Carthagina acest tip apare destul de frecvent mai ales la începutul sec. VI, cind reprezintă ca. 20% din totalul amforelor (*Pearceck 1984*, fig. 33). În acest caz ne întrebăm cum se explică o astfel de prezență într-o zonă vestită pentru producția sa de ulei. Explicația că ar putea conține ulei de altă calitate nu se pare puțin probabilă (*Pearceck 1984*, 119). Recentele descoperiri de ateliere indică o zonă largă de fabricație: Cilicia–Nordul Siriei–Cipru, zonă care în viitor este posibil să fie extinsă (Emperaire-Picou, *Les régions de production d'amphores impériales en Méditerranée orientale*, în Actes du Colloque de Sienne 1986, *Les amphores romaines*, sub tipar). Relativ la prezența mare a acestui tip de amforă la Dunărea de Jos, histograma de la planșa 51 este revelatoare.

CATALOG

- 101) Gură, toarte, Inv. 29748, S II, □ 6, N 9 (Pl. 17) Dg = 9,4; Dt = 3,5/2,4.
 102) Gură, toarte, Inv. 27615, S I □ 22, N 11 (Pl. 17) Dg = 11; Dt = 3,5/2; Dm = 26
 103) Gură, toarte, Inv. 40412, S I □ 60, N 11 (Pl. 17) Dg = 8,4; Dt = 3,3/2,4; Dm = 23
 Dipinti pe umăr: ΧΑΓ... Πρ[εσβύτερος]?(?); Sextarii 33... preotul(?)

104) Gură, toarte, Inv. 27614, S I □ 22, N 11 (Pl. 18) Dg = 10; Dt = 3,3/2,7.

105) Gură, toarte, Inv. 27617, S I □ 7, N 13 (Pl. 17) Dg = 9,4; Dt = 3,8/2,2.

Tip I₂ Pasta este relativ asemănătoare cu I₁, gălbuiu, nisipoasă; angobă gălbuiu. Se deosebește de I₁ prin gura evazată, buza nefiind diferențiată de git. La Independența este mai puțin numeros decât I₁, raportul dintre ele fiind de 1:5. Apare la Babadag-Torpaichioi din al doilea sfert al sec. V iar la Independența din a doua jumătate a sec. V, devenind mai frecventă la sfîrșitul sec. VI – începutul sec. VII (5,5%–8,3%). Pare să fi specific Pontului dar apare și la Portile de Fier-Aquis (*Janković 1981*, 159, fig. 63/B; capacitate $\pm 30,5$ l).

CATALOG

- 106) Gură, toarte, Inv. 27618, S I □ 22, N 11 (Pl. 18) Dg = 9,4; Dt = 3,7/3.
 107) Gură, toarte, Inv. 29749, S II, □ 77, N 12 (Pl. 18) Dg = 9,4; Dt = 3,3/2,4.
 108) Gură, toarte, Inv. 27616, S I, □ 7, N 13 (Pl. 18) Dg = 9,4; Dt = 3,4/2,3.
Tip I₃ Pasta de culoare roșie-cărămizie, rare particule albe (calcar?), oxid de fier, angobă alburie la exterior. Deși nu s-au păstrat doar fragmente, analogiile indică un corp ovoidal, brăzdat de caneluri mari.
 La Iatrus acest tip apare în prima jumătate a sec. IV într-un procentaj mic (1,5%) ceea ce ar putea reprezenta fie intruziuni fie chiar începutul producției. Din a doua jumătate

Calculul matematic ne-a indicat o capacitate de $\pm 27,5$ l).

CATALOG

- 109) Gură, toarte, Inv. 40672, S I □ 41–43, N 11 (Pl. 19).
 110) Gură, Inv. 40623, passim (Pl. 19) Dg = 9,2.

Tip II

Pasta de culoare roșie-cărămizie, rare particule albe (calcar?), oxid de fier, angobă alburie la exterior. Deși nu s-au păstrat doar fragmente, analogiile indică un corp ovoidal, brăzdat de caneluri mari.

La Iatrus acest tip apare în prima jumătate a sec. IV într-un procentaj mic (1,5%) ceea ce ar putea reprezenta fie intruziuni fie chiar începutul producției. Din a doua jumătate

a sec. IV ele devin frecvente atât la Iatrus (6%) cît și la Independența (5,7%), procentaj ce se menține relativ constant atât în prima jumătate a sec. V: 4,6% la Iatrus, 4% la Babadag-Topraichioi și 8,7% la Independența, cît și în a doua jumătate a sec. V la Independența (7%). Deacă avem în vedere aria de răspindire a acestui tip: Iatrus (*Böttger* 1982, 48, tip II₄), Odessos, Dionisopolis (*Kuzmanov* 1980, 18, tip 13², Pl. 7/68, 69; catalogul mediuvară a degenerelor din această luceară face dificilă identificarea unor tipuri ceramice mai puțin cunoște, astfel că nu suntem siguri de corectitudinea acestei analogii), Babadag-Topraichioi, Aegyssus (inedite) Argamum (informație Mihaela Mănușu-Adameșteanu), Telita (informație V. H. Baumann). Pityus (apud *Böttger* 1982, nota 149), putem presupune că este vorba de un produs de origine pontică.

CATALOG

- 111) Gură, toarte, Inv. 38611, S II, □ 90–91, N 7 (Pl. 19) Dg = 7,2; Dt = 2,4/2,6.
 112) Gură, toarte, Inv. 29640, S I □ 45–46, N 10 (Pl. 19) Dg = 7,2; Dt = 2,2/2,1.
Tip III Pasta este de culoare rozie, rareori cărămizie, niciată, rar oxid de fier sau cuart fin. Evoluția morfologică a fost recent tratată (*Opat* 1987, 250–251, fig. 5; 6/1–2). În privința frecvenței cu care apare această amforă în Dobrogea, remarcăm procentajul median de la Independența: 3,8% (a doua jumătate a sec. IV), 5% (prima jumătate a sec. V), 4,2% (a doua jumătate a sec. V) cele două fragmente care apar pe N 11 probabil că reprezintă supraviețuiră. La Babadag-Topraichioi este prezentă îndeosebi în al doilea sfert al sec. V (2%). Surprinzătoare este apariția acestui tip între anii 425–450 pînă spre 500 în Cartagina unde este caracterizată drept „common form of imported amphora” (*Peacock* 1984, 128, nr. 39, fig. 38/48, 48 bis). Deacă ipoteza noastră privind originea simeană a acestui recipient (*Opat*, op. cit., loc. cit.) va fi adeverită de viitoarele descoperiri, atunci avem din nou dovada unei prezente puternice a produselor pontice pe piața africană.

CATALOG

- 113) Gură, toarte, Inv. 38638, S II □ 101 (turn) N-7 (Pl. 20) Dg = 10,4; Dt = 2,7.
 114) Gură, Inv. 29765, S I □ 10, N 9 (Pl. 20) Dg = 13.

EJ. AMPFORE CONICE

Aceste tipuri de amfore sunt de dimensiuni și capacitate mai mici decît ale amforelor ovoidale. Diametrul maxim se află tot la partea superioară a corpului, dar acesta este conic și se termină cu un picioruș sau buton. În cadrul acestei forme am inclus totuși și unele tipuri (Ex.-vii) terminate cu picior tubular, diametrul gurii fiind în general apropiat de al bazei acestor amfore. Viitoarele cercetări vor trebui să stabilească dacă există sau nu legături mai apropiate – eventual prin natura conținutului lor – între aceste tipuri.

Tip I (Antonova tip 2; Böttger tip I_a)

Este frecvent întlnit în bazinul pontic unde probabil că își are și originea. În cadrul evoluției sale am putut stabili patru variante.

Tip I – a Pasta cărămizie-rozie sau bej, dură, oxid de fier, cuart fin, foarte puțin piroxen. La Independența această variantă apare în sec. IV într-un procentaj de cca. 4–6%, la fel ca și la Iatrus (4%) (*Böttger* 1982, 44–45 tip I_a) dar autorul nu prezintă diferențiat cele patru variante. În Dobrogea varianta I – a mai apare la Babadag-Topraichioi. Foarte frecventă este în Nordul Marii Negre: Tyras (*Krarchenko-Korpusova* 1975, fig. 4/3; 5/3, calculul matematic ne-a indicat o capacitate de cca. 42 l), Delakau (*Rikman, MIA* 139, 1967, fig. 18/1, calculul matematic ne-a indicat o capacitate de cca. 62 l), Chersones (*Yakobson* 1961, fig. 2/3; *Antonova* 1971, 83–84, tip 2, fig. 3). Pantikapeum și Tansis (*Zeeest* 1960, 120, tip 100, pl. 39/100). În vest apare la Sirmium (*Bruckner* 1981, 125, tip 19, pl. 164/85).

CATALOG

- 115) Gură, Inv. 38626, S II, □ 91, N 7 (Pl. 20) Dg = 11.
 116) Gură, Inv. 38642, S II, □ 10, N 8 (Pl. 20) Dg = 8,8; Dt = 4,2/1,8.
Tip I – b vacant la Independența, prezent la Babadag-Topraichioi, Aegyssus.

Tip I - c Pasta de culoare bej-orange, mult piroxen, rare particule de calcar. Gura devine strangulată iar buza mult evazată. La Babadag-Topraichioi, în prima jumătate a sec. V ajunge pînă la 2–3%. Spre vest este întîlnit la Iatrus (Böttger 1982, pl. 21/250) și Gornea (N. Gudea, *Așezări din epoca romană și română tîrzie*, Banatica 1977, 78, fig. 23/2; 35a).

CATALOG

117) Gură, Inv. 40556, S I, □ 49, N 8 (Pl. 20) Dg = 8.

Tip I - d (Kuzmanov tip 11)

Pastă bej-gălbuiie, mai rar cărămizie, mult piroxen și oxiid de fier; angobă proprie sau bej închis. Dimensiunile corpului par să fie mai mici decît ale variantelor anterioare. Remarcabilă este puternica înlătare a gîțului. În provincia Sestria este cunoscut la Babadag-Topraichioi (Inedita). Tonis (Rădulescu 1976, 107–108, pl. X/4, caloul matematic ne-a indicat un volum de ± 5,2 l). În vest apare la Iatrus (Böttger 1982, pl. 21/249). În nord apare la Chersones (Yakobson 1979, 9, fig. 1/1) și la Gubinski, reg. Kursk (E.A. Simonovici, S.A. 4, 1971, 232, capacitate cca. 15 l).

CATALOG

Nici un exemplar bun de desenat.

Tip II (Böttger tip III₂)

Pasta este de culoare cărămizie-roșie aprins, dură, multe particule negre și brune (oxiid de fier?), angobă proprie dar ocazional poate apărea și angoba alb-gălbuiie. Este asemănătoare prin morfologie și capacitate cu varianta „d” a tipului I. Remarcăm totuși la acest tip gîțul mai scund și mai larg iar din pasta se pare că lipsește piroxenul. De aceea simpla menționare a culorii pastei nu este suficientă decărce se pot face confuzii cu tipul I – d. Caloul matematic ne-a indicat pentru unele amfore descoperite la Babadag-Topraichioi volume de 4–6 l, apropiate de cel al unei amfore de la Tarsus – cca. 7 l (Jones 1950, 278, nr. 831, pl. 166). Este destul de bine reprezentată la Iatrus: prima jumătate a sec. IV – 3,4%, prima jumătate a sec. V – 16% (Böttger 1982, 51, tip III₂, pl. 28/334–37, 564). La Babadag-Topraichioi între sfîrșitul sec. IV și mijlocul sec. V frecvența lui oscilează între 10% și 14%. La Independența, deocamdată, acest tip este mai frecvent în a doua jumătate a sec. IV – 7,6%. Apariția acestui tip la Iatrus în sec. VI credem că se datorizează doar unei supravînturi (procentajul este sub 1%).

Zona de producere a acestor amfore era Siria (Empereur-Picon, *Les régions de production... sub tipar*).

CATALOG

118) Gură, Inv. 40562, S I, □ 13, N 8 (Pl. 20) Dg = 9.

119) Gură, Inv. 40563, S I, □ 10, N 9 (Pl. 20) Dg = 8.

Tip III Pasta este de culoare bej sau rozie, particule negre-maronii (pirită?), violet (oxiid de fier?), calcar, rare paie de mică aurie; angobă gălbuiie la exterior. Descoperirile de la Babadag-Topraichioi ne-au relevat existența unor amfore de capacitate medie (cca 14 l) și a uneia de capacitate mare. La Independența acestea par să fie mai frecvente în a doua jumătate a sec. IV (9,6%) pentru a scădea în prima jumătate a sec. V la 5,6%. Acest procentaj este asemănător celui de la Babadag-Topraichioi unde în primul sfert al sec. V reprezintă 8,5% din totalul amforelor și scade în al doilea sfert al sec. V la 4–4,7%. Acest tip mai apare și la Niculitel pe un nivel distors la 378 (Informație V. Baumann).

CATALOG

120) Gură, tearte, Inv. 29768, S I, □ 20, N 9 (Pl. 20) Dg = 8,4; Dt = 2,7/1,5.

Tip IV – vacanță la Independența, prezent la Babadag-Topraichioi.

Tip V (Riley Mid Roman Amphora 7, Kuzmanov tip 12).

Pastă cărămizie sau orange, uneori cu miez cenușiu, dură, oxiid de fier, calcar, cuart pisat;

angobă brun deschis. Este un tip de amforă cu o largă răspândire atât în bazinul pontic cât și în Mării Negre (v. Harta răspândirii la Riley 1979, fig. 35). Producția acestui tip de amforă a început în a doua jumătate a sec. II (Panella 1973, 596–7; Opař 1980 – a, 298–301, tip IV), ajunge la florăd în sec. III (Riley 1979, fig. 34). Cunoaștem puțin despre apariția acestei amfore în sec. V–VI. La Berenice aceste apariții sunt considerate supraviețuiri (Riley 1979, 191). În conformitate cu descoperirile de la Babadag-Topraichioi se pare că în epoca romană târzie baza nu mai este conică ci se rotunjește deși piciorul continuă să rămână tubular. Conform unor fragmente descoperite la Tomis într-un context roman târziu (Edificiul cu mozaic și necropolă) este posibil ca acum să asistăm la o strangulare a gurii (Pl. 20/A). Nu știm încă dacă acum aceste amfore erau fabricate în mărimi diferite, circulând concomitent sau asistăm la o reducere a dimensiunilor așa cum par să demonstreze descoperirile de la Atena (Robinson 1959, M-274, M-303) și Corint (Williams-Zerros, 1982, 22–26, Pl. 10, nr. 70). La Independența există un fragment datând de la sfîrșitul sec. III și altul din a doua jumătate a sec. IV. Conținutul acestei amfore era necunoscut dar având în vedere marea lui răspândire trebuie să fi fost un produs foarte popular și apreciat în epochă. Originea probabil că era egeeancă.

CATALOG

Nici un exemplar bun pentru desen.

Tip VI (Zeest tip 94)

Pastă de culoare bej sau rozie, multe particule negre și brune (pirită?). Este o amforă frecvent întâlnită în bazinul pontic în sec. I–IV. Nu suntem siguri dacă aparițiile acestei amfore în sec. V la Babadag-Topraichioi și Independența reprezintă o continuare a producției sau doar supraviețuiri. De-a lungul evoluției sale amfora a cunoscut o reducere treptată a dimensiunilor și a volumului ajungind în a doua jumătate a sec. IV pînă la 1,8 l (Opař 1980 – a, 304). În sec. VI asistăm la apariția unor amfore de dimensiuni și volum mult sporite, ca cele de la Chersones (Yakobson 1979, 10–11, tip 4, fig. 1/6; esoulul matematic a indicat o capacitate de $\pm 36,9$ l), care ne fac să ne gîndim la o variantă târzie a acestui tip de amforă. La Independența s-a descoperit doar un singur exemplar al acestei variante târzii (Cat. nr. 122). Originea acestor amfore era pontică iar conținutul probabil că era uleiul (M. Bridiu, „O amforă cu ulei de măslini din sec. II–III e.n. descoperită la Schela, jud. Galați” în Muzeul Național, III, 1976, 159–63).

CATALOG

- 121) Bază, Inv. 40558, S I □ 53–54, N 9 (Pl. 20) Db = 2,7.
- 122) Gură, toarte, Inv. 40384, K-20, N 10 (Pl. 21) Dg = 9; Dt = 4,5/4.

Tip VII (Zeest tip 95, Riley Late Amphora 10, Kuzmanov tip 7)

Pasta este de culoare brun deschis, moale, micacee, cuart fin (v. Williams 1982, 103 pentru analiza texturii). Evoluția acestui tip începe din sec. I e.n. și durează pînă în sec. VII (Robinson 1959, pl. 41; Hautumn 1981, 129–165). Pe baza diferențierilor de argilă au fost identificate mai multe subtipuri (Lang 1955, 277–85). Tipul principal, dintr-o pastă brun-roșcată primește către sfîrșitul sec. IV o a doua toartă, așa cum indică, alături de alte descoperiri și cercetările de la Babadag-Topraichioi. Două recipiente, unul descoperit în necropola română târzie de la Tomis (Pl. 21/B) (informație M. Bucovală) și altul găsit în orașul antic Ibida (Pl. 21/40302) dovedesc că existau și recipiente fracționare, conținind probabil eșantioane din acel produs prețios transportat în amforele de acest tip. Este un tip de amforă răspândit mai ales în estul Mării Negre și bazinul pontic deși ocazional apare și în vestul Europei (Riley 1979, fig. 48). În epoca romană târzie apare frecvent și în Scythia la Troesmis (inedit), Dinogetia (Barnea 1966, 250, fig. 12/1), Noviodunum (I., Al. Barnea 1984, pl. 9/3), Aegyssus (inedite), Babadag-Topraichioi (inedite). Par să fie frecvente și pe litoralul bulgar al Mării Negre (Kuzmanov, 1985, 13–14, tip 7, Pl. 5) și în Nordul Mării Negre (Zeest 1960, 118–119, tip 95). Cu toate că posedăm destule cunoștințe despre largă răspândire a acestui tip, lipsa unor determinări cantitative a acesteia în cadrul respectivelor situri antice ne privează de cunoașterea intensității acestui curent comercial. La fel de limitate sunt și cunoștințele noastre despre subtipurile, res-

pectiv imitațiile acestui tip de amforă. Un astfel de subtip a apărut recent în necropola tomitană (informația M. Bacovală, căruia îi mulțumim pentru permisiunea de a desena exemplarul) (Pl. 21/A). La Babadag-Topraichioi acest tip oscilează în prima jumătate a sec. V între 2,8 – 5,3%. La Independența seude de la 3,8% în sec. IV în 1,2% în sec. V, procentaj ce se va menține și în sec. VI. Aceste procentaje par să corespundă celor de la Carthagina pentru prima jumătate a sec. V fiind ajunge la 5% pentru a cobori în sec. VI în jur de 2% (Pearcock 1984, fig. 23; Riley 1981, 118). La fel ca și la Independența, amfora este prezentă în sec. VII la Samos (Hautamäki 1981, Cat. nr. 183–192, fig. 328–337) și la Carthagina (Pearcock 1984, 121, nr. 3). Referitor la originea acestui tip sunt sugerat diferite localizări: Egipt (Grace 1961, fig. 67; Hautamäki 1981, 162), Vestul Asiei Mici (Hayes 1976; Williams 1982, 104) sau Samos (Zeest 1960, 118–119; Scorpis 1977, 272). Motărătoare rămâne doar descoperirea atelierelor. Drept conținut a fost sugerat un sos sărat (Hautamäki 1981, 163–165).

CATALOG

- 123) Gură, Inv. 29764, S I, □ 23, N 8 (Pl. 21) Dg = 3,5; Dt = 2,5/1,2.
 124) Aproape complet, lipsă gura și toartele, Inv. 40716, S I □ 57, N 12 (Pl. 21) Dm = 16.
Tip VIII Riley Late Amphora 14)

Pastă de culoare crem, moale, fină, angobă bej-gălbuiie la exterior. La Independența apare numai la începutul sec. VII și este slab reprezentată cantitativ. Are bune analogii la Histria (Condurachi 1954, 461, fig. 387) și la Berenice (Riley 1979, 232, fig. 94).

CATALOG

- 125) Completă, Inv. 40660, U-8, N 13 (Pl. 22) Dg = 5,4; Dt = 2/1,5; Dm = 13; I = 49.
 126) Gură, toarte, Inv. 29741, S II, □ 94, N 12 (Pl. 22) Dg = 5; Dt = 2,1/1,4.
Tip IX Zeest tip 99; Bruckner tip 4)

Pasta este de culoare bej-cenușie, dură, compactă, cuart fin.

Pare să fie o amforă de dimensiuni ceva mai mari de cît cea anterioară.

Dest în Nordul Mării Negre apare din sec. III–IV (Zeest 1960: 120, tip 99, Pl. 39) la Independență apare doar în a doua jumătate a sec. VI și în cantități foarte reduse. Acest tip este prezent de asemenea la Histria (Condurachi et alii, Materiale VI, 1959, 278, fig. 4/2 cu monede Tiberiu II–Constantin – 578–582) și la Argamum (informație M. Coja căreia îi mulțumim și pe această cauză).

CATALOG

- 127) Gură, toarte, Inv. 38610, S II, □ 81–83, N 11 (Pl. 22) Dg = 5,2; Dt = 2/1,3.
 128) Gură, toarte, Inv. 40567, S II, □ 19–20, N 10 (Pl. 22) Dg = 3,8; Dt = 2/1,5.
Tip X Zeest tip 103; Antonova tip 1; Kuzmanov tip 9)

Pastă brun-roșcată, dură, boabe de exid de fier, cuart pisat, calcar (?), mică aurie; angobă proprie. La Independența apare varianta finală a unui tip de amforă toarte răspândit în Nordul Mării Negre în sec. IV–VII, fiind chiar denumită de tip Tyritake (Zeest 1960, 121, tip 103, pl. 40). Interesantă este descoperirea de petrol într-o din amforele de acest tip de la Tyritake (Gajdukevič, MIA 25, 1962, 62, fig. 70). Fragmentele de pansă ale celor două amfore descoperite la Independența pe N 11, au partea interioară puternic înegrătită, culoare ce a pătruns și în structura pastei. Ne întrebăm astfel dacă nu au conținut și aceste amfore petrol. În Dobrogea mai apare la Histria și Tomis (Condurachi 1954, 458, fig. 386; Scorpis 1977 fig. 12/4–6). Este prezentă și în Bulgaria (Kuzmanov 1985, 15–16, tip 9, pl. 6).

CATALOG

- 129) Pansă, toartă, git, Inv. 40655, S II, □ 43, N 11 (Pl. 22) Dt = 3,9/1,3.

TIPURI DE AMFORĂ NEIDENTIFICATE

Sub acest titlu am grupat o serie de fragmente de guri, toarte sau baze de amfore al căror corp nu-l cunoaștem pentru a le putea insera într-unul din tipurile prezentate. De asemenea nu disponem nici de analogii.

Aceste amfore au fost repartizate pe niveluri pentru a putea avea o imagine cît mai completă asupra importurilor din epoca romană târzie de la Independență. În catalogul de mai jos vom prezenta cîteva din fragmentele de amforă mai bine conservate.

- 130) Gură. Inv. 40659, S II □ 84–86, N 7(?) (Pl. 22) Dg = 9,6.
Pastă alburiie, miez cenușiu, dură, cochiliile scoică pisată, cuarț fin, piroxen(?).
131) Gură, toarte. Inv. 29763, S I □ 13, N 8 (Pl. 22) Dg = 11,6; Dt = 3,5/1,5.
Pastă alburiie, dură, bobite brune, rară mică aurie, angobă proprie.
132) Gură, toarte. Inv. 40568, S II □ 24, N 8 (Pl. 22) Dg = 5; Dt = 1,7/1.
Pastă de culoare bej-orange, fină, unicacea; angobă proprie.
133) Gură, toarte. Inv. 29731, S I □ 60, N 8 (Pl. 22) Dg = 8; Dt = 2,4/1,6.
Pastă maron-bej, miez cenușiu, unicacea, calcar, puțin oxid de fier.
Dipinti roșu pe umăr: I 3 (sextarii 16).
134) Gură, toarte. Inv. 38641, S II □ 109, N 10 (Pl. 23) Dg = 10,8; Dt = 4/1,9.
Pastă bej, dură, compactă, rară mică aurie, cochiliile de scoică fin pisate; angobă alburiie la exterior.
135) Gură. Inv. 38642, S II □ 41–43, N 10 (Pl. 22) Dg = 10.
Pastă bej deschisă, fină, relativ moale, particule brune; angobă proprie.
136) Gură, toarte. Inv. 40393, S I □ 42, N 10 (Pl. 23) Dg = 6; Dt = 2,7/5.
Pastă bej, fină, compactă, rare geluri în pastă datorită calcinării.
137) Gură, toarte. Inv. 27950, S I □ 22, N 11 (Pl. 23) Dg = 9,4; Dt = 3/2,4.
Pasta este de culoare cărămiziie, dură, bobite violet, cuarț fin, păieți de mică aurie, calcar; angobă alburiie, slab conservată.
138) Gură, toarte. Inv. 29784, S I □ 61, N 11(?) (Pl. 23) Dg = 7,8; Dt = 3/1,5.
Pastă de culoare bej-violet, dură, mult oxid de fier, calcar.

AMFORE DE MASA

Sunt amfore de producție locală, de înălțime medie, cca. 35–40 cm, gura largă, corp globular și baza inelară. Erau întrebuită în cadrul gospodării pentru conservarea alimentelor.

Pasta este de culoare roșie-orange, bej-brună sau cenușie, oxid de fier, calcar, ocasional și scoici pisate. La exterior apare o vopsire roșie brună sau cenușiu închis-neagră. La Independență apar în număr mic în toată epoca romană târzie.

CATALOG

- 139) Gură, toartă. Inv. 38623, S II □ 66, N 11 (Pl. 23) Dg = 10,4; Dt = 3,4/2,1.
140) Gură. Inv. 29796, S I □ 47–49, N 11 (Pl. 23) Dg = 9,2.
141) Gură, toartă. Inv. 40626, S I □ 110–118. – 0,50 (Pl. 23) Dg = 9; Dt = 2,4/2.

Dipinti și Graffiti

La Independență numărul inscripțiilor pietate și zgiriate este mic. Cîteva din aceste inscripții au fost prezentate anterior cu ocazia descrierii tipurilor ceramice. Cele mai multe inscripții apar pe amforele de formă piriformă de tip A II. În general ele reprezintă indicații de capacitate sau de conținut. Starea fragmentară a inscripțiilor, îndeosebi cind nu este vorba de astfel de indicații, nu ne permite să facem interpretările corespunzătoare. Probabil că în astfel de cazuri este vorba de nume de persoane.

Singura indicație de capacitate identificată pare să fie acela de *sextarii/zestes* abreviată prin sigla *χ* sau *ξ*, urmată de numerale. Aproape toate inscripțiile aparțin secolelor V–VI c.n.

CATALOG

DIPINTI

- 142) Amforă piriformă, tip A II. Inv. 29733, S I □ 10, N 10 (Pl. 24).
Dipinto roșu pe umăr: N 8 (*sextarii/zestes?*) 59 (32,072 l).
143) Amforă piriformă, tip A. II Inv. 41152, S I □ 60, N 8(?) (Pl. 24).
Dipinto roșu pe gât: N 8 (*sextarii/zestes* 09 (37,508 l)).
N 8 (*sextarii/zestes* 09 (37,508 l)).

- 144) Amforă ovoidală tip D I. Inv. 38633, S II □ 76, N 11 (Pl. 24).
Dipinto roșu pe umăr: indescifrabil (probabil notăție de capacitate).
- 145) Amforă ovoidală tip D I (?). Inv. 40680, S II □ 42, N 8 (Pl. 24).
Dipinto roșu pe git: crucea monogramatică? K [?].
- 146) Amforă de tip neidentificat. Inv. 41211. Passim (Pl. 24).
Dipinto roșu pe git: ΞΠΑ sextarii/zestes 101 (54.903 l).
- 147) Amforă de tip neidentificat. Inv. 41210, S II □ 41, N 12 (Pl. 24).
Dipinto negru pe umăr: ΔΗ (?) Nedescifrabil.
- 148) Amforă de tip neidentificat. Inv. 41212, S II □ 41 (Pl. 24).
Dipinto roșu pe umăr: I 6 (sextarii/zestes) 19 (10.328 l).

GRAFFITI

- 149) Amforă piriformă de tip A II. Inv. 41150, S II □ 28, N 10 (Pl. 25).
Graffito pe umăr: Z(?) N(?) înclinare spre ultima cifră care ar reprezenta probabil indicația capacitatii: 50 (27,18 l).
- 150) Amforă piriformă de tip A II. Inv. 41151, S I □ 107, -0,90 (Pl. 25).
Graffito pe umăr: K B(sextarii/zestes?) 22 (11.959 l).
- 151) Amforă piriformă de tip A II. Inv. 40837, S I □ 60, N 7 (Pl. 25).
Graffito pe git: K A M (?) Starea fragmentară a inscripției nu ne permite o descifrare plauzibilă.
- 152) Amforă burduf. Inv. 41213, S I □ 72, -0,82 (N 11?) (Pl. 25).
Graffito pe umăr: K II A (?) starea fragmentară nu ne permite o descifrare plauzibilă.
- 153) Amforă burduf. Inv. 41214, S I □ 60, N 9 (Pl. 25).
Graffito pe umăr K O Y (PMI?) (Koçoglu?) (un fel de bere făcută din orz și miere).

VESELA DE BUCĂTARIE

In cadrul acestei categorii am inclus acele recipiente folosite pentru prepararea alimentelor (fiert, fript, copt), precum și pentru mici depozitări. Granita dintre aceste vase nu este întotdeauna ușor de stabilit (Hilgers, 1969, 14). Vasele se pot recunoaște prin textura specifică acestei categorii: dură, uneori destul de zgrunțuroasă, cu mult cuart pisat, calcar și oxid de fier, degresanți care conferă vaselor o rezistență deosebită. Gurile vaselor au de cele mai multe ori o deschidere medie, de cca. 15 cm. Cele mai multe tipuri sunt prevăzute și cu toarte. Corpul este de formă sferică sau ovoidală fiind terminat, de cele mai multe ori, cu o bază convexă pentru a mări suprafața expusă focului. Pe multe din aceste vase apar urme de faningine de la focul deasupra căruia erau expuse. La Independență această categorie apare într-un procentaj destul de ridicat, cca. 21%. Tipologizarea vaselor de bucătarie s-a dovedit a fi dificilă datorită stării fragmentate a acestora. O altă greutate întâmpinată a constat în lipsa unor analogii numeroase.

OALE

Tip I (Böttger tip I)

Pasta este de culoare cărămizie-brună, mult oxid de fier și cuart pisat. Caracteristică și este buza verticală sau ușor înclinată spre exterior, cu o largă concavitate pe latura internă. La Iatrus acest tip este prevăzut și cu toarte în timp ce în Dobrogea acestea par să lipsească. Acest tip apare frecvent în unele situri ca Babadag-Topraichioi, Slava Cerezeză, Slava Rusă și Mihai Bravu (Pl. 26/38766). La Independență deocamdată lipsesc probabil datorită faptului că au fost săpate prea puține complexe din sec. IV. Este un tip de oală specific secolului IV, ocazional și începutului sec. V. Are bune analogii și la Histria (Suciu 1982 – a, fig. 7/12), Tropaeum Traiani (Cătăniciu-Barnea 1979, fig. 162/5, 11), Iatrus (Böttger 1982, 66, tip I, Pl. 45/84, 86).

Tip II (Böttger tip II)

Pasta de culoare alburie-bej sau cenușie, particule brune, cuart fin pisat, angobă proprie. Caracteristică și este buza dreptunghiulară sau triunghiulară în secțiune. Nu era pro-

văzut cu toarte. Deși în unele situri ca cele de la Slava Cerezeză și Mihai Bravu apare și în prima jumătate a sec. IV, la Independență apare doar în a doua jumătate a sec. IV (cca. 45%).

Analogii: Slava Cerezeză, M. Bravu, Babadag-Topenichioi (inedite); Tropaeum Traiani (*Cătăniciu-Barnea* 1979, fig. 162/5.4; 5.5); Iatrus (*Böttger* 1982, 66, tip II, Pl. 45/207, 476; 46/479, 492); Novae (*Gacuta-Sarnouski* 1981, 124, fig. 56/2.5, 7, 8).

CATALOG

- 154) Gură. Inv. 29789, S I, □ 18, N 6 (Pl. 26) Dg = 14.
155) Gură. Inv. 38632, S II, □ 36, N 8 (Pl. 26) Dg = 14.

Tip III (Böttger tip VI)

Pastă de culoare cărămizie, dar apar și vase de culoare cenușie sau bej, cuart pisat și oxid de fier; anghină proprie sau patină brună la vasele din pastă cărămizie.

Buza este îngroșată spre exterior și are la partea superioară o sănătire. Toartele sunt aplăzate și profilate; baza rotundă sau plană. La Independență este principalul tip de oală din sec. IV pînă la mijlocul sec. VI, procentajul lui oscilând în jur de 50%, pentru a scădea în sec. VI la cca. 20%.

Analogii: Aegyssus, Babagad-Topraichioi (inedite); Histria (*Suceveanu* 1982 — a, fig. 6/7); Tropaeum Traiani (*Cătăniciu-Barnea* 1979, fig. 162/5.6); Dinogetia (*Barnea* 1966, 253, fig. 14/1—3); Iatrus (*Böttger* 1982, 67—68, tip VI, pl. 47/213, 215).

CATALOG

- 156) Aproape completă. Inv. 38637, S II, □ 79—80, N 6 (Pl. 26) Dg = 14; Dm = 22.
157) Gură, toartă. Inv. 29785, S I, □ 18, N 6 (Pl. 26) Dg = 14; Dt = 3/1; Dm = 23.
158) Gură. Inv. 37114, S II, □ 90, N 10 (Pl. 26) Dg = 15,6.
159) Gură. Inv. 37117, I, □ 15, N 10 (Pl. 26) Dg = 13,4.

Tip IV

Pasta este de culoare brună cu mult cuart pisat și oxid de fier.

Gura este largă cu o nervură la partea superioară. Corpul are formă de sac. La Independență apare doar în prima jumătate a sec. IV.

Analogii: Yassi-Ada (*Bass-Doorninck* 1971, 35, pl. 2/24); Berenice (*Riley* 1979, 271, fig. 106/547, 550).

CATALOG

- 160) Gură. Inv. 38620, S II, □ 84, N 6 (Pl. 27), Dg = 20.

Tip V

Pasta este de culoare bej-cărămizie, mult cuart pisat și oxid de fier, rară mica albă. Se caracterizează printr-o buză tronconică ușor teșită spre interior. Este slab reprezentată la Independență din a doua jumătate a sec. IV pînă în sec. VI. Nu cunoaștem analogii.

CATALOG

- 161) Gură, toarte. Inv. 37122, S I, □ 60, N 8(?) (Pl. 27) Dg = 15; Dt = 1,8/1.
162) Gură. Inv. 37141, S II, □ 90, N 10 (Pl. 27) Dg = 14.

Tip VI

Pastă de culoare bej-roză, uneori cu miez cenușiu, fină. Buza este foarte puternic curbată spre exterior, gâtul scund și corpul globular, fără toarte. Dimensiunile acestui tip par a fi mici. Analogii nu cunoaștem.

CATALOG

- 163) Gură. Inv. 29786, S I, □ 70, N 7 (Pl. 27) Dg = 12,6.

Tip VII

Pastă de culoare cărămizie-brună, foarte mult cuart pisat, mica albă, calcar și oxid de fier. Buza este dreptunghiulară în secțiune cu o sănătire la partea superioară. Pare a fi un tip de oală specific mai ales sec. VI și începutului sec. VII cind procentajul lui urcă

de la 7% la 13%. Apar și unele subvariante la care săntuirea de la partea superioară a buzei este mai profundă.

Analogii: Tropacum Traianu (*Cătăniciu-Bornean* 1979, fig. 162/5.7).

CATALOG

- 164) Gură, Inv. 40850, U-3, N 11 (Pl. 27) Dg = 11.
- 165) Gură, toarte, Inv. 37109, S I □ 60, N 11 (Pl. 27) Dg = 14; Dt = 3/1,6; Dm = 19.
- 166) Gură, Inv. 37137, S II □ 60, N 9 (Pl. 27) Dg = 13,6.
- 167) Gură, Inv. 40845, H-29, N 11 (Pl. 27) Dg = 16; Dt = 2,8/1,5.

Tip VIII

Pastă de culoare bej-cărămizie, dură, mult oxid de fier, calear.

O primă variantă VIII-A este posibil să apară la Independența încă din prima jumătate a sec. IV. Buza este răsfrântă oblic spre exterior iar pe latura internă are o săntuire largă.

Analogii: Babadag-Topraiechii (Inedită, Inv. 17180).

CATALOG

- 168) Gură, Inv. 29792, S I □ 18, N 6 (Pl. 28) Dg = 11.
În secolul VI există la apariția a două subvariante: B_1 și B_2 . Ele vor fi cele mai numeroase oale întâlnite la Independența.
Subvarianta B_1 — predominant pasta cenușie dar apar și vase din pasta cărămizie sau brună. Buza este puțin evazată spre exterior și tesită spre interior și exterior la partea superioară.
Analogii: Berse (*Vilceanu-Bornean* 1975, 210, fig. 2/1), Capidava. Informație Z. Covaceef), Tropacum Traianu (*Cătăniciu-Bornean* 1979, fig. 168/5.3; 5.9; 169/5.10; 172/5.4), Histria (*Condurachi* 1954, 463, fig. 395). Axiopolis (*Bornea* 1960, 73—76, fig. 2/2).

CATALOG

- 169) Completă, Inv. 32492, S II □ 28, N 10 (Pl. 28) Dg = 11; Dt = 2/1; Dm = 15; I = 13.
- 170) Gură, Inv. 38603, S II □ 48, N 11 (Pl. 28) Dg = 11; Dt = 2,2/1,3; Dm = 15.
- 171) Gură, Inv. 29738, S II □ 28, N 10 (Pl. 28) Dg = 11; Dt = 2/1; Dm = 15.
Subvarianta B_2 — pasta brun-cărămizie, cuart fin, ocazional și mică albă. Deși în linii generale caracterele morfologice sunt asemănătoare, remarcăm totuși formă buzei, ușor evazată spre exterior, cu o săntuire largă spre interior. Dimensiunile acestei subvariante sunt ceva mai mari. Uneori săntuirea buzei este înconjurată de două nervuri pentru o mai bună fixare a capacului (Pl. 26/40835, 40847).

Analogii: Berse (Pl. 29/1035), Argamum (Pl. 29/847).

CATALOG

- 172) Completă, Inv. 38583, S II □ 81, N 12 (Pl. 29) Dg = 15; Dt = 2,4/1,5; Dm = 20; I = 19.
- 173) Completă, Inv. 38396, S II □ 81, N 10 (Pl. 29) Dg = 15; Dt = 2,4/1,6; Dm = 20; I = 18,6.
- 174) Gură, toarte, Inv. 32494, S II □ 75, N 12 (Pl. 28) Dg = 11,4; Dt = 2/1; Dm = 15.

Tip IX

Pasta este de culoare cărămizie sau brună, multă mică albă, rare păete de mică aurie, calear, puțin cuart pisat. Oalele de acest tip se apropie prin dimensiuni de tipul VIII B_2 . Buza evazată puțin spre exterior cu partea superioară tesită sau săntuită iar pe latura internă cu o concavitate. Are o mare frecvență mai ales în a doua jumătate a sec. VI (21,7%) și începutul sec. VII (13%).

Analogii: Histria (*Suceveanu* 1982 — a, 94, fig. 11/39).

CATALOG

- 175) Gură, toarte, Inv. 29810, S I □ 59, N 11 (Pl. 30) Dg = 16; Dt = 3,3/1,5; Dm = 24.
176) Gură, toarte, Inv. 40264, S II, □ 3, N 16 (Pl. 31) Dg = 16; Dm = 23.
177) Gură, toarte, Inv. 38614, S II □ 59, N 11 (Pl. 30) Dg = 17; Dm = 24,5.

Tip X

Pasta este bej-orange, oxid de fier, granule mari de calcar și cuarț care dă textură un aspect grosolan. Buza este verticală, teșită oblic spre interior la partea superioară iar pe latura internă este concavă; toartele sunt torsionate. Nu apare niciodată *Tropaeum Traiani* nici la Histria astfel că ar putea fi un produs local. Este frecvent mai ales în a doua jumătate a sec. VI.

CATALOG

- 178) Lipsă baza, Inv. 38394, S II □ 84, N 10 (Pl. 30) Dg = 14; Dt = 2,2; Dm = 22.
179) Lipsă baza, Inv. 38654, S II □ 37, N 10 (Pl. 30) Dg = 15; Dt = 2,2; Dm = 21.

Tip XI

Pastă bej-cărămizie, dură, oxid de fier, cuarț fin pisat, ocazional păiete de mică aurie. Ar putea să existe trei variante:

- A) Buza este ușor evazată, concavă pe latura externă și internă, toarte torsionate, baza plană. Este frecventă în mijlocul sec. VI (Pl. 31/180).
B) Buza păstrează concavitatea numai pe latura internă. Baza concavă de tip „umbo” (Pl. 31/181). Este frecventă spre sfârșitul sec. VI.
C) Buza capătă un profil unghiular. Concavitatea de pe latura internă a buzei dispare (Pl. 31/183). Pare să caracterizeze secolul VII.

Frecvența cea mai mare o atinge acest tip de oală în al treilea sfert al sec. VI (14,5%), continuând să fie frecventă și la începutul sec. VII.

CATALOG

- 180) Complet, Inv. 27892, S II, □ 43, N 10 (Pl. 31) Dg = 11,7; Dt = 1,5; Dm = 15; I = 13.
181) Complet, Inv. 32493, S II, □ 11, N 11 (Pl. 31) Dg = 14; Dt = 2; Dm = 19; I = 17.
182) Complet, Inv. 38582, S II, □ 81, N 11 (Pl. 31) Dg = 11; Dt = 2; Dm = 15,5; I = 13.
183) Gură, Inv. 29831, S II, □ 83, N 13 (Pl. 31) Dg = 15,2.

Tip XII

Pastă de culoare orange-maronie, rareori cenușie, dură, mult cuarț, multă mică albă și multe particule calcareoase.

Caracteristică li este buza verticală cu o sănătate la partea superioară și o slabă concavitate pe latura internă. Toarte nusive, aproape dreptunghihulare în secțiune. La exteriorul buzei pot apărea caneluri. La Independență pare să fie tipul de oală specific începutului sec. VII (30,4%). Analogii: Capidava (informație Z. Covacevici căreia li mulțumim pentru permisiunea de a desena vasul), Histria (Suciu 1982-a, fig. 9/13; 11/31), Tropaeum Traiani (Cătăliniciu-Borneanu 1979, 190, fig. 168/5,8), Kaliakra (Kuzmanov 1985, 54, pl. 32/61, 62; autorul include în timpul VII vase cu morfologii diferite), Yassi-Ada (Bass-Doornink 1982, 160–166, fig. 8–9/P₂).

CATALOG

- 184) Gură, Inv. 29803, S I □ 28, N 12 (Pl. 32) Dg = 13,4.
185) Gură, toarte, Inv. 29802, S I, □ 28, N 12, (Pl. 32) Dg = 12,6; Dt = 2,4/1,5.
186) Gură, toarte, Inv. 40838, S II, □ 44–45, N 12 (Pl. 32) Dg = 13; Dt = 2,2/1,6.

Tip XIII

Pastă de culoare roz, mai rar bej, particule albe, mica albă.

Dimensiunile acestui tip sunt mai reduse față de celelalte tipuri. Buza are aceleasi caracteristici care devin, se pare, tipice pentru sfîrșitul sec. VI și începutul sec. VII; usor evazată, cu sănătire la partea superioară și lejeră concavitate la interior. La Independență este frecventă la sfîrșitul sec. VI cind are un procentaj de 14%.

Analogii: Histria (*Suceveanu* 1982 – a, 94, fig. 11/36), Argamum (înedit).

CATALOG

187) Gură. Inv. 29811, S II □ 11, N 11 (Pl. 32) Dg = 11,4; Dt = 2,4/1; Dm = 13.

188) Gură. Inv. 29730, S I □ 45, N 12 (Pl. 32) Dg = 13,6; Dt = 2,1/1; Dm = 16.

Tip XIV

Pastă albulicio-rozie, fină, dură, particule negre, maronii, cuart fin.

Buza este mai mult sau mai puțin evazată spre exterior, are pe latura internă o sănătire ce crează un prim prag, urmată de o concavitate ce crează un al doilea prag. Această buză pare a fi tipică mijlocului și celui de-al treilea sfert al sec. VI. Spre începutul sec. VII prima sănătire se mărește astfel încât primul prag eboară aproape de mijlocul buzei. Corpul e globular, baza convexă. La Independență apare în cantități modeste (4,3%) dar constant. Este un tip de oală importat probabil din Asia Mică fiind deosebit de popular, dovadă fiind și imitațiile acestuia de la Carthagina.

Analogii: Histria (*Condurachi* 1954, fig. 393; *Suceveanu* 1982 – a, fig. 12/48, 49; 15/39; 17/12, 13), Kaliakra (*Kuzmanov* 1985, 53, tip VII, pl. 32/63–64), Yassi-Ada (*Bass-Doorninck*, 1982, 175, fig. 8–15/P_{ab}), Constantinopol (*Hayes* 1968, 214, nr. 108, fig. H), Carthagina (*Hayes* 1978, 43, 50, fig. 8/11; 11/4), Berenice (*Riley* 1979, 275, fig. 108/579, 580).

CATALOG

189) Gură, toarte. Inv. 37121, S I □ 59, N (10?) (Pl. 32) Dg = 14; Dt = 2,1.

190) Lipsă baza. Inv. 38405, S II □ 28, N 10 (Pl. 33) Dg = 15,5; Dt = 2,4; Dm = 21.

191) Gură, toarte. Inv. 29830, S II □ 44, N 13 (Pl. 32) Dg = 15; Dt = 1,8.

192) Gură. Inv. 29827, S II 83–86, N 13 (Pl. 32) Dg = 17.

Tip XV

Pasta de culoare cenușie-bej, cuart grosier, particule mari de calcar.

Buza este puternic evazată, sănătă sau rotunjită la partea superioară, cu o slabă concavitate pe latura internă. Toartele torsionate; corpul în formă de sac terminat probabil cu o bază de tip „umbo”. La Independență apare în a doua jumătate a sec. VI în cantitate mică fiind probabil un produs de import.

Analogii: Histria (*Suceveanu* 1982 – b, pl. 12/52(?), 17/27), Kaliakra (*Kuzmanov* 1985, 53 tip VI, Pl. 31/58, 59).

CATALOG

193) Gură, tearte. Inv. 29838, S I, □ 49, N 10 (Pl. 33) Dg = 11,6; Dt = 2.

194) Gură, tearte. Inv. 40432, G-20, N 11 (Pl. 33) Dg = 14; Dt = 2,4/1,5.

Tip XVI

Pastă de culoare bej, foarte mult cuart pisat și oxid de fier. Buza este aproape pătrată în secțiune cu lejere concavități pe trei laturi. La Independență apar doar două exemplare în a doua jumătate a sec. VI.

CATALOG

195) Gură, Inv. 37111, S II, □ 90, N 10 (Pl. 33) Dg = 17.

Tip XVII

Pasta este de culoare cărămizie-rozie, fină, oxid de fier, angoabă brun-roșcată la exterior. Buza este verticală cu două sănătiri pe latura internă care amintesc de buza oalelor de tip XIV, dar acestor sănătiri le corespund la exterior două curburi succeseive. Este un

produs de import reprezentat, deocamdată, la Independența de un singur exemplar. Analogii: Constantinopol (Hayes 1968, 203–205, 101–102, fig. C – mijlocul sec. VII, dar exemplarele sunt glazurate).

CATALOG

- 196) Complet. Inv. 27954, S I, □ 57–58, N 12 (Pl. 33) Dg = 14; Dt = 2,3/1,5; Dm = 19; I = 19.

Tip XVIII

Pasta este cenușie, compactă, mică albă, rare particule calcaroase. Este reprezentată la Independența doar de un singur exemplar desigur importat. Analogii: Yassi-Ada (Bass-Doornink 1982, 177, fig. 8–15/P₄₆).

CATALOG

- 197) Gură, Inv. 29821, S II, □ 33, N 11 (Pl. 33) Dg = 15,4.

Tip XIX

Pastă de culoare bej-deschis, oxid de fier și cuart. Este reprezentată la Independența tot de un singur exemplar. Buza este verticală, corpul scund. Este posibil să fi avut patru toarte dispuse simetric.

Analogii: Histria(?) (Suciu 1982 – b, 118, Pl. 17/25).

CATALOG

- 198) Aproape complet. Inv. 38622, S II, □ 75, N 12 (Pl. 34) Dg = 15; Dt = 2,4/1,5; Dm = 17,4.

Tip XX

Pastă cenușie, dură, multă mică albă, cochilii de scoică pisată(?)

Buza este verticală, îngroșată spre interior.

Analogii: Histria(?) (Suciu 1982 – b, 118, Pl. 17/22).

CATALOG

- 199) Gură, Inv. 29798, S II, □ 90–91, N 12 (Pl. 34) Dg = 10; Dm = 14.

OALE LUCRATE CU MÂNA

Sub acest titlu am grupat o serie de vase lucrate dintr-o pastă groziera, de culoare brun-roșcată sau bej, cu miezul negru, având ca degresant coart grosier, pietricile și uneori cioburi pisate. Gura acestor vase este largă, cu o buză scundă evazată spre exterior. La alte vase buza lipsește. Corpul este bitroneconic iar baza plană. Textura pastei, caracterile morfologice și datarea acestor vase indică apartenența lor la cultura Penkovka, care este atribuită anilor (V. V. Sedov, „Anten” în *Enzyklopädie zur Frühgeschichte Europas*, Berlin 1980, 29; I. P. Rusanova, *Problemy archeologii* II, Leningrad 1978, 114–118). La Independență această ceramică apare sporadic pe N 12 și deosebit de frecvent pe N 13. Adeseori alături de această ceramică apar și amfore romano-bizantine care se pot data în primele decenii ale sec. VII. În Dobrogea cunoaștem mai multe analogii, mai ales pe linia Dunării:

Aegyssus, Cerna (inedite), Dinogetia (Barnea 1966, 253, fig. 12/6), Beroc (Vlăceanu-Burnea 1975, 211–217, fig. 4/1). Histria (Condurachi et alii, *Materiale VII*, 1961, 232, fig. 4/1).

CATALOG

- 200) Complet, restaurat. Inv. 27951, S I, □ 57–58, N 12 (Pl. 34) Dg = 21; Dm = 32; Db = 15; I = 32,5.

- 201) Complet, restaurat. Inv. 27952, S I, □ 57–58, N 12 (Pl. 34) Dg = 12; Dm = 18; Db = 9; I = 16.

- 202) Complet, restaurat. Inv. 27953, S I, □ 57–58, N 12 (Pl. 34) Dg = 15; Dm = 17,4; Db = 11,2; I = 11,5.

- 203) Complet, restaurat. Inv. 40276, S II, □ 89, N 13 (Pl. 34) Dg = 13; Dm = 17,5; Db = 10,5; I = 17,5.

CASTROANE

În această grupă am inclus acele recipiente a căror înălțime este mai mică decât a oalelor deși gura lor poate avea aceeași deschidere. Textura pastei, cu mult cuarț, oxid de fier, duritatea peretilor și urmele de fusingine de pe peretii exteriori ai vaselor, dovedesc că serveau la prepararea sau lucrările minăușurilor.

Tip I A

Pasta de culoare brună închisă, cuart fin, mica albă. Corp bitroneonic.

Analogii: Creta (*Hayes* 1983, 122, fig. 6/657; Berenice (*Riley* 1979, 271, fig. 106/550).

CATALOG

- 204) Gură, Inv. 37128, S I, □ 13, N 8 (Pl. 35) Dg = 14.

Tip I B

Pasta de enoaște bej închisă cu miez cenușiu, degresant în general asemănător cu al lui I A dar cuartul este mai grosier.

CATALOG

- 205) Gură, Inv. 29729, S I, □ 10, N 10 (Pl. 35) Dg = 19.

Acest tip de castron pare a reprezenta varianta târzie a unor castroane române timpuriu foarte frecvent întâlnite în partea orientală a imperiului (Dobrogea — *Opai* 1980 — b, 330, Pl. III/1, 2; Asia Mică — *Loeschke* 1912, 394, fig. 10/2; Creta — *Hayes* 1983, 106, fig. 7/81—89).

Tip II

Pasta este de culoare bej-brună, uneori cărămizie, patină cenușie la exterior, mai rar și la interior. Distingem două subtipuri:

II.1 — corp troneonic, haza plană, fără toarte. Neilustrat.

Analogii: Babadag-Topraichioi (Pl. 35/25658); Histria (*Suceveanu* 1982 — a, fig. 7/5).

II.2 — corp emisferic, toarte, caneluri la partea superioară.

Analogii: Babadag-Topraichiei, Histria (*Suceveanu* 1982 — a, fig. 7/6), Iatrus (*Böttger* 1982, 132, nr. 453, Pl. 42/453).

CATALOG

- 206) Gură, toarte, Inv. 40565, S II, □ 70, N 9 (Pl. 35) Dg = 21; Dt = 2/1,2.

Acest tip de castron pare a fi specific secolelor IV—V.

Tip III

Pasta de culoare bej cu miez cenușiu, cuart fin, foarte mult oxid de fier.

Analogii: Iatrus (*Böttger* 1982, 133—134, nr. 467, Pl. 43/467).

CATALOG

- 207) Gură, toarte, Inv. 38645, S II, □ 96, N 7 (Pl. 35) Dg = 17; Dt = 2,4/1,2.

OALE DE DEPOZITARE

Sunt recipiente de dimensiuni relativ mari. Întrucât nu prezintă urme de ardere sau fusingine presupunem că serveau pentru depozitări de alimente. La Independență au fost descoperite deocamdată doar două vase.

CATALOG

- 208) Lipsă partea inferioară, Inv. 37126, S I, □ 61, N 11 (Pl. 35) Dg = 23; Dm = 31,5.

209) Gură, Inv. 41029, S I, □ 5, N 10; Neilustrat. Pasta cărămizie, micacee, compactă, vopsea brunnă la exterior.

CAPACE

A fost descoperit un număr mic de capace. Starea lor fragmentară nu ne permite să facem considerații tipologice. O atenție deosebită merită două capace (Pl. 36/38397, 38652).

Faptul că nu au urme de funingine ne determină să credem că erau folosite pentru acooperiți amforelor sau a cănilor. Forma lor era cunoscută încă din epoca elenistică atât în lumea getică (I. H. Crișan, *Ceramica dacă-geților*, București, 1969, 183, fig. 98) cît și în cea greacă (C. Koehler, *Suppl. XIII, BCH* 1986, 54, fig. 3).

MORTARI.

La Independență au fost descoperite doar trei piese fragmentare.

CATALOG

210) Gură. Inv. 40267, S II, □ 60, N 5 (Pl. 36). Pastă bej, mult piroxen.
Analogii: Troesmis (Opaiț 1980 – b, 330, pl. V/1).

211) Gură. Inv. 41028, S II, □ 90, N 9(?) (Pl. 36).

Pastă bej-cenușie, mică albă.

212) Gură. Inv. 40836, S I, □ 27–28, strădă, N 10(?), Dg = 26.
Pastă de culoare gălbuiu-bej cu miez rozin, mult oxid de fier grosier; la exterior are vopsea brună în interior vopsea brună și glazură maronie (Pl. 36).
Analogii: Constantinopol (Hayes 1968, 206, fig. 1/23, 24, datat sec. VII).

VESELA DE MASA (*vasa pastătoria și vasa escaria*)

În această categorie am inclus vasele pentru servit lichide (Carafe, căni, uleiioare), pentru băut (căști, cupe) și pentru servit mincarea (străchini, farfurii, platouri).

Vasa pastătoria

CARAFE – Se caracterizează printr-o gară destul de largă (10–11 cm), corpul globular, baza plană sau de tip „umbo”. Sunt prevăzute cu două toarte.

Tip I – pastă bej, dură, cuart fin, oxid de fier fin, rar calcar.

Analogii: Axiopolis (Barnea 1960, 72–74; Fig. 2/4).

CATALOG

213) Complet. Inv. 27946, S I, □ 22, N 11, (Pl. 36) Dg = 11; Dt = 3/1,6; Dm = 21; I = 21.

Tip II – Pastă bej-cenușie, fină, rare particule calcareuze.

CATALOG

214) Complet. Inv. 38404, S II, □ 41, N 10 (Pl. 36) Dg = 8,5; Dm = 15; I = 18; Dt = 1,8/1,6.

215) Aproape complet. Inv. 41041, E-29, N 11 (Pl. 36) Dg = 8; Dt = 2,4/1; Dm = 12.

CANI

Tip I Pastă de culoare bej, fină, dură, oxid de fier foarte fin.

Este un tip de cană cunoscut încă din epoca romană timpurie și care, după cum se vede, a continuat să fie produs pînă în sec. VI.

CATALOG

216) Complet. Inv. 27891, S I, □ 43, N 10 (Pl. 37) Dg = 10,4; Dt = 1,4/1,6; Dm = 13; I = 12.

Tip II₁ – Pastă bej-orange, fină, dură; angobă proprie. La Independență acest vas apare spre sfîrșitul sec. VI și nu ar fi exclus să succedă tipului anterior.

CATALOG

217) Aproape complet, lipsă toartele. Inv. 27955, S I, □ 23, N 11 (Pl. 37) Dg = 9; Dt = 1,8/1; Dm = 12,5; I = 14.

218) Gură. Inv. 29804, S I, □ 47–49, N 12 (Pl. 37) Dg = 9,6.

Tip II₂ – Pastă asemănătoare cu II₁, dar la exterior are o patină neagră cenușie, mai puțin treimea inferioară. Acest subtip reprezintă versiunea mică a celui anterior.

Analogii: Samos (Schneider 1929, 129, fig. 23/1).

CATALOG

- 219) Lipsă toartele. Inv. 38784, S II, □ 18, N 10 (Pl. 37) Dg = 6; Dm = 8; I = 9.
220) Lipsă fragmente corp. Inv. 40867, I - 20, N 11 (Pl. 37) Dg = 6; Dt = 1,2.

CĂNI CU GURA TRILOBATA

Tip III — Pasta de culoare bej-cărămizie, dură, uneori cu cuart grosier și scoică pisată. Nu avem nici un exemplar întreg. Alături de vase de mari dimensiuni apar și exemplare miniaturale.

Analogii: Bulgaria (*Kuzmanov* 1985, Pl. 21/59).

Nici un exemplar bun pentru desen.

Tip IV — Pasta de culoare cenușie, dură, fină, puține particule de calcar.

Analogii: Dinogetia (*Barnea* 1966, 253, fig. 14/5).

CATALOG

- 221) Lipsă toarta și partea inferioară. Inv. 40280, S I, □ 47, N 16 (Pl. 37) Dg = 12/10.

ULCIOARE

A) de tip *Oenochoe*

Tip I — Pasta de culoare cenușie, dură, fină; angobă galben-verzuie.

Analogii: Athena (*Robinson* 1959, 114, Pl. 31/M-322), Axiopolis (*Barnea* 1960, 72, pl. I/1).

CATALOG

- 222) Completă. Inv. 38392, S II, □ 70, N 9 (Pl. 36) Dg = 10,5; Dt = 3,4/1,3; Dm = 15,6; I = 22.

Tip II₁ — Pasta cărămizie-gălbuiie, dură, fină, mica albă, calcar.

CATALOG

- 223) Complet. Inv. 38393, S II, □ 41, N 10 (Pl. 36) Dg = 8,5; Dt = 2,6/1,5; Dm = 15,4; I = 18.

Tip II₂ — Pasta de culoare roz-cenușie, cuart fin; angobă bej-cenușie.

CATALOG

- 224) Lipsă toarta. Inv. 38391, S II, □ 41, N 10 (Pl. 38) Dg = 9; Dm = 18; I = 24.

Tip III — Pasta de culoare bej, fină, oxid de fier relativ grosier.

Analogii: Axiopolis (*Barnea* 1960, 72, Pl. 2/1).

CATALOG

- 225) Lipsă bază. Inv. 32504, S II □ 28, N 10 (Pl. 37) Dg = 9, Dt = 1,6; Dm = 14.

B) cu gura verticală

Tip I — Pasta de culoare rez-cărămizie, dură, mica albă, oxid de fier; urme de vopsea brună la exterior. La Independență apare în a doua jumătate a sec. IV. Nici un exemplar bun de desenat.

Analogii: Dinogetia (*Barnea* 1966, fig. 15/2), Troesmis (I^l, 39, inv. 812), Iatrus (*Böttger* 1982, 125, pl. 29/364), Novae (*Gacela-Sarnowska* 1981, fig. 57/3). Este un tip răspândit la Dunărea de Jos în tot secolul IV.

Tip II — Pasta asemănătoare cu tipul I, angobă alburiie la exterior. Ar putea chiar reprezenta o variantă târzie a tipului I. La Independență apare într-un context din prima jumătate a sec. V în zona extramuros.

CATALOG

- 226) Gură. Inv. 38634. Extramuros N 8 (Pl. 39) Dg = 7.

Tip III — Pasta de culoare cenușie-verzuie, dură, multă mica albă, rare cochilii de scoică pisată; vopsea brună superficial aplicată la exterior.

Analogii: Dinogetia (*Barnea* 1966, 244, fig. 5/6).

CATALOG

- 227) Lipsă partea inferioară. Inv. 39600, S II, □ 73, N 9 (Pl. 39) Dg = 7; Dt = 3/1.
Tip IV — Pastă de culoare cărămizie, fină, particule albe.

CATALOG

- 228) Gură. Inv. 40414. Turn Est Poartă, N 9 (Pl. 39) Dg = 5,8.
Tip V₁ — Pastă de culoare roșie-orange, fină, oxid de fier, rar calcar.
Analoga: Diogeneia (Bornea 1966, 245, fig. 8/4).
229) Gură, toarte. Inv. 38403, S II, □ 41, N 10 (Pl. 39) Dg = 5,3; Dt = 2,2/1,2.
Tip V₂ — Pastă cenușie, dar culoarea este deformată prin încrezere nivelului, fină, mică.
Analoga: Argamum (informație M. Coja); Colecția Muzeului D. D., Pl. 39/846).

CATALOG

- 230) Complet. Inv. 27893, S I, □ 47, N 10 (Pl. 39) Dg = 5; Dt = 2,4/1,2; Dm = 14; I = 18.
Tip V₃ — Pasta de culoare bej închis, oxid de fier fin.
Analoga: Iatrus (Röttger 1982, pl. 30/573).
231) Gură, Inv. 38676, S I, □ 22, N 11 (Pl. 39) Dg = 6,8.

ULCIOARE/CANI CU TEAVA

Au fost descoperite, deocamdată, trei țevi de la un tip de ulei sau cană care are pe umăr o astfel de anexă. Probabil că forma corpului era apropiată de aceea a recipientelor descoperite la Yassi Ada (Bass-Doorninck 1982, 175, fig. 8–13/P-37, P-40) și Constantinopol (Hayes 1968, 206, fig. D/26) și care se datează ca și la Independență, la sfârșitul sec. VI și începutul sec. VII.

CEȘTI

Sunt vase de mici dimensiuni, cu o gură largă, corp globular, mai rar bitronconic, prevăzut cu una sau două toarte.

Tip I₁ — Pasta de culoare cărămizie; fină, mică. Acest tip continuă seria cănișelor cu corp globular și buză verticală din epoca romană timpurie și care au fost descoperite în număr mare în Dobrogea la: Troesmis (Opařík 1980 – b, 336, Pl. VIII/4,6). Noviodunum (G. Simion Peuce 9, 1984, 86, pl. 16/3–7). La Independență se datează în sec. V–VI. Nu avem nici un exemplar bun pentru ilustrat.

Tip I₂ — Pastă de culoare bej-cenușie, mică albă, calcar grosier. și acest subtip are origini în epoca romană timpurie, cum arătă descoperirile de la Troesmis (Opařík 1980, 336, Pl. VIII/3). Exemplarele romane tîrziu de Independență au în interior și exterior o patină negricioasă.

Analoga: Yassi-Ada (Bass-Doorninck 1982, 172, fig. 8–14/P 32), Bulgaria (Kuzmanov 1985, 48 pl. 28/16).

CATALOG

- 232) Inv. 32495, S II, □ 28, N 10 (Pl. 40) Dg = 7; Dt = 1,8/1; Dm = 9; I = 9.
233) Lipsă toarta și baza. Inv. 37120, S I, □ 51, N 10(?) Dg = 8; Dm = 8,7; (Pl. 40).
Tip II — Pastă asemănătoare cu tipul I₂. La Independență au apărut două exemplare identice pe N 10 și N 12, ceea ce constituie un argument pentru apropierea cronologică a acestor niveluri.

CATALOG

- 234) Inv. 32491, S II, □ 29, N 10(Pl. 40) Dg = 8; Dt = 1,6/1; Dm = 11,4; I = 9,3.

CUPA

Pastă rozie-bej, fină, dură, compactă. Exteriorul buzei este arsă reducător. Avem un singur exemplar, provenit desigur din import.

CATALOG

235) Lipsă jumătate de corp. Inv. 27948, S I, □ 22, N 11 (Pl. 40) Dg = 11; I = 0,3;
Db = 4.

VASA ESCARIA

Vesela utilizată pentru servitul măncării a fost de mult timp în atenția specialistilor deoarece oferă prețioase elemente de dateare a complexelor arheologice și indicii ale principalelor curente comerciale. După contribuțiile lui Waagé și Lamboglia, recentele lucrări ale lui Hayes (Hayes 1972 și 1980) au reușit să prezinte sintetic, într-o amplă tipologie, vesela pentru servit năncarea care a circulat între sec. I—VII în Mediterana. Cu toate completările aduse ulterior acestei lucrări, aceasta rămâne principala tipologie de referință pentru studiul veselei de masă romane circum mediteraneene. Acesta este și motivul pentru care am renunțat la descrierea tipurilor ceramice descoperite la Independența, făcind directă referire la tipologia lui Hayes sau în cazul produselor pontice la cea propusă de noi într-un articol recent (Opaiț 1985). Această categorie ceramică va fi prezentată pe centre de producție: african, microasiatic, pontic și enidian(?). O serie de tipuri care nu apar nici la Hayes și nici aiurea le-am grupat sub denumirea de *Miscellaneous*. Vasele din catalog lipsite de descrierea pastei au pasta identică cu cea descrisă în tipologii (Hayes 1972; Opaiț 1985). Producții ceramică bine reprezentate numeric la Independența sunt prezente în catalog doar prin exemplare selecționate.

VESELA NORD AFRICANA (*African Red Slip Ware*)

CATALOG

- Hayes Forma 58(?) (290/300—375) — Variantă(?).
236) Inv. 40806, S II, □ 24, N 8(?) (Pl. 40) Dg = 31.
— Hayes Forma 61 (A:325—400/420; B:400—450).
237) Buză. Inv. 37145, S II, □ 90, N 10 (antrenat) (Pl. 40) Dg = 27.
Pasta brun-rozie, slip brun, exfoliat la exterior.
— Hayes Forma 67 (c. 360—470).
238) Buză. Inv. 29656, S I, □ 15, N 8 (Pl. 40) Dg = c. 41.
— Hayes Forma 80 (mijlocul—sfîrșitul sec. V, coborâtă ulterior către începutul sec. V
— Hayes 1978).
239) Buză. Inv. 40807, S II, □ 90—91, N 8 (Pl. 40) Dg = nedeterminabil. Acest fragment confirmă datarea mai timpurie la fel ca și la Carthagina.
— Hayes Forma 87 (A: a doua jumătate sec. V; B, C: începutul sec. VI).
240) Buză. Inv. 38595, S II, □ 90, N 9 (Pl. 40) Dg = 24.
Pasta de culcare bej închis-brună, slip brun, parțial exfoliat.
241) Buză. Inv. 40809, S I, □ 5, N 11 (probabil antrenat) (Pl. 40) Dg = 40.
— Hayes Forma 94(?) (Sfîrșitul sec. V; Fulford 1984, 69, forma 51, c. 500).
242) Buză. Inv. 40390, II-20, N 10 (Pl. 40) Dg = 19.
Pasta de culcare maron închis, slip propriu, mat. Marginea festonată.
— Hayes Forma 99 (A: 510—540; B: 530—580; C: 560/580—620; recent Hayes 1980,
516 admite coborarea datei de apariție înainte de 500, cf. descoperirilor de la Conimbriga-Delgado 1975, 266, 270, nr. 111—115).
243) Buză. Inv. 38655, S II, □ 96, N 9 (neilustrat) Dg = nedeterminabil. Este identic cu un exemplar de la Carthagina (Fulford 1984, 71, nr. 60.1, fig. 19, datat 475/500 pînă la 525).
244) Complet. Inv. 27947, S I, □ 22, N 11 (Pl. 40) Dg = 19,5; Db = 7; I = 5 (H. 99 C.).
245) Complet. Inv. 27958, S I, □ 20, N 12 (Pl. 40) Dg = 19; Db = 7; I = 5 (Hayes 99 C.).
246) Complet. Inv. 29695, S II, □ 40, N 12 (Pl. 40) Dg = 17,5; Db = 5; I = 6,5. Acest vas, prin peretei bombati și baza mică ar putea reprezenta o variantă.

247) Buză, bază, Inv. 40722, U-3 (turn), N 11 (neilustrat) Dg = 20; Db = 9. În centrul bazei are o stampillă, variantă a motivului Hayes 112 (Pl. 25, 48)

— Hayes Forma 104 (A:530—580; B:570—600; C:550—625; datarea este mai recente obținută de Fulford 1984, 73—74, fig. 20, 21; A, B: cca 500; C: 530).

Tip A

248) Buză, Inv. 38675, S II, □ 73, N 9 (Pl. 41) Dg = cca. 46

Tip B

249) Buză, Inv. 40812, S II, □ 60 N 9, stradă (Pl. 41) Dg = 31.

250) Buză, Inv. 29708, S I, □ 27—38, N 10, stradă (Pl. 41) Dg = 32.

251) Buză, Inv. 37152, S II, □ 11, N 11 (Pl. 41) Dg = 42.

LATE ROMAN C-WARE

— *Opaif tip VI* (cca. 400—450)

252) Buză, Inv. 29658, S I, □ 60, N 8 (?) (Pl. 41) Dg = 16. Acest tip apare la Independență și în a doua jumătate a sec. V dar numai pe stradă astfel că ar putea reprezenta doar supraviețuire.

— *Opaif tip IX* (cca. 425—450)

253) Buză, Inv. 29657, S I, □ 18, N 8 (Pl. 41) Dg = 16.

Opaif tip XI (440/450 — prima jumătate a sec. VI?)

254) Buză, Inv. 41147, S I, □ 47, N 10 (neilustrat) Dg = 30 (?).

Böttger tip II (Böttger 1982, 63, pl. 38/58 prima jumătate a sec. IV).

255) Buză, Inv. 29697, S I, □ 12—14 N 6 (Pl. 41) Dg = cca. 12,5.

Pastă orange, oxid de fier și calcar fin; slip brun cu luciu metalic.

Această farfurie face trecerea de la forma timpurie de tip Căndarli (Hayes 1972, 321, forma 4) la cea de tip microasiatic (Hayes forma 1-L R P).

— Hayes Forma 1 (sfîrșitul sec. IV— mijlocul sec. V).

256) Buză, Inv. 37119, S I, □ 49, N 8 (neilustrat) Dg = 33. Exteriorul buzei a căpătat, ca urmare a sistemului de așezare din cupor, o culoare bej.

— Hayes Forma 2 (sfîrșitul sec. IV— mijlocul sec. V).

257) Buză, Inv. 29678, S I, □ 12—14, N 7 (Pl. 41) Dg = 29,5.

— Hayes Forma 3 (A: înainte de 450; B, C: mijlocul—sfîrșitul sec. V; D: sfîrșitul sec. V; E: sfîrșitul sec. V—primul sfert sec. VI; F: prima jumătate a sec. VI; G: al doilea sfert al sec. VI; H: prima jumătate a sec. VI).

Tip A

258) Buză, Inv. 29679, S I, □ 70, N 8(?) (Pl. 41) Dg = 22.

Pastă de culoare bej-brună, multe particule calcar relativ mari (0,1—0,2 mm); slip brun deschis.

Analogii: Berenice (Kenrick 1985, 381, nr. 688.1, fig. 71).

Tip B

259) Buză, Inv. 40810, S II, □ 60—61, N 8(?) (neilustrat) Dg = 24. (Identic la Hayes 1972, fig. 67/2).

260) Complet. Inv. 40733, S II, □ 30, N 9 (Pl. 41) Dg = 37; Db = 22; I = 7.

În centrul bazei apare un decor format din stampile motiv Hayes 9-g (palmetă), 83 (volute) și 69-p (cruce greacă).

Tip C

261) Buză, Inv. 29662, S I, □ 43—44, N 9 (Pl. 42) Dg = 30.

262) Buză, Inv. 29667, S I, □ 10, N 9 (Pl. 42) Dg = 32.

Tip D

263) Buză, Inv. 29669, S I, □ 10, N 9 (Pl. 42) Dg = 27,5.

264) Buză, Inv. 29670, S I, □ 10, N 9 (Pl. 42) Dg = 26,5.

Tip E

- 265) Buză. Inv. 29676, S I, □ N 9 (Pl. 42) Dg = 21.
 266) Buză. Inv. 29687, S I, □ 49, N 10 (Pl. 42) Dg = 35.

Tip F

- 267) Buză. Inv. 29668, S I, □ 10, N 9 (Pl. 42) Dg = 25.
 268) Buză. Inv. 29685, S I, □ 15, N 10 (Pl. 42) Dg = 19.

Tip G

- 269) Completă. Inv. 40417, S II, □ 95–96, N 10(?) (Pl. 42) Dg = 24; I = 6; Db = 13.
 270) Buză. Inv. 40717, S II, □ 95–96, N 10(?) (Pl. 44) Dg = 25.
 271) Buză. Inv. 29686, S I, □ 49, N 10 (Pl. 44) Dg = 21.
 272) Buză. Inv. 38596, S II, □ 15–16, N 12 (Pl. 44) Dg = 30.
 273) Buză. Inv. 38597, S II, □ 15–16, N 12 (Pl. 44) Dg = 30.

Datarea de către Hayes a sfîrșitului formei 3 în jur de 550 (Hayes 1972, 338, 345) lăsată un hiatus inexplicabil. Modul în care s-a produs trecerea de la forma 3 la forma 10 este neclar. Hayes presupune o evoluție a formei 10 din forma 3, tipul H (Hayes 1972, 345), tip de asemenea puțin cunoscut. La fel de puțin cunoscut pare să fie și tipul G al formei 3, pentru care Hayes face o dată trimisă la forma Waagé 947 a,u (Hayes 1972, 331), altădată numai la forma Waagé 947 a (Hayes 1972, 335), în timp ce este omisă piesa Waagé 947 k, considerată probabil de Hayes a fi tot de tipul G. Ori, aşa cum arată și M. Mackensen, între forma Waagé 946 k (Hayes forma 3 F) și 947 k (Hayes forma 3 G?) există o asemănare destul de mare (Mackensen 1984, 43). Este posibil ca piesa nr. 269 de la Independența să marcheze trecerea de la forma 3 F la 3 G a lui Hayes. La Independența piese de tipul celor numerotate de Waagé 947 k – u apar în cadrul lui N 10 și N 12, nivele ce se datează în a doua jumătate a sec. VI, eventual chiar începutul secolului VIII. Dacă avem în vedere că depozitul 17-N din Antiochia, în care apare forma 947 (Hayes forma 3 G), a suferit unele contaminări (Waagé 1948, 57) este posibil ca această formă să poată fi datată în a doua jumătate a secolului VI. M. Mackensen, în urma cercetărilor de la Resafa, crede și el că forma 3 G a lui Hayes ar putea fi datată după mijlocul sec. VI (Mackensen 1984, 43). Dacă această datare a formei 3 G a lui Hayes va primi și alte confirmări atunci dispare și hiatusul existent între mijlocul sec. VI și anul 580, data de început a formei 10 a lui Hayes.

Hayes Forma 5 (A: 460–500; B: 500–550).

Tip B

- 274) Buză. Inv. 29664, S I, □ 20, N 9 (Pl. 43) Dg = 31.
 275) Buză. Inv. 29726, S I, □ 67, N 10 (Pl. 43) Dg = 25.
 276) Buză. Inv. 37148, S II, □ 53, N 10 (Pl. 43) Dg = 27,6.

— *Hayes Forma 6* (începutul sec. VI).

- 277) Buză. Inv. 29671, S I, □ 17, N 9 (Pl. 43) Dg = 17,4.
 278) Buză. Inv. 29684, S I, □ 22, N 10 (Pl. 43) Dg = 25,5.

— *Hayes Forma 8* (a doua jumătate a sec. V sau ceva mai tîrziu).

- 279) Buză. Inv. 29698, S I, □ 108–110, –1,30 m (Pl. 43) Dg = 17.

— *Hayes Forma 10* (A, B: sfîrșitul sec. VI–începutul sec. VII; C: începutul–mijlocul sec. VII. Mackensen coboară datarea tipului C în sec. VI cf. Mackensen 1984, 44–45).

Tip A

- 280) Complet. Inv. 27959, S I, □ 22, N 11 (Pl. 43) Dg = 28; Db = 10,7; I = 7,3.
 281) Buză. Inv. 29694, S I, 22, □ N 11 (Pl. 43) Dg = 23.
 282) Buză. Inv. 37146, S II, 33, □ N 11 (Pl. 43) Dg = 22.
 283) Aproape complet. Inv. 39598, S II, □ 71, N 12 (Pl. 43) Dg = 27; Db = 13; I = 6,5.

Tip C

- 284) Buză. Inv. 37147, S II, □ 75–76, N 11(?) (Pl. 43) Dg = 23.
 Ar fi posibil ca această buză să aparțină tot tipului A; tendința de alungire a buzei ne-a determinat să o includem totuși în tipul C.

- 285) Buză, Inv. 29689, S II, □ 39, N 12 (Pl. 43) Dg = 21.
 286) Buză, Inv. 37153, S II, 13, -0.80 m, greapă din N 13 care a antrenat și acest fragment care aparținea probabil lui N 12 (Pl. 43) Dg = 17.
- În afara acestor fragmente de buză au mai fost descoperite și unele fragmente de bază cu puternice diverse stampile.
- 287) Bază, Inv. 37144, S I, □ 18, N 7 (Pl. 48).
 Analogii: Hayes 1972, 353, fig. 73/1, motiv 12.1, inclus în grupa II A și B cu specificarea că 12.1 îs early.
- 288) Bază, Inv. 37143, S I, □ 49, N 7, (Pl. 48).
 Analogii: Hayes 1972, 357, motiv 35 v, fig. 74, grupa II (440–490).
- 289) Bază, Inv. 38665, extramuros N 8 (Pl. 48).
 Analogii: Hayes 1972, 351, motiv 2.
- 290) Bază, Inv. 29706, S I, □ 76, -1.10/1.30 m (Pl. 48).
 Analogii: Hayes 1972, 353, motiv 16 u, fig. 73/u (440–490).
- 291) Bază, Inv. 29713, S I, □ 77, -0.55 (Pl. 48).
 Analogii: Hayes 1972, 359, motiv 41, fig. 76 (470–580); identic la Papuc 1973, 176, fig. 13/3.
- 292) Bază, Inv. 29714, S I, □ 78, -0.85 (Pl. 48).
 Analogii: Hayes 1972, 360, 362–63, motiv 1 și 59 a, fig. 72, 78/a (440–490); Papuc 1973, fig. 11/4.
- 293) Bază, Inv. 29727, S I, □ 107, -1.20 m (Pl. 48).
 Analogii: Hayes 1972, 353–55, motiv 19 z, fig. 73 (450–500).
- 294) Bază, Inv. 38600, S II, □ 84–86, -1.80 m (Pl. 48).
 Analogii: Hayes 1972, 365, motiv 69/p, fig. 78 (440–490).
- 295) Bază, Inv. 38609, S II, □ 71–75, N 9 (Pl. 48).
 Analogii: Hayes 1972, 357, motiv 33, fig. 74/i (470–580).
- 296) Bază, Inv. 40819, S I, □ 23, N 10 (Pl. 48).
 Analogii: Hayes 1972, 359, motiv 41, fig. 76 (470–580).
- 297) Bază, Inv. 40721, S I, □ 22, N 11 (Pl. 48).
 Analogii: Hayes 1972, 359, fig. 75/j, motiv 37 (470–580).
- 298) Bază, Inv. 40723, 11-3, turn, N 11 (Pl. 48).
 Analogii: Hayes 1972, 363–65, motiv 67, fig. 78; analogia nu este perfectă deoarece la exemplarul nostru cercul concentric ieșe puțin de sub brațul crucii.
- 299) Bază, Inv. 41148, passim (Pl. 48).
 Analogii: Hayes 1972, 357, motiv 35, fig. 74/t (440–490).

PRODUCTIA PONTICA

— *Opaif tip II* (sfîrșitul sec. IV – prima jumătate a sec. V).

300) Buză, Inv. 38591, S II, □ 74, N 8 (Pl. 44) Dg = 36.

Opaif tip IV (prima jumătate a sec. V)

Subtip IV A

301) Buză, Inv. 29680, S I, □ 12–14, N 7 (Pl. 44) Dg = 34.

302) Buză, Inv. 29654, S I, □ 15–17, N 8 (Pl. 44) Dg = 24.

303) Buză, Inv. 29661, S I, □ 23, N 9 (Pl. 44) Dg = 26.

Subtip IV B

304) Buză, Inv. 29674, S I, □ 10, N 9 (Pl. 44) Dg = 28.

Descoperirile de la Independența completează cunoștințele despre cronologia acestui tip. Data de început a subtipului IV A trebuie să fie probabil coborâtă în a doua jumătate a sec. IV iar sfîrșitul acestuia trebuie urcat în a doua jumătate a sec. V, cind observăm că dispare arcuirea spre interior a buzei. Subtipul IV B apare la Independența îndeosebi în a doua jumătate a sec. V.

— *Opaif tip X* (cca. 350–435).

305) Buză, Inv. 29696, S I, □ 12–14, N 6 (Pl. 44) Dg = 18.

— „Local Red Slip Ware”

Astfel denumește Hayes o serie de vase descoperite la Constantinopol într-un context din a doua jumătate a sec. VI—începutul sec. VII și cărnia îi atribuie o origine locală sau pontică. Apariția lui în Dobrogea pare să confirme ultima ipoteză. La Independență apar numai două exemplare, dar ele au un profil complet și provin din contexte sigure.

306) Inv. 38402, S II, □ 41–43, N 10 (Pl. 45) Dg = 40; Db = 17; I = 8,4.

307) Inv. 30196, S I, □ 48, N 11 (Pl. 45) Dg = 32; Db = 13,3; I = 6,5.

În Scythia această farfurie mai apare și la Histria (Condurachi et alii, *Materiale VI*, 1959, fig. 3/1; *Suceveanu* 1982 — a, 92, fig. 10/6).

„ASIA MINOR LIGHT COLOURED WARE” (Knidian?)

Astfel denumește Hayes (*Hayes* 1972, 408–410) unele farfurii și boluri execuțate dintr-o pastă fină, de culoare bej-brun sau orange, cu un slip subțire, de o culoare ceva mai închisă decit pasta. Frecent exteriorul buzei și interiorul bazei sunt decorate cu roțiță dintată.

În Dobrogea, în afară de Tomis (*Papuc* 1973, fig. 25/3–6) și Aegyssus (*Opaif* 1985, fig. 2/10; incinderea puternică a nivelului a deformat mult culoarca pastei astfel că am atribuit eronat acest fragment formei 3 a lui Hayes) mai apare la Babadag-Topraiechioi (numai post 450) și Independență unde pare a fi specifică îndeosebi secolului V.

CATALOG

— Farfurii cu buza orizontală

308) Profil complet, se păstrează un sfert din vas. Inv. 37142, S I; □ 18, N 6 (Pl. 45) Dg = 24; Db = 9,7; I = 4.

Acest fragment este surprinzător de asemănător cu cel datat de Hayes în sec. VII (*Hayes* 1968, 211, fig. F/75). Trebuie să presupunem fie o continuitate a formei timp de trei secole ceea ce este destul de greu de acceptat, fie că la Constantinopol sau Independență este străin de context. Subliniem totuși luciu metalic al piesei 37142, luciu care lipsește la celelalte piese de acest tip de la Independență și care ar putea proba, eventual, o datare timpurie a exemplarului.

309) Profil complet, un sfert din vas. Inv. 40415, S II, □ 77, N 8 (Pl. 45) Dg = 34,5; Db = 13; I = 5,5. În peretii vasului apar perforații pentru repararea vasului.

310) Buză. Inv. 40826, S II, □ 77, N 8 (neilustrat — același profil ca 40415) Dg = 33.

311) Buză. Inv. 37151, S II, □ 63, N 9 (Pl. 45) Dg = 20 (imită forma Hayes 5).

— Farfurii cu buza verticală

312) Buză. Inv. 40724, passim. (Pl. 45) Dg = 31.

313) Buză. Inv. 37156, S II, □ 78–80, -0,30 m (Pl. 45) Dg = 24.

Pasta este de culoare maron închis-cenușie, la fel și slipul. În afara acestor fragmente au mai fost descoperite și unele baze.

TIPURI NEDETERMINATE

314) Buză. Inv. 38643, S II □ 96, N 7 (?) (Pl. 46) Dg = 15.

Pastă cărămizie-bej, fină, slip orange.

315) Buză. Inv. 29681, S I, □ 12–14, N 7 (Pl. 46) Dg = 25.

Pastă roz închis, dură, slip brun roșcat în interior și la exteriorul buzei.

Analogii: Histria (*Suceveanu* 1982 — a, 97, nr. 7, fig. 14/7).

316) Buză. Inv. 38646, S II, □ 96, N 7 (?) (Pl. 46) Dg = 21.

Pastă cărămizie-orange, slip roșu închis, exfoliat la exterior.

Analogii: Berenice (*Kenrick* 1985, 411, fig. 75/814.1).

317) Buză. Inv. 38662, S II, □ 90, N 8 (Pl. 46) Dg = 22.

Pastă cărămizie, slip propriu foarte subțire.

318) Buză. Inv. 38589, S II, C-3 turn, N 8 (?) (Pl. 46) Dg = 8,5.

Pastă de culoare bej, slip brun, gros cu o bună aderență; produs african(?)

319) Buză. Inv. 40265, S II, □ 71–72, N 8(?) (Pl. 46).

Pastă de culoare cărămizie-orange, slip brun, gros, parțial exfoliat.

320) Buză. Inv. 40805, S II, □ 66, N 12(?) (Pl. 46) Dg = 19.

Pastă de culoare bej, fină, dură, compactă, slip brun cu slab luciu metalic în interior, negru-maroniu la exterior, cu o foarte bună aderență.

Analogii: Histria (*Sucoreanu* 1982 – s. 97, fig. 14/4).

321) Profil complet, păstrat un sfert din corp. Inv. 29663, S I, □ 23, N 9 (Pl. 46) Dg = 26.

Pasta de culoare bej-rozică, fină, compactă, slip orange-brun, parțial exfoliat la exterior.

322) Bază. Inv. 40814, S I, □ 20, N 9 (Pl. 46) Db = 15.

Aceeași pastă de la Inv. 29663.

Tipuri cu funcții nedeterminate

323) Crater? Oală? S-a păstrat buza și o toartă. Inv. 38649, S II, □ 96–98, N 9 (?) (Pl. 46) Dg = 15,4; Dt = 3/1.

Pastă cărămizie-orange, dură, compactă, fină, angobă bej la exterior.

324) Castron?, Bol? Gură. Inv. 38613, S II, □ 69, N 11 (Pl. 46) Dg = 15.

Pastă orange, fină, angobă bej la interior și exterior.

325) Afumătoare? (*Turibula?*) Inv. 29839, S I, □ 26, N 13 (Pl. 46) Dg = 13; I = 11.

Pastă de culoare cenușie-bej, dură, mult cuvârt pisat, particule albe. Deși nu are urme de ardere în interior este posibil să fi servit ca afumătoare.

*

Considerații privind ceramica romană Ierzie

După cum arătam mai sus, numărul destul de mare de vase și fragmente ceramice descoperite în stratul roman tirziu-comparativ cu descoperirile de acest gen din straturile anterioare nu ne-a permis o prezentare exhaustivă a întregului material ceramic. Am optat pentru o prezentare selectivă, după criterii tipologice, care să permită o mai bună înțelegere a vieții economice a cetății.

În vederea acestui scop întregul lot ceramic a fost determinat cantitativ și asamblat statistic. În cadrul acestei statistică am inclus atât vasele întregi precum și fragmentele tipice. Pentru a nu număra un vas de mai multe ori am măsurat perimetrele existente ale buzelor și bazelor; în cadrul fragmentelor ceramice ale unui anumit tip am numărat separat bazele și buzile și am luat în considerație partea morfologetică cea mai numerosă. De asemenea am ținut cont, în cadrul acestei operații, și de textura pastei și unele particularități morfologetice să încit putem afirma că un fragment de vas luat în calcul reprezintă de fapt un vas. Concluziile care au rezultat din această analiză diacronică trebuie să se privite cu o anumită rezervă, îndeosebi cînd ele se referă la secolele IV–V, deoarece pentru aceste secole există o criză de contexte arheologice. În cadrul secolului VI ceramica este mai numerosă decăreață am inclus și descoperirile provenite din casete unde săpătura s-a oprit de obicei pe N 10.

De altfel chiar din punct de vedere metodologic considerăm că ar fi greșit ca, în actualul stadiu al cercetărilor, să facem unele interpretări de mare anvergură. Așa cum arăta și C.I. Panella (*Panella* 1983, 62) este nevoie ca analizele diacronice ale datelor statistice, furnizate de descoperirile ceramice să fie completate cu datele oferite de alte tipuri de evidență (dezvoltare demografică, evoluția veniturilor, etc.). Aleătuirea tipologiei a fost necesară îndeosebi pentru a putea raporta imediat viitoarele descoperiri la un sistem tipologic ferm. Aceasta a fost și motivul pentru care uneori am clasificat drept tipuri vase care erau reprezentate de un singur exemplar, urmând ca viitoarele descoperirile să mărească numărul vaselor aceluia tip. Deși suntem conștienți de riscurile care decurg din emiterea unor generalizări în acest stadiu incipient al săpăturilor arheologice, așa cum arătam de altfel și mai sus, considerăm totuși că principalele tendințe existente în cadrul fluxurilor comerciale din această epocă pot fi surprinse destul de bine. Viitoarele descoperirile și determinările cantitative vor putea nuanța mai bine aceste curente economice. De altfel, fluxurile comerciale surprinse la Independența își găsesc bune corespondențe, pentru anumite tipuri de amfore sau oale de bucătărie, chiar la Carthagina sau Berenică. Cele mai bune analogii le găsim însă în siturile apropiate de la Babadag-Topraichioi (Tabel

nr. 7 — datele sunt luate din manuscrisul monografiei) și Iatrus. Referitor la descoperirile ceramice de la Iatrus (Böttger 1982) am considerat că trebuie să revizuiam datele statistice publicate de B. Böttger pentru amfore.

Criteriile după care autorul a grupat amforele — îndeosebi primele trei tipuri, care ar fi servit pentru cereale, viu și ulei — nu mi se par convingătoare, părere împărtășită și de alți arheologi (v. V. Bierbrauer, *Germania* 64, 1986, 460—61). De aceea am considerat că este mai prudent să nu folosim în analiza noastră diachronică datele statistice indicate de B. Böttger în Tabelul 6, pag. 75—76, în care teoreticul 100% este format de numărul total al amforelor dintr-un „Tip” (care în tipologia noastră corespunde cu termenul de „Formă”) și nu de numărul total al amforelor indiferent de Tip/Formă. Am fost nevoiți să alcătuim un nou tabel (nr. 8) în care teoreticul 100% era format din numărul total al amforelor descoperite pe nivelul respectiv. Determinările cantitative ne-au ajutat să distingem intruziunile unor tipuri ceramice.

Amforele reprezintă cea mai numerosă (48%) și variată categorie ceramică descoperită în stratul roman târziu de la Independența, fapt care ne șurează tragerea unor concluzii:

— Prezența masivă și constantă a unor forme anume: amforele piriforme de tip A II, cilindrice de tip B I și ovoidale de tip D I (Pl. 52). Această situație ar putea fi eventual explicată prin natura diferență a conținutului acestor amfore, conținut de maximă necesitate pentru locuitori care reclama un continuu import. Procentajul ridicat al acestor importuri, îndeosebi la sfîrșitul sec. VI și începutul sec. VII, desigur că nu se datorează nivelului înalt de prosperitate economică al locuitorilor ci mai ales eforturilor autorităților centrale de a aproviziona această importantă fortificație de la Garile Dunării (R. Vulpe, I. Barnea, *Din Istoria Dobrogei*, II, București 1968, 410, 428, 452).

— Prezența constantă dar într-un procentaj scăzut a altor forme: amfore cilindrice de tip B II și B III, și conice de tip E VII. Conținutul lor deosebit de prețios și probabil scump nu permite un import masiv cu astfel de produse.

— Prezența numai în sec. IV—V a unor forme ca de exemplu amforele burduf, ovoidale de tip D II—III, precum și a majorității amforelor conice. Absența acestor amfore la Independența în sec. VI se datorează fie probabil inexistării producției în unele centre (amfore D II și D III), fie restrîngerii producției altor centre, ca în cazul amforelor de tip burduf.

Cu privire la vesela de bucătăru putem remarcă:

— Puternica prezență a tipului III de oală care, la sfîrșitul sec. IV le va înlocui pe primele două, pentru a rămîne în sec. V și chiar în prima jumătate a sec. VI principalul tip de oală (v. Tabelul nr. 2).

— Înlocuirea tipului III, probabil către mijlocul sec. VI de către noile tipuri de oale VII—XIII, bine reprezentate la Independența.

— Prezența masivă a producției locale, respectiv din cadrul provinciei Scythia, face ca importurile din afara provinciei să fie sporadice și neînsemnante cantitativ. Totuși la ele se face apel către sfîrșitul sec. VI și mai ales la începutul sec. VII cind producția locală este în regres.

Relativ la vesela de masă remarcăm numărul scăzut al recipientelor pentru băuturi în comparație cu cel al veseliei pentru mincăre (Pl. 54). În cadrul ultimei categorii nu putut fi identificate unele zone de producție ale acestei ceramici.

— Centrul nord african, deși apare în proporție scăzută, pare a fi ceea mai frecvent spre sfîrșitul sec. VI. Deși materialul ceramic al sec. IV—V apare în cantitate redusă, el provenind din secțiuni de sondaj nu și din casete, totuși, având în vedere și situația din situl de la Babadag-Topraichioi, putem constata și în Nordul Dobrogei aceeași situație ca la Antiochia (Waage 1948, 56—57), Ressafa (Mackensen 1984, 40), Athena (Hayes 1972, I, nota 1) sau zona Adriatică (Mackensen 1987, 240—241). După mijlocul secolului V, vesela de masă nord africană cedează locul celor microasiatice (Late Roman C Ware). Reapariția ceramicii nord africane, îndeosebi din a doua jumătate a sec. VI nu va mai constitui un real pericol pentru producțele microasiatice, cel puțin în provincia Scythia (Pl. 55). Acest fenomen este explicat de Waage (Waage 1948, 56) și Hayes (Hayes

1972, 426) prin cucerirea Nordului Africii de către vandali și recucerirea acestei zone de către Bizanț în 533.

Producția pontică este prezentă cu precădere în sec. IV și prima jumătate a sec. V pentru a de către bruse în a doua jumătate a secolului V. În ea ca și marfa nord africană va fi înlocuită de vasele de masă microasiatică, ale cărui produse, deși nu ating finețea ceramică din Nordul Africii, se impun prin cantitatea mare în care erau fabricate, respectiv prin prețul de cost scăzut.

Morită subliniată și relativă scădere cantitativă a veselei de masă în contrast cu masiva creștere a amforelor, către sfârșitul sec. VI și începutul sec. VII (Pl. 54). Este, după opiniile noastre, un nou indiciu al scăderii puterii de cumpărare a locuitorilor și de intervenție a puterii centrale numai pentru aprovizionarea fortificațiilor de pe limes în primul rînd cu alimente.

De o deosebită importanță este descoperirea unor anfore databile către sfârșitul primului sfert al secolului VII în cadrul bordeelor slave. O primă ipoteză ar fi că ele puteau fi reutilizate de acești locuitori. O altă ipoteză ar putea fi și acela conform căreia imperiul lăsă unele produse acestei populații stabilite în calitate de *federali* în cetatea abandonată de armata imperială.

Considerații privind datarea nivelurilor romane tîrzii

Realizarea unei cronologii absolute a nivelurilor romane tîrzii descoperite la Independența, în actualul stadiu al descoperirilor, nu este posibilă. Numărul descoperirilor ceramice și numismatică destul de modest precum și faptul că există și pieci, puține co-i drept, care nu provin dintr-o situație arheologică certă, ori în alte cazuri criza de contexte arheologice – cum este cazul nivelurilor 7 și 8 – ne determină să stabilim doar o datare relativă pentru cele opt niveluri romane tîrzii. Tot aici se impune și menținerea faptului că nu întotdeauna datarea pe bază de ceramică a fost hotăritoare, aceasta fiind din cauza numărului redus al descoperirilor de acest gen, fie datorită lacunelor existente în ora actuală în datarea unui anume tip ceramic sau a ceramicii dintr-o anumită perioadă. În aceste cazuri am fost nevoiți să apelăm la datele numismatice, pe baza cărora s-a datat nivelul respectiv și implicit au contribuit și la o mai bună datare a unor tipuri ceramice a căror datare era destul de vagă pînă la prezentele descoperiri. Rămîne ca viitoarelor descoperirilor ceramice și numismatică ce se vor face în cetatea de la Independență să le revină meritul de a realiza saltul de la cronologia relativă la cea absolută a nivelurilor romane tîrzii.

Nivelul 6

Numărul descoperirilor ceramice destul de modest face deosebit de dificilă datarea acestui nivel. Prezența unor farfurii phocaene (Hayes forma 2) sau pontice (Opaț tip IV, X), precum și amforele piriforme de tip I permit datarea lui N 6 în prima jumătate a secolului IV.

Nivelul 7

Și pentru acest nivel înregistram o criză de material arheologic.

Vasele de masă descoperite pe acest nivel (Hayes forma 1 și 2) (Opaț tip II și IV) se datează atât în a doua jumătate a sec. IV cât și în prima jumătate a sec. V. La fel se datează și varianta amforei piriforme de tip II_a sau amforele cilindrice de tip I_c și conice de tip I_a. De aceea o datare largă a nivelului în a doua jumătate a sec. IV, cu o eventuală prelungire și la începutul sec. V, ni se pare a fi, deosemdată, cea mai plauzibilă.

Nivelul 8

Se constată începutul unei creșteri a vaselor ceramice. Vasele de masă nord africane (Hayes forma 67 și 80), phocaene (Opaț tip VI, IX și XI; Hayes forma 1 și 2), pontice (Opaț tip II și IV) indică o datare a nivelului în prima jumătate a sec. V, cu precădere în a doua sfert al secolului. Spre această datare se pare că pledează și amforele nord africane descoperite pe acest nivel. Sfârșitul nivelului pare a se plasa în jurul anului 450. Apariția a două fragmente ceramice phocaene (Hayes forma 3 B, C) pe nivelul acesta al străzii din S II 60–61 (Cat. nr. 247), ar putea reprezenta probabil simple intruziuni,

TABEL NR. 1 Recipiente pentru depozitare, transport

Categoriile ceramice	N 6	N 7	N 8	N 9	N 10	N 11	N 12	N 13	Pani.
Doliș tip I	4	—	—	—	1	1	—	—	—
II	1	—	1	—	9	—	—	—	—
Amfore tip: piriforme									
A I	2(7,8)	1(2)	1(1,2)	3(4,2)	—	1(0,8)	—	—	—
A II _a	2(7,8)	5(9)	7(8,5)	21(29,5)	21(28)	25(29)	5(10)	5	—
II _b	—	—	—	—	—	—	3(3,6)	—	—
III	2(7,8)	3(5,7)	—	—	—	—	—	—	—
cilindrice (B) I _a	2(7,8)	2(3,8)	2(2,4)	—	—	—	—	—	—
I _b vacanță la Independentă	—	—	—	—	—	—	—	—	—
I _c	—	4(7,5)	5(0)	7(1,9)	8(6,6)	30(27)	3(3,6)	—	—
I _d	—	—	—	—	—	18(18)	11(1,2)	2	—
I _e	1(3,8)	1(2)	2(2,4)	2(2,8)	3(4)	5(4,5)	1(1,2)	—	—
II	—	—	6(7,5)	1(1,4)	8(4)	—	—	—	—
III	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IV	—	—	—	—	—	2(1,8)	4(4,8)	2(4)	—
V	—	—	—	—	4(5,3)	4(3,6)	1(1,2)	—	—
Borduri (C)	—	—	1(1,2)	—	—	—	—	—	—
I	—	1(2)	3(3,7)	—	—	—	—	—	—
II	3(11,5)	1(2)	—	4(6)	3(4,2)	—	—	—	—
III _a	—	—	—	—	—	—	—	—	—
III _b vacanță	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IV _a	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IV _b	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IV _c	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ovaldate (D) I _a	—	1(2)	11(13)	7(10)	13(17)	25(23)	21(26)	18(37,5)	2
I _b	—	—	—	2(4)	2(2,6)	6(5,5)	6(7,3)	4(8,5)	—
I _c	—	—	—	—	—	3(2,7)	1(1,2)	—	—

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	Neidenificate	Total - 563	Amtfore die mass	Total - 679
Concise (E)	I _a	I _b	vacant											
	-	3(5,6)	-	-	-	7(8,5)	5(7)	-	-	-	-	-	-	-
			2(3,6)	1(3,6)	1(3,8)	4(5)	3(4,9)	-	-	-	-	-	-	-
						1(1,2)	1(1,4)	-	-	-	-	-	-	-
								4(1,3)	-	-	-	-	-	-
									2(1,8)	-	-	-	-	-
										2(1,8)	-	-	-	-
											2(1,8)	-	-	-
												18	-	-

neînsemnată din punct de vedere cantitativ pentru a putea fi luate, deocamdată, în considerație.

Nivelul 9

Pentru datarea lui, în lipsa datelor numismatice, ne bazăm îndeosebi pe vesela de masă care reprezintă 50% din totalul ceramicii descoperite pe acest nivel (V. Tabelul nr. 6). Astfel prezența masivă a veselei phocaene (Hayes forma 3 B, C, D, E) ne determină să sugerăm datarea acestui nivel în a doua jumătate a sec. V și primul sfert al sec. VI.

Nivelul 10

Pe acest nivel încep să fie preponderente farfurii phocaene — Hayes forma 3 E, F, G și H (forma 3 E fiind descoperită mai ales pe străzi eredem că ar putea reprezenta doar supraviețuiră). Deosebit de importantă este și apariția tipului numerotat de noi cu 10 bis, care face legătură cu vesela de la sfârșitul secolului VI.

Dintre amfore remarcăm anfora conică de tip IX (dataată la Histria cu monedă Tiberiu II—Constantin).

În cadrul oalelor de bucătărie observăm apariția unor tipuri relativ tîrzii ca XIV—XVI, foarte apropiate morfologiei de oalele de același tip descoperite pe N 11 demonstrează prin aceasta și apropierea cronologică existentă între aceste niveluri.

Pe baza acestor descoperiri ceramice precum și a datelor numismatice, N 10 pare să se dateze în al doilea și al treilea sfert al sec. VI, nefiind excepță nici chiar o prelungire a duratei acestuia cu înca aproape 10 ani.

Nivelul 11

Este bine înădrătat cronologic pe baza veselei de masă phocaene (Hayes forma 10) și pontice (Hayes 1968, fig. G/87) precum și a amforelor de tip VII, IX și X. O înădrătare a acestui nivel în ultimul două decenii ale sec. VI nu se pare plauzibilă.

Nivelul 12

Același veselă de masă — Hayes forma 10 —, precum și unele oale de bucătărie de tip XIV, XVII și XVIII (bune datează în alte părți ale imperiului) ne determină să datăm nivelul la începutul sec. VII. Moneda lui Heraklius (613/14), deși descoperită într-o poziție incertă, ar indica, deocamdată, data de sfîrșit al acestui nivel.

Nivelul 13

Dintre puținete dovezi ceramice reținem amforele cilindrice de tip I — d₂, conice tip VII, precum și unele variante tîrzii ale amforelor piriforme de tip II₁ (Cat. nr. 59, 62) și oxydale tip I₁ (Cat. nr. 105).

Alături de această ceramică menționăm prezența ceramicii de tip Penkovka. Pe baza acestor descoperiri N 13 se datează în sec. VII, moneda de la Heraklius (613/14) reprezentând, deocamdată, un *terminus post quem* pentru datarea acestui nivel pentru al cărui sfîrșit nu avem deocamdată nici un reper cronologic ferm.

(vezi ilustrația la pag. 165/vol. II)

TABEL NR. 2

Vesela de bucătărie	N 6	N 7	N 8	N 9	N 10	N 11	N 12	N 13	Pas.
Oale tip I	vacant la Independența								
II	-	5	1	1	-	-	-	-	-
III	4	3	5	13	14	2	1	1	1
IV	1	-	1	1	1	-	-	-	-
V	-	1	2	-	-	-	-	-	-
VI	1	-	1	2	5	6	6	-	-
VII	-	1	2	1	-	-	-	-	-
VIII A	2	-	-	-	-	11	11	5	3
VIII B ₁	-	-	-	-	4	10	2	1	1
VIII B ₂	-	-	-	2	15	5	6	1	2
IX	-	-	-	-	4	-	-	-	-
X	-	-	-	-	10	5	5	-	-
XI	-	-	-	-	1	1	14	-	1
XII	-	-	-	-	1	2	2	-	-
XIII	-	-	-	-	3	2	2	-	1
XIV	-	-	-	-	1	1	-	-	-
XV	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XVI	-	-	-	-	1	1	-	-	-
XVII	-	-	-	-	-	-	1	-	-
XVIII	-	-	-	-	-	1	-	-	-
XIX	-	-	-	-	-	-	1	-	-
XX	-	-	-	-	-	-	1	-	-
XXI	-	-	-	-	-	-	3	26	-
Total = 269	8	11	9	22	71	52	49	36	11
Oale de depozitare	-	-	-	-	1	1	-	-	-
Capace	-	1	-	-	2	-	2	1	-
Mortaria	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Castrioane									
Tip I	-	-	1	2	1	-	-	-	-
II ₁	1	-	-	1	-	-	1	-	1
II ₂	-	-	1	1	-	2	1	-	-
III	-	3	-	-	-	-	-	-	-
Forme neidentificate	-	-	-	1	1	-	-	1	-

Bibliografie (abrevierile principalelor lucrări):

Alexandrescu 1966:

P. Alexandrescu, *Necropola tumulară*, în *Histria* Vol. II, Bucureşti 1966, 133—294.

Almagro 1955:

M. B. Almagro, *Las Necrópolis de Ampurias*, Vol. II: *Necrópolis Romanas y Necrópolis Indígenas*, Barcelona 1955.

Antonova 1971:

I. A. Antonova et al., *Srednevekovie amfori Kersonesa*, în Antichnaja Drevnost i Srednevekva, Sverdlovsk 1971, 81—101.

Avram-Opaț 1987:

Al. Avram, A. Opaț, *Le vin, l'huile et les amphores dans l'antiquité classique*, în *Dacia N.S.*, XXXI, 1987, 135—44.

TABELUL NR. 3

Vaza poftatoria	N 6	N 7	N 8	N 9	N 10	N 11	N 12	N 13	Pasa.
Carafe tip I	-	-	-	-	-	1	-	-	-
II	-	-	-	-	1	2	-	-	-
Cani tip I	1	1	1	-	1	2	-	-	-
II ₁	-	-	-	-	-	1	4	-	-
II ₂	-	-	-	-	1	1	-	-	-
III	-	-	-	-	-	3	1	-	1
IV	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Ulcioare - A									
tip I	-	-	-	1	-	-	-	-	-
II ₁	-	-	-	-	3	-	-	-	2
II ₂	-	-	-	-	1	-	-	-	-
III	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Ulcioare - B									
tip I	-	1	-	-	-	-	-	-	-
II	-	-	1	-	-	-	-	-	-
III	-	-	-	2	-	-	-	-	-
IV	-	-	-	1	-	-	-	-	-
V ₁	-	-	-	-	1	-	-	-	-
V ₂	-	-	-	-	-	1	-	-	-
V ₃	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Ulcioare cu țeavă	-	-	-	-	-	1	1	1	-
Ulcioare de tip nedeterminat	3	3	3	1	2	2	3	2	1
Cesti tip I ₁	-	-	-	2	1	-	2	-	1
I ₂	-	-	-	-	3	-	1	-	-
II	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Copă	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Tipuri nedeterminate	1	-	-	1	-	1	-	1	-
Total -- 77	5	5	5	8	18	18	9	4	5

Barnea 1960:

I. Barnea, *Date noi despre Axiopolis*, in SCIV VI, 1960, 69-80.

Barnea 1966:

I. Barnea, *L'Incendie de la Cité de Dinogetia au VIe Siècle*, in Dacia N.S., X, 1966, 237-60.

Barnea 1984:

I. Barnea, Al. Barnea, *Săpăturile de salvare de la Noviodunum*, in Peuce IX, 1984, 97-105.

Bass-Doorninck 1971:

G. F. Bass, Fr. H. van Doorninck, *A Fourth Century Shipwreck at Yassi Ada*, in AJA 75, 1971, 27-37.

Bass-Doorninck 1982:

G. F. Bass-Fr. H. van Doorninck, *Yassi Ada, I. A Seventh-Century Byzantine Shipwreck*, Texas A & M University Press, 1982.

Beltrán 1970:

M. L. Beltrán, *Las Anforas Romanas en España*, Zaragoza 1970.

Bichir 1984:

Gh. Bichir, *Geto-Daci din Muntenia în Epoca Română*, Bucureşti 1984.

Böttger 1982:

B. Böttger, *Die Gefäßkeramik aus dem Kastell Ialrus*, in *Ialrus-Krivina II*, Berlin 1982, 33-148.

Brashinsky 1980:

I. V. Brashinsky, *Grecheskij keramicheskij import na Nijinem Donu*, Leningrad 1980.

Brukner 1981:

O. Brukner, *Rimska Keramika u Jugoslovenskom Dolu Provincije Donje Panonije*, Belgrad 1981.

TABELUL NR. 4

Vaza espirală	N 6	N 7	N 8	N 9	N 10	N 11	N 12	N 13	Pas.
<i>Nord Africană</i>									
Hayes tip 58	—	—	—	—	—	—	—	—	—
61	—	—	—	—	—	—	—	—	—
67	—	—	—	—	—	—	—	—	—
80	—	—	—	—	—	—	—	—	—
87	—	—	—	—	—	—	—	—	—
94	—	—	—	—	—	—	—	—	—
99	—	—	—	—	—	—	—	—	—
104	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Phocaean</i>									
Opată tip VI	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IX	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XI	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Hayes forma 1</i>									
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3A	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3B	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3C	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3D	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3E	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3F	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3G	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3H	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Baze stampilate</i>									
Knidian?	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Pontică</i>									
Opată tip II	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IV	—	—	—	—	—	—	—	—	—
X	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Hayes 1968 fig. G/87</i>									
Centre neidentificate	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Total = 283	5	10	44	108	58	25	16	—	17.

TABELUL NR. 5

Centru de producție	N 6	N 7	N 8 (%)	N 9	N 10	N 11	N 12	Pas
N African	—	—	3(6,8)	5(4,6)	5(8,6)	5(30)	2(12,5)	—
Phocaean	2(4)	3(30)	20(45,5)	93(68)	50(86)	18(72)	14(87,5)	15
Knidian (?)	1(20)	—	3(6,8)	3(2,7)	1(1,7)	—	—	2
Pontic	2(40)	3(30)	13(29,5)	4(3,7)	1(1,7)	2(8)	—	—
Neidentificate	—	4(40)	5(11,3)	3(2,7)	1(1,7)	—	—	—
Total =	5(100)	10(100)	44(100)	108(100)	58(100)	25(100)	16(100)	17

TABLEU NR. 6

Categorie ceramice	N 6	N 7	N 8	N 9	N 10	N 11	N 12	N 13	Pas.	Total
Dalii	5(9,4)	—	1(0,6)	—	3(1,2)	1(0,6)	—	—	1	11(0,9)
Anfore	39(56,5)	53(85)	83(57,6)	73(34,7)	78(39,7)	111(53,6)	83(62,9)	49(72,7)	18	579(48)
Vasele de bucătărie	9(15)	16(15,6)	11(7,6)	26(11,4)	74(31,6)	32(25)	49(31,6)	12(18)	13	250(21,4)
Vase exotice	5(9,4)	5(6)	5(3,5)	8(3,8)	18(8,7)	18(8,7)	9(5,8)	4(6)	5	77(6,4)
Vase portante	5(9,4)	10(12)	44(30,5)	108(50)	58(25,5)	25(12)	16(9,6)	—	17	281(25,3)
Miscellaneous	—	—	—	—	1(0,5)	—	—	11(1,5)	2(0,16)	—
Total (%) =	138(100%)	83(100%)	144(100%)	212(100%)	231(100%)	204(100%)	156(100%)	651(100%)	54	1211(100%)

TABELUL NR. 7

Babadag-Topraiechioi	Sfîrșitul sec. IV	Prima jumătate a sec. V
Amfore piriforme A ₁	1(2,2)	8(1,9)
A ₁₁	8(17,7)	61(15,2)
Amfore cilindrice B _{1a}	6(13,3)	7(1,7)
B _{1b}	3(6,6)	2(0,4)
B _{1c}	1(2,2)	23(7)
B _{1d}	—	1(0,2)
B _{1e}	—	2(0,4)
B _{1f}	1(2,2)	7(1,7)
B _{1g}	—	1(0,2)
Amfore hunduf C ₁	—	6(1,4)
C ₂	2(4,4)	9(2,2)
C ₃	—	6(1,4)
Amfore ovoidale D ₁	2(4,4)	70(17,5)
D ₁₁	1(2,2)	8(2)
D _{1m}	1(2,2)	4(1)
D _{1v}	—	1(0,2)
Amfore rotunde E ₁	6(13,3)	67(16,7)
E ₂	5(11,1)	42(10,5)
E ₃	3(6,6)	20(5)
E ₄	1(2,2)	—
E ₅	—	2(0,4)
E ₆	2(4,4)	2(0,4)
E ₇	—	15(3,7)
Nedeterminate	2(4,4)	32(8)
Total =	45(100%)	401(100%)

TABELUL NR. 8

Iatrus	Perioada				
		A	B	C	D
Amfore I 1	51(35,6%)	58(27%)	169(24,3%)	137(41,5%)	
I 2	0	14(6,5%)	59(8,5%)	12(3,6%)	
I 3	10(7%)	33(15,4%)	30(4,3%)	0	
I 4	6(4%)	19(4,2%)	42(6%)	4(1,2%)	
I 5	19(13,2%)	0	0	0	
I 6	8(5,5%)	11(5%)	15(2,1%)	0	
II 1	18(12,5%)	30(14%)	127(18,2%)	64(19,3%)	
II 2	0	1(0,4%)	3(0,7%)	0	
II 3	0	7(3,2%)	53(7,6%)	30(9%)	
II 4	3(2%)	17(8%)	32(4,8%)	9(2,7%)	
II 5	23(16%)	19(8,9%)	45(6,9%)	30(11,8%)	
II 6	0	3(1,4%)	9(1,2%)	0	
III 1	0	7(3,2%)	76(11%)	32(9,6%)	
III 2	5(3,5%)	1(0,4%)	17(1,6%)	3(0,9%)	
III 3	0	3(1,4%)	18(2,5%)	0	
Total	143(100%)	213(100%)	694(100%)	330(100%)	

- Cansarache 1957:
 Cătăniciu-Barnea 1979:
 Condurachi 1954:
 Delgado 1975:
 Empereur-Picon 1986:
 Fulford 1984:
 Gacuta-Sarnowski 1981:
 Grace 1961:
 Grace-Petropoulakou 1970:
 Hautumm 1981:
 Hayes 1968:
 Hayes 1972:
 Hayes 1976:
 Hayes 1978:
 Hayes 1980:
 Hayes 1983:
 Hilgers 1969:
 Isler 1969:
 Jankovic 1981:
 Jones 1950:
 Kenrick 1985:
 Kravchenko-Korpusova 1975:
- V. Cansarache, *Importul amforelor stampilate la Ierbia*, Bucureşti 1957.
 L. Cătăniciu, Al. Barnea, *Ceramica și Descoperiri Mărunte*, în *Tropaeum Traiani I. Cetatea*, Bucureşti 1979, 177–226.
 Em. Condurachi et alii, *Histria I*, Bucureşti 1954.
 M. Delgado, *Fouilles de Conimbriga IV. Les Sigillées*, Paris 1973.
 J.-Y. Empereur, M. Picon, *À la Recherche des Fours d'Amphores*, în BCH, Suppl. XIII, 1986, 103–126.
 M. G. Fulford, *The Red-Slipped Wares*, în M. G. Fulford, D. P.S. Peacock, *Excavations at Carthage: the British Mission, I, 2*, 1984, 48–115.
 W. Gacuta, T. Sarnowski, *Novae-Sektor Zachodni*, 1979, în Arch. Warszawa 32, 1981.
 V. Grace, *Amphoras and the Ancient Wine Trade*, Princeton 1961.
 V. R. Grace, M. Savatianou-Pétropoulakou „Les timbres anaphoriques grecs”, cap. XIV în *L'Ilot de la Maison des Comédiens*, Expl. Arch. de Délos 27, Paris, 1970, 277–382.
 W. Hautumm, *Studien zu Amphoren der spätromischen und frühbyzantinischen Zeit*, Bonn 1981.
 J. W. Hayes, *A Seventh Century Pottery Group*, DOP 22, 1968, 203–216.
 J. W. Hayes, *Late Roman Pottery*, London 1972.
 J. W. Hayes, “Pottery: Stratified Groups and Typology”, în Humphrey (ed.), *Excavations at Carthage 1975, conducted by the University of Michigan I*, Tunis 1976, 47–113.
 J. W. Hayes, „Appendix 1: Selected Deposits (Continued)”, în Humphrey (ed.), *Excavations at Carthage, 1975, conducted by the University of Michigan, II*, Ann Arbor, 1978 113–118.
 J. W. Hayes, *Supplement to Late Roman Pottery*, London 1980.
 J. W. Hayes, *The Villa Dionysos Excavations, Knossos: the Pottery*, în ABSA 78, 1983, 97–169.
 W. Hilgers, *lateinische Gefäßnamen. Bezeichnungen, Funktion und Form römischer Gefäße nach den antiken Schriftquellen*, Düsseldorf, 1969.
 H. P. Isler, *Heraion von Samos: eine frühbyzantinische Zisterne*, în Mitt. des Deutschen Arch. Instituts, Athenische Abteilung 84, 1969, 202–230.
 Dj. Janković, *La Porte Danubienne de la région d'Aquis au VIe et au début du VIIe Siècle*, Institut Archéologique, Materiaux, Vol. 5, Belgrad 1981.
 F. F. Jones, *The Pottery*, în H. Goldman (ed.), *Excavations at Gözlu Kale Tarsus I. The Hellenistic and Roman Periods*, Princeton, 1950, 149–296.
 P. M. Kenrick, *Excavations at Sidi Khreish Benghazi (Berenice) III, I. The Fine Pottery*, Tripoli 1985.
 I. M. Kravchenko, V. H. Korpusova, *Dejaki risi materialnoi kulturi pienorimskoi Tiri* in *Arkhеologija* 18, Kiev 1975, 20–42.

- Kuzmanov 1985:
- Lang 1955:
- Loescheke 1912:
- Mackensen 1984:
- Mackensen 1987:
- Manacorda 1977:
- Opaiț 1980-a:
- Opaiț 1980-b:
- Opaiț 1984:
- Opaiț 1985:
- Opaiț 1987:
- Panella 1973:
- Panella 1983:
- Papuc 1973:
- Peacock 1984:
- Peppers 1979:
- Popilian 1976:
- Pridik 1917:
- Rădulescu 1973:
- Gh. Kuzmanov, *Céramique de la Haute Epoque Byzantine provenant de Thrace et de Dacie* (IVe-le début du VIIe S.), In Fouilles et Recherches XIII, Sofia 1985.
 M. Lang, *Dated Jars of Early Imperial Times*, In Hesperia 24, 1955, 277–86.
 S. Loescheke, *Sigillata Topferein in Tchandarli AM* 37, 1912, 344–407.
 M. Mackensen, *Resafa I. Eine befestigte spätantike Anlage vor den Stadtmauern von Resafa: Ausgrabungen und spätantike Kleinfunde eines Surveys im Umland von Resafa-Sergiopolis*, Mainz am Rhein 1984.
 M. Mackensen, *Mediterrane Sigillata, Lampen und Amphoren*, in V. Bierbrauer, *Invillino-Ibligo in Friuli I. Die römische Siedlung und das spätantik-frühmittelalterliche Castrum*, Münchner Beitr. z. Vor- u. Frühgesch. 33, 1987, 229–265.
 D. Manacorda, *Le Anfore, Ostia IV*, In Studi Miscellanei 23, 1977, 116–266.
 A. Opaiț, *Considerații preliminare asupra amforelor romane și romano-bizantine din Dobrogea* in Peuce VIII, 1980, 291–327.
 A. Opaiț, *Considerații preliminare asupra ceramicii romane lăpturii de la Troesmis*, In Peuce VIII, 1980, 328–66.
 A. Opaiț, *Beobachtungen zur Entwicklung der zwei Amphoratypen*, in Peuce IX, 1984, 311–27.
 A. Opaiț, *Einige Beobachtungen zur spätromischen Keramik mit rotem Überzug*, in Dacia N. S., XXIX, 1985, 153–63.
 A. Opaiț, *Amfore romane de mare capacitate. Considerații tipologice*, in SCIVA 38, 1987, 245–58.
 Cl. Panella, *Le Anfore, Ostia III*, In Studi Miscellanei 21, 1973, 460–633.
 Cl. Panella, *Le Anfore di Cartagine: nuovi elementi per la ricostruzione dei flussi commerciali del Mediterraneo in età imperiale romana*, in OPUS II, 1983, 53–74.
 Gh. Papuc, *Ceramica romană țările cu decorații stampilate descoperite la Edificiul Roman cu Mozaic din Tomis*, in Pontica 6, 1973, 153–92.
 D.P.S. Peacock, *The Amphorae: Typology and Chronology*, In M. G. Fulford, D. P. S. Peacock, *Excavations at Carthage the British Mission*, Vol. I, 2 1984, 116–40.
 J. M. Peppers, *Selected Roman Pottery, Isthmia Excavations, 1967–1972*, A Dissertation in Classical Archaeology, 1979.
 Gh. Popilian, *Ceramica romană din Oltenia*, Craiova 1976.
 E. M. Pridik, *Invertiarnti katalog kleim na amforakh rutshikah i goritskikh i na tcherepilzakh Ermitajnogo sobraniya*, Petrograd 1917.
 A. Rădulescu, *Amfore cu inscripții de la Edificiul Roman cu Mozaic din Tomis*, In Pontica 6, 1973, 193–207.

- Rădulescu 1976: A. Rădulescu, *Amfore romane și romano-bizantine din Scythia Minor*, în *Pontica* 9, 1976, 100–114.
- Riley 1975: J. A. Riley, *The Pottery from the First Season of Excavation in the Caesarea Hippodrome*, în *BASOR* 218, 1975, 25–63.
- Riley 1976: J. A. Riley, *Little Amphoras* in Humphrey J. H. (ed.), *Excavations at Carthage, 1974, conducted by the University of Michigan I*, Tunis 1976, 114–20.
- Riley 1979: J. A. Riley, *The Coarse Pottery from Berenice*, în J.-A. Lloyd (ed.), *Excavations at Sidi Khrebet-Benghazi (Berenice) II*, Suppl. *Lybia Antiqua* 1979, 91–465.
- Riley 1981: J. A. Riley, *The Pottery of the Cisterns 1977, I, 1977.2 and 1977.3*, în Humphrey J. H. (ed.) *Excavations at Carthage conducted by the University of Michigan VI*, Ann Arbor 1981, 85–124.
- Robinson 1959: H. S. Robinson, *The Athenian Agora, Volume V, Pottery of the Roman Period*, Princeton, 1959.
- Schneider 1929: A. M. Schneider, *Samos in Frühchristlicher und Byzantinischer Zeit*, în *AM*, 54, 1929, 97–141.
- Scorpan 1977: C. Scorpan, *Contribuție la cunoașterea de certuri tipuri ceramice romano-byzantine (IVth–VIIth siècle) dans l'espace istro-pontique*, în *Dacia N. S.*, XXI, 1977, 269–97.
- Suceveanu 1982-a: Al. Suciu, *Contribuții la studiul ceramicii romano-bizantine de la Histria*, în *SCIVA* 33, 1982, 79–108.
- Suceveanu 1982-b: Al. Suciu, *Histria VI. Les Thermes Romains*, Bucarest–Paris 1982.
- Sultov 1985: B. Sultov, *Ceramic Production on the Territory of Nicopolis ad Istrum (IInd–IVth Century)*, Sofia 1985.
- Vegas 1973: M. Vegas, *Cerámica Común Romana del Mediterráneo Occidental*, Barcelona 1973.
- Vilceanu-Barnea 1975: D. Vilceanu, Al. Barnea, *Ceramica lucrată cu mină din așezarea romano-bizantină de la Piatra-Frednei (secolul al VI-lea e.n.)*, în *SCIV* 26, 1975, 209–18.
- Waagé 1948: F. O. Waagé, *Hellenistic and Roman Tableware of North Syria*, în *Antioch-on-the-Orientes IV*, 1, Ceramics and Islamic Coins, Princeton 1948, 1–60.
- Whitehouse 1982: D. Whitehouse et al., *The Schola Praeconum I: the coins, pottery, lamps and fauna*, în *PBSR*, 50, 1982, 53–101.
- Whitehouse 1985: D. Whitehouse et al., *The Schola Praeconum II*, în *PBSR* 53, 1985, 163–210.
- Williams 1983: D. F. Williams, *The Petrology of Certain Byzantine Amphorae: some Suggestions as to Origins*, în *Colloque sur la céramique antique (Carthage 23–24 juin 1980)*, Actes, Dossier 1, CEDAC, 1983, 99–110.
- Williams II-Zervos 1982: Ch. K. Williams II, O. H. Zervos, *Corinth, 1981: East of the Theater*, în *Hesperia* 51, 1982, 115–63.
- Williams II-Zervos 1983: Ch. K. Williams II, O. H. Zervos, *Corinth, 1982: East of the Theater*, în *Hesperia* 52, 1983, 1–47.
- Yakobson 1951: A. L. Yakobson, *Srednevekovie Amfori Severnogo Prichernomor'ya*, în *SA* 15, 1951, 325–344.

Yakobson 1979:

Zeest 1960:

A. L. Yakobson, *Keramika i keramicheskoe proizvodstvo srednevekovoi Tavriki*, Leningrad 1979, 5-17.
I. B. Zeest, *Keramicheskaya Tara Bosporu*, in MIA 83, 1960.

LA CÉRAMIQUE DE L'AGGLOMÉRATION ET DE LA FORTERESSE D'INDEPENDENTA (MURIGHIOL) Ve SIÈCLE AV.N.E. - VIIe SIÈCLE DE N.E.

(Résumé)

Les fouilles archéologiques pratiquées sur le site d'Indépendenta (Murighiol) dans l'intervalle des années 1981-1987 ont conduit à la mise au jour d'un riche matériel céramique couvrant une période d'environ 1200 ans.

Avec le matériel numismatique, la céramique constitue le principal élément de datation pour les trois couches d'habitat dégagées: La Tène (V^e-I^e siècles av.n.e.); romain de phase initiale (I^e-IIIe siècles) et romain de phase finale (IVe-VIe siècles de n.e.). La présente étude traitant de la céramique vient compléter les rapports de fouilles parus dans les pages du périodique *Dacia* (NS XXXI, 1987, p. 97-106).

La céramique est présentée dans l'ordre chronologique des couches d'habitat et, dans le cadre de chaque couche, groupées par catégories (dolii, amphores, caisse de cuisine, d'usage courant et de table), le tout rangé suivant le critère typologique.

En ce qui concerne l'habitat La Tène, les sondages archéologiques n'ont saisi qu'en partie certaines zones susceptibles d'avoir pu représenter des espaces habités. Aussi, la plupart des vestiges céramiques de cette époque proviennent soit des fosses ménagées, soit de la terre de revêtement des époques ultérieures. C'est aux recherches à venir de préciser le type et les dimensions de l'habitat La Tène.

Les cinq horizons qui composent la couche de l'habitat romain de la phase initiale, bien que ne comportant pas des fragments céramiques typiques en quantité, leur nombre suffit à un classement chronologique. C'est ainsi que l'horizon (niveau) N₁ peut se dater de la seconde moitié du I^e siècle de n.e.; N₂ du IIe siècle; N₃ de la première moitié du IIIe siècle; N₄ et N₅ de la seconde moitié de ce même IIIe siècle.

L'abondance relative des vases et fragments céramiques (plus de 1200 pièces) trouvés dans la couche romaine de la phase finale empêche leur présentation exhaustive. L'auteur a donc choisi de les présenter d'une façon sélective, suivant des critères typologiques à même de faciliter une meilleure intelligence de la vie économique de cette forteresse. A cet effet, le lot céramique au grand complet a subi une étude quantitative et statistique. Toute fois, les conclusions ainsi obtenues doivent être considérées avec quelque réserve, notamment quand elles se rapportent aux IVe-Ve siècles en la crise de contexte archéologique non encore surmontée pour cette période. En revanche, pour le VIe siècle, la céramique est plus abondante, car l'auteur englobe

aussi le contenu des casseroles, où la fouille s'arrête généralement à l'horizon N₁₂. L'étude typologique de ce matériel s'est avérée nécessaire surtout afin de pouvoir rapporter sur le champ les découvertes futures dans ce domaine à un système typologique nettement précis. C'est pour cette même raison que dans certains cas des pièces ont été classées comme illustrant un type, bien qu'il ne se agît en réalité que d'un exemplaire unique — les résultats futurs pourront compléter le nombre des pièces d'un tel type. Bien que se rendant compte du risque des généralisations à un stade encore initial des fouilles, l'auteur estime pourtant qu'on peut déjà saisir les directions du flux économique de l'époque. Il restera pour la recherche à venir de fournir les matériaux et les précisions quantitatives susceptibles de mieux nuancer ces courants économiques. Par ailleurs, le flux commercial aussi à Indépendenta a son pendant illustré par les trouvailles de Babadag-Toprachioi ou de Intra, voire, pour ce qui est de certains types d'amphores, à Carthage ou Bérénice. Qui plus est, ainsi que le notait également Riley (Riley, 1979, 99), les études quantitatives se sont révélées d'une grande utilité aussi pour mieux dégager les intrusions ou la survie de certains types céramiques.

Les amphores représentent la catégorie céramique la plus nombreuse (48% sur le total du lot céramique) et la plus variée (environ 33 types et variantes) de la forteresse de phase finale explorée à Indépendenta. Ce fait devrait permettre plusieurs conclusions:

— La présence constante et à un taux relativement élevé de certaines formes d'amphores: pariforme de type AII, cylindriques de type B1 et ovoides de type BII. Cela pourrait s'expliquer éventuellement par la nature diverse de leur contenu — un contenu de toute première nécessité, exigeant son incessante importation. Le taux élevé de ces importations, surtout sur la fin du VIe et au commencement du VIIe siècle ne saurait certes être interprété comme le fait d'une grande prospérité économique des habitants de la forteresse, mais plutôt comme le résultat des efforts de l'autorité centrale d'assurer le bon ravitaillement de cette importante fortification des bouches du Danube (R. Vulpe, I. Barnes, Din istoria Dobrogei, II, Bucarest, 1968, pp. 410, 428, 462).

— La présence constante, mais dans une moindre quantité de quelques autres formes d'amphores: cylindriques de type BII et BIII et coniques de type EVII. Leur contenu particulièrement précis et probablement cher empêchait sans doute leur importation massive.

— La présence seulement aux IVe—Ve siècles de certaines formes d'amphores, tels les types ouverte, ovoïdes DII—III, ainsi que de la plupart des amphores coniques. L'absence à Indopenza au VIe siècle s'explique probablement soit par la cessation de leur production dans certains centres (les amphores DII et DIII), soit à la diminution de l'activité productive de certains autres centres, comme dans le cas des amphores autres.

Au sujet de la vaisselle de cuisine, les remarques suivantes sont possibles:

— Présence en force du pot de type III qui, sur la fin du IVe siècle remplace les deux premiers types, devait persister tout au long du Ve siècle et même au cours de la première moitié du VIe siècle en tant que principal type de pot.

— Remplacement de ce type III, probablement vers le milieu du VIe siècle, par les nouveaux types de pot (VII, XIII), bien illustrés à Indopenza.

— Présence en masse des produits d'origine locale, respectivement de Scythie, qui rend les importations d'origine étrangère à la province sporadiques et en quantité insignifiante. Il y a en revendant un recouvrement vers la fin du VIe siècle et notamment au début du VIIe quand production locale marqua une nette diminution.

En ce qui concerne la vaisselle de table, à noter le nombre réduit des pièces destinées à la boisson par rapport aux plats. Pour ce qui est de cette dernière catégorie de pièces céramiques, on a été à même d'en préciser certaines zones de production, à savoir:

— Le centre de production de l'Afrique du nord, bien qu'illustré à petite échelle, semble s'être manifesté avec une plus grande fréquence sur la fin du VIe siècle; toutefois, il se peut

que cette hypothèse ne se vérifie pas en fin de compte en la crise de contextes archéologiques pour les IVe—Ve siècles.

— La production pontique est attestée au premier rang pendant le IVe siècle et durant la première moitié du Ve siècle, au même titre que la production phocéenne.

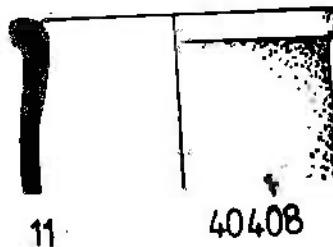
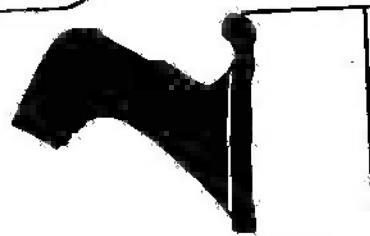
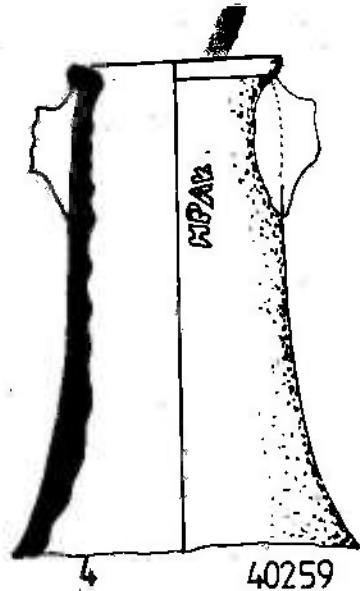
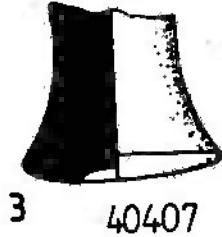
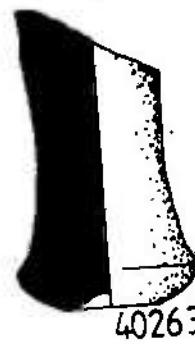
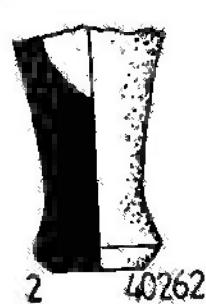
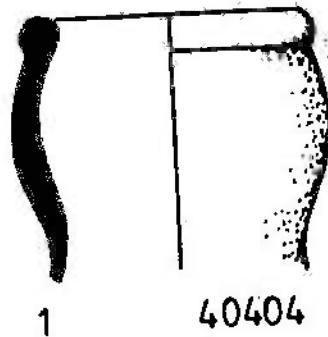
— La production phocéenne devait connaître un épanouissement particulier seulement à partir de la seconde moitié du Ve siècle, surtout après l'intervention des assiettes encadrées par Hayes dans la catégorie de la forme 3. La qualité de cette vaisselle et probablement son prix convenable a fait du centre respectif le principal fournisseur de la fortresse et vraisemblablement de toute la province, jusqu'au commencement du VIIe siècle. Digne de mentionner d'autre part la relative diminution quantitative de cette catégorie céramique face à l'augmentation sensible en nombre des amphores relevée vers la fin du VIe siècle et le début du VIIe. L'auteur considère qu'il faut y voir un nouvel indice quand à la diminution de la force d'achat des habitants de la fortresse et de l'intervention de l'administration centrale principalement en faveur du recrutement des fortifications du limes étant toute chose en denrées alimentaires.

Il une partie toute particulière s'accer la mise en jour de quelques amphores susceptibles d'être datées de la fin du premier quart du VIIe siècle, trouvées dans les cabanes zla es. Une première hypothèse expliquant leur présence sur les lieux serait qu'elles ont pu être réutilisées par les habitants desdites cabanes. Une autre hypothèse serait aussi que l'Empire livrait certains produits à la population établie à titre de indemnité dans la fortresse que sa force armée avait quittée.

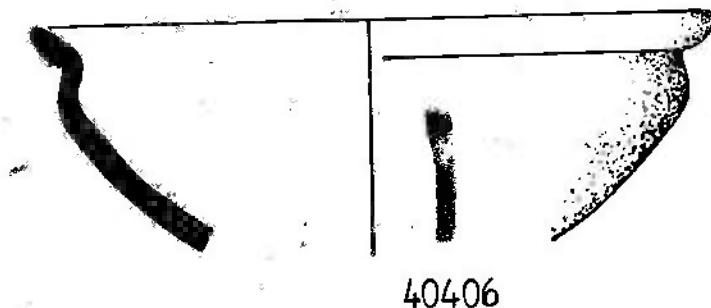
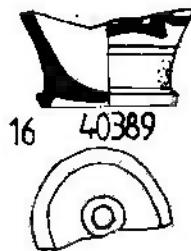
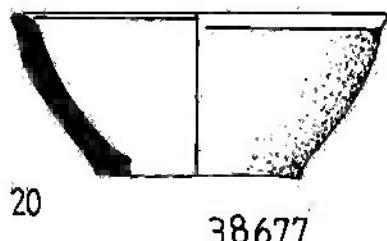
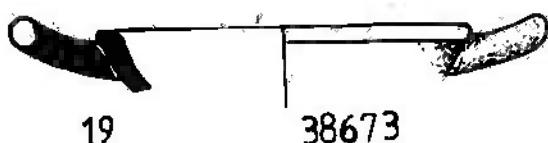
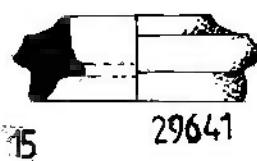
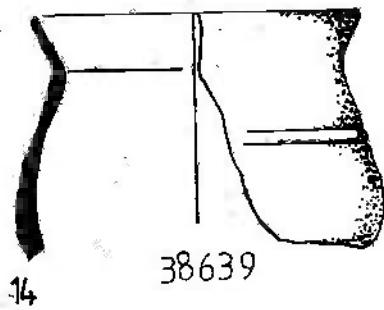
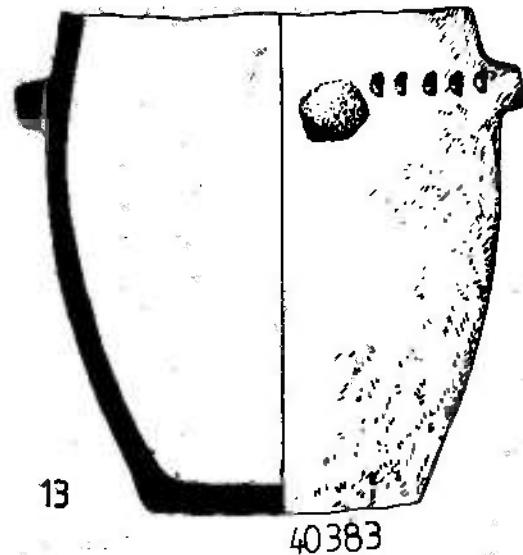
CERAMICA DIN AŞEZAREA ȘI CETATEA DE
LA INDEPENDENȚA (MURIGHIOL)
SECOLELE V Î.E.N.—VII E.N.

(text la pagina 133/vol. I)

ANDREI OPAIT

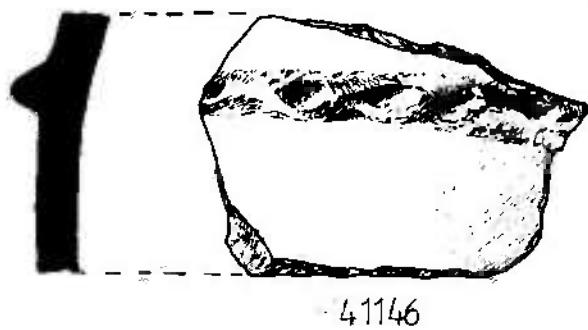
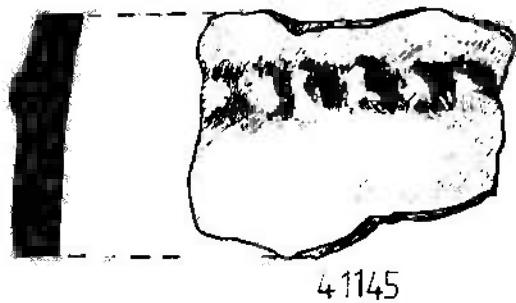
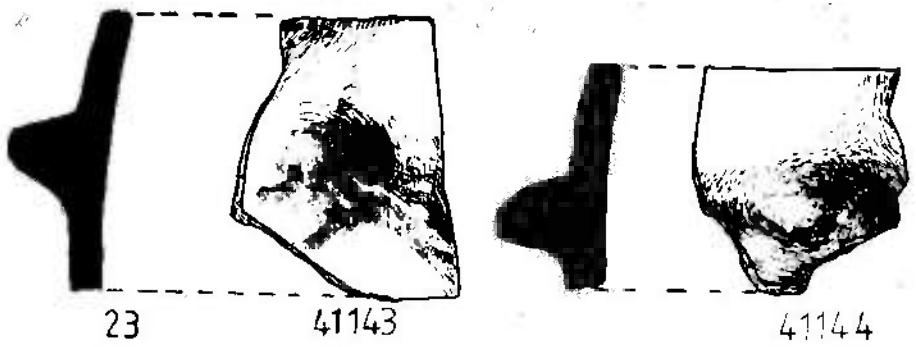

I. AMPFORE GRECESTI (1:3)
I. AMPHORES GRECQUES (1:3)

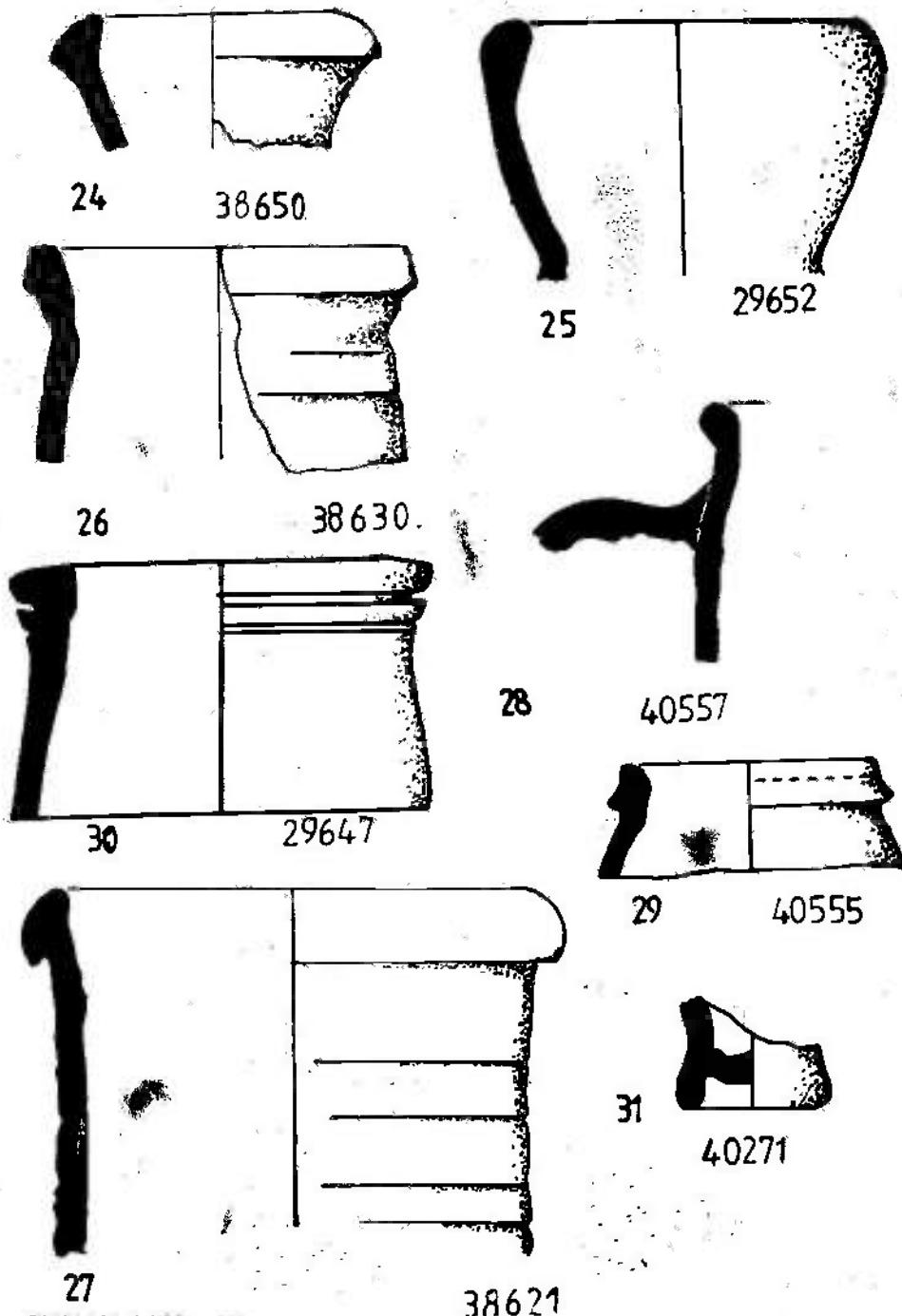
2. VESELĂ DE BUCĂTĂRIE ȘI DE MASĂ (13)

2. VAISSELLE DE CUISINE ET DE TABLE (13)

3. FRAGMENTE DE OALE GETICE (1:3)

3. FRAGMENTS DE POTS GÉTIQUES (1:3)

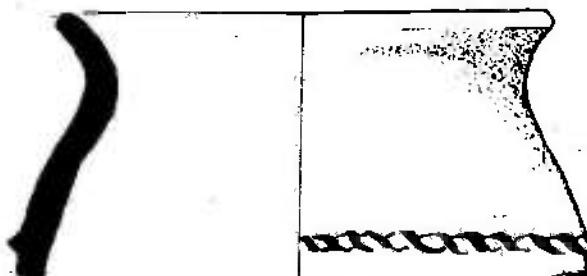

4. AMPORE ROMANE TIMPURI (1:3)
 4. AMPHORES ROMAINES DE HAUTE ÉPOQUE (1:3)

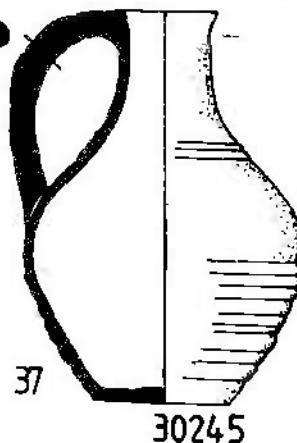
33

40410

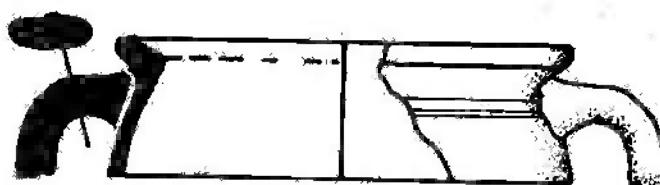
34

29735

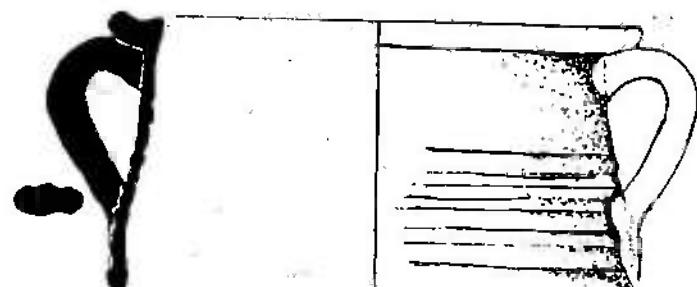
37

30245

35

29646

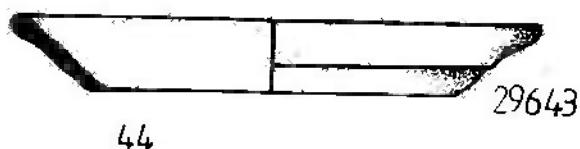
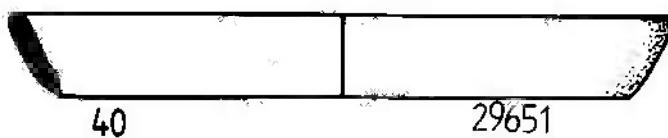
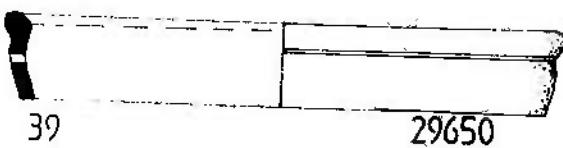
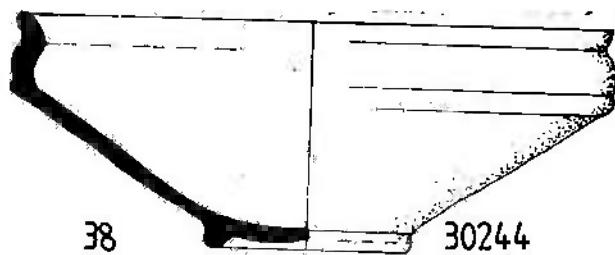

36

38616

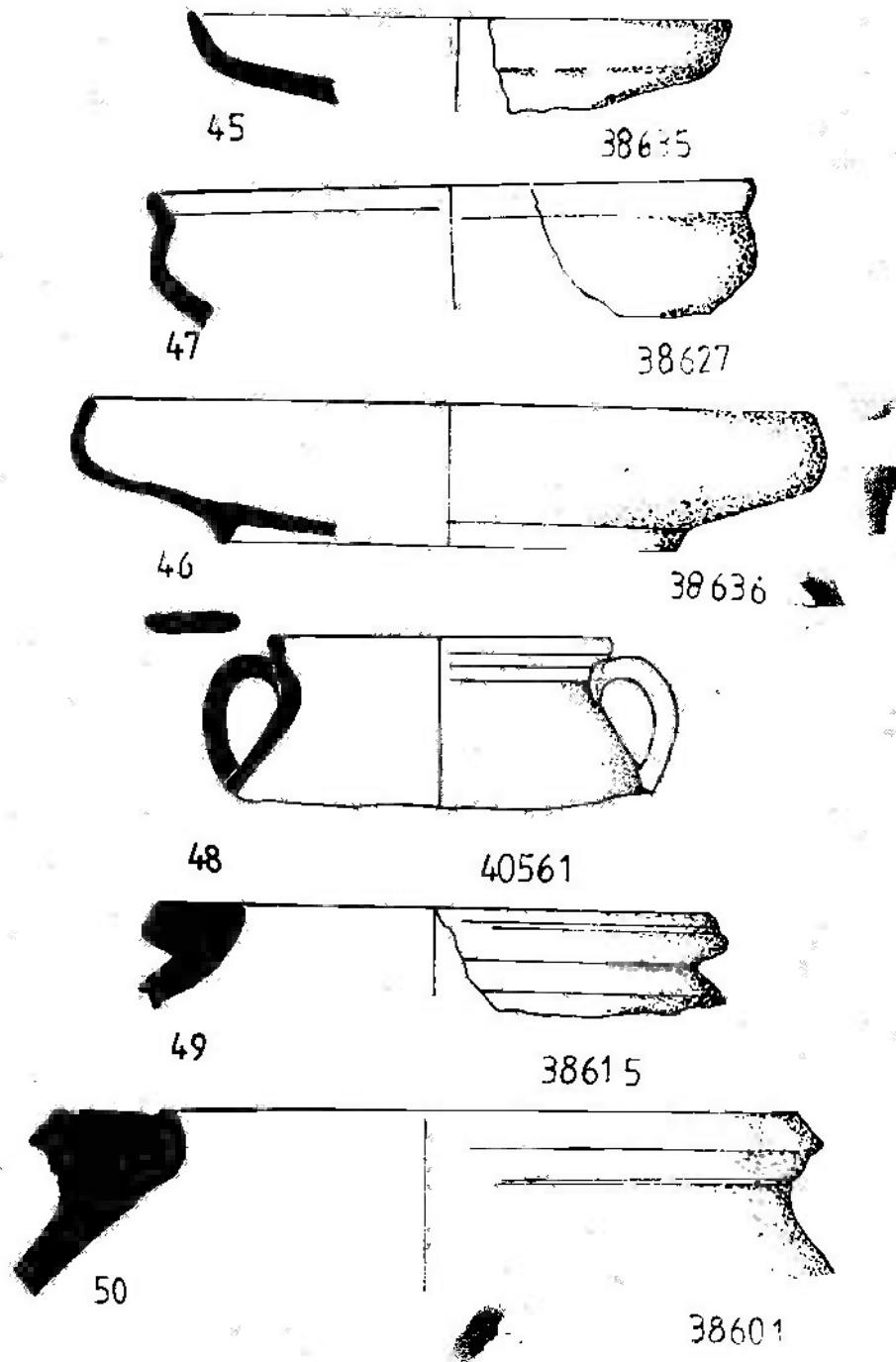
3. VESELI ROMÂNA TIMPURIE DE BUCĂTARIE ȘI DE UZ CASNIC (1:3)

3. VAISSELLE ROMAINE DE CUISINE ET D'USAGE COURANT DE HAUTE ÉPOQUE (1:3)

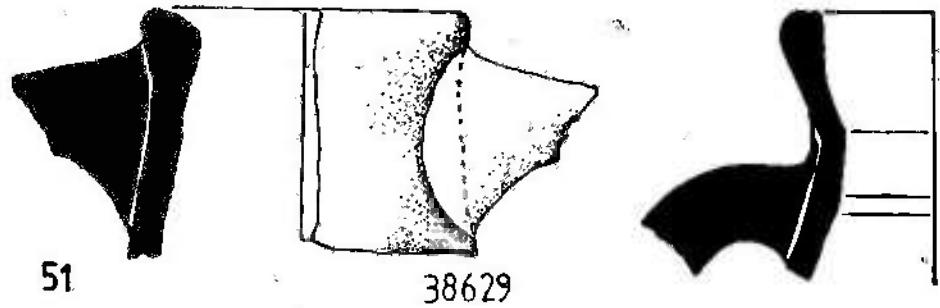
6. VESELĂ DE MASĂ ROMANĂ TIMPURIE (13)

6. VAISSELLE DE TABLE DE HAUTE ÉPOQUE ROMAINE (13)

7. VELESA DE MASĂ ROMANĂ TIMPURIE (45-48); DOLIA ROMANE TIRZII (49-50) (1:3)

7. VAISSELLE DE TABLE DE HAUTE ÉPOQUE ROMAINE (45-58); DOLIA DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE (49-50). (1:3)

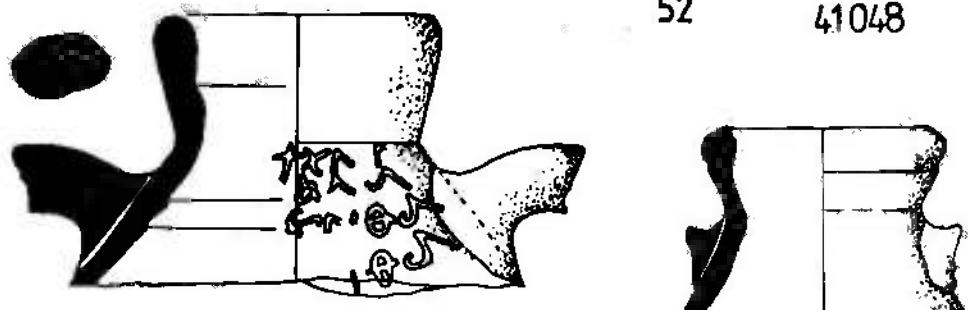

51

38629

52

41048

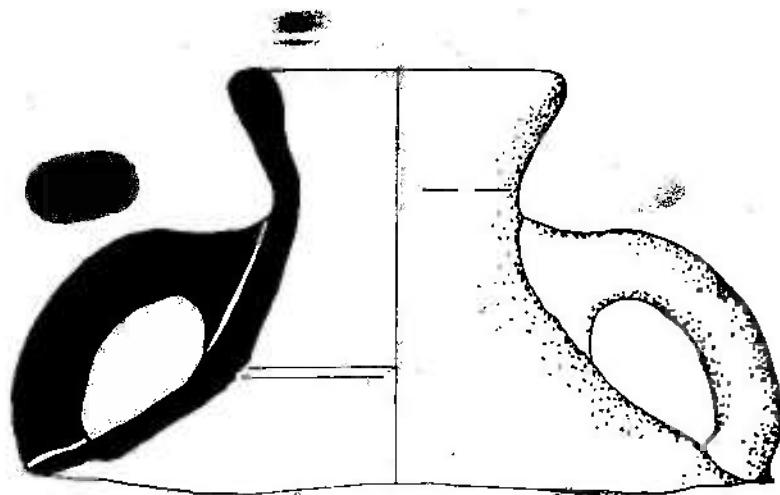

55

40835

53

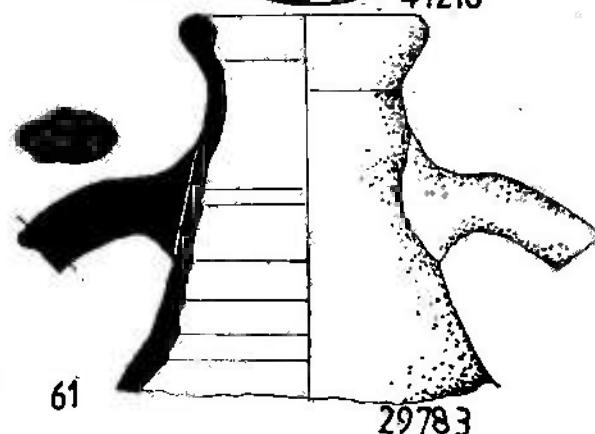
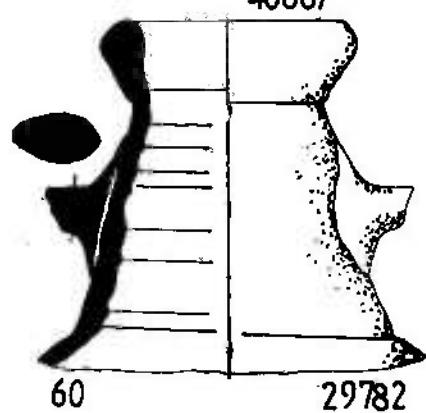
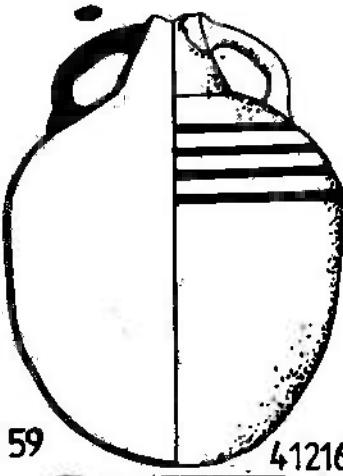
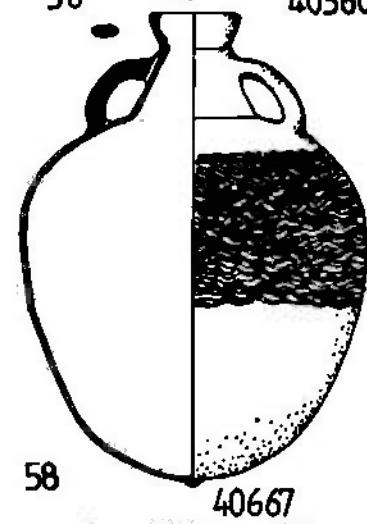
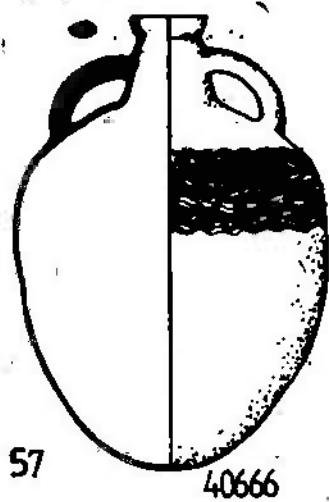
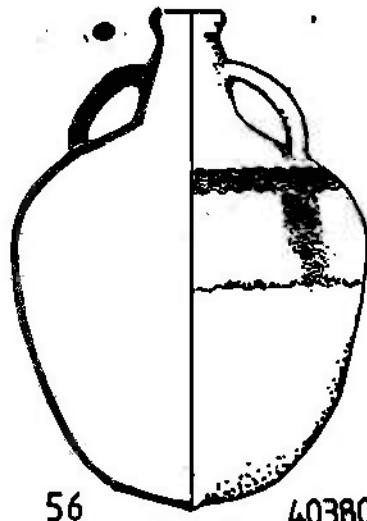
29767

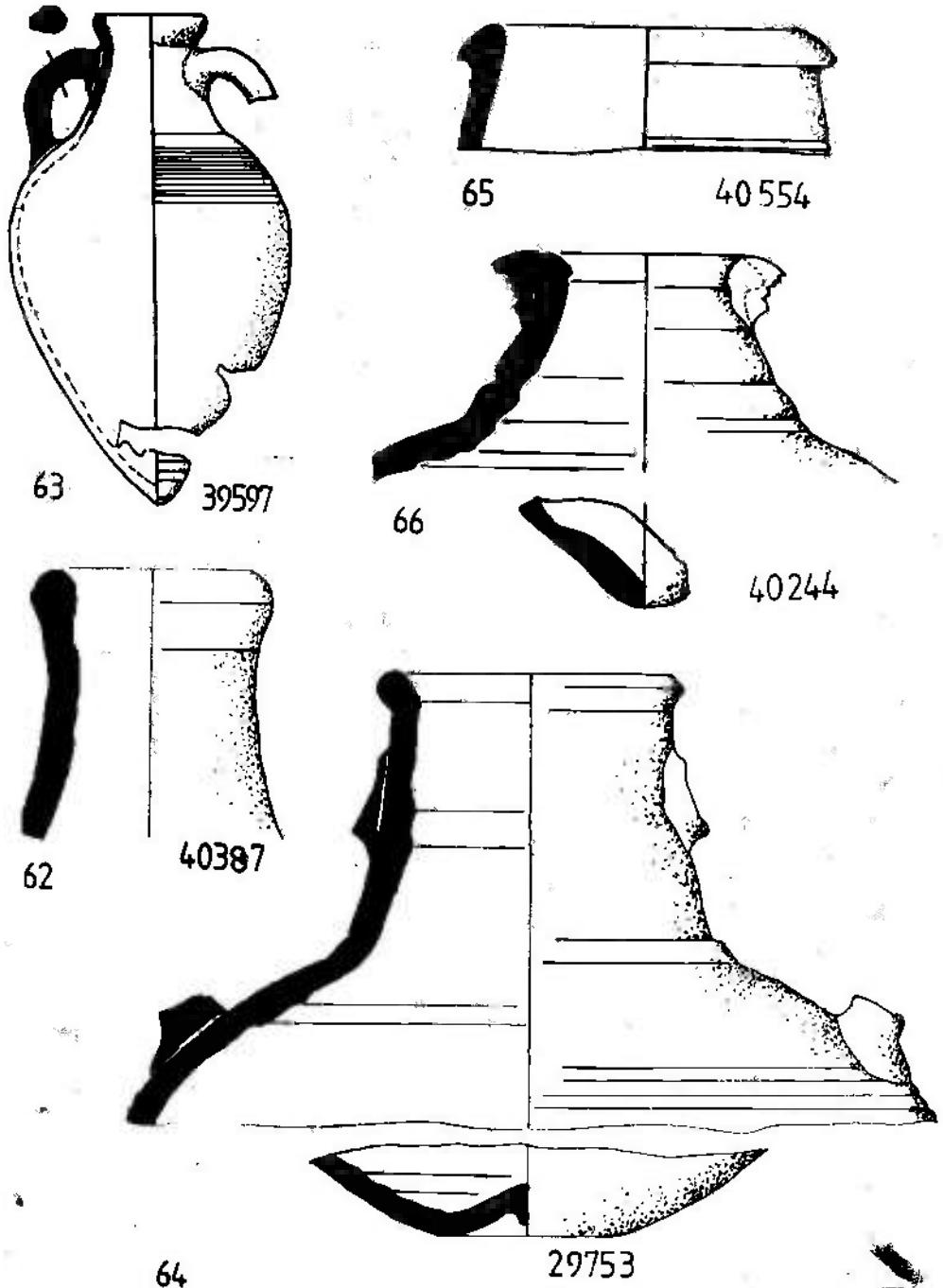
54

29754

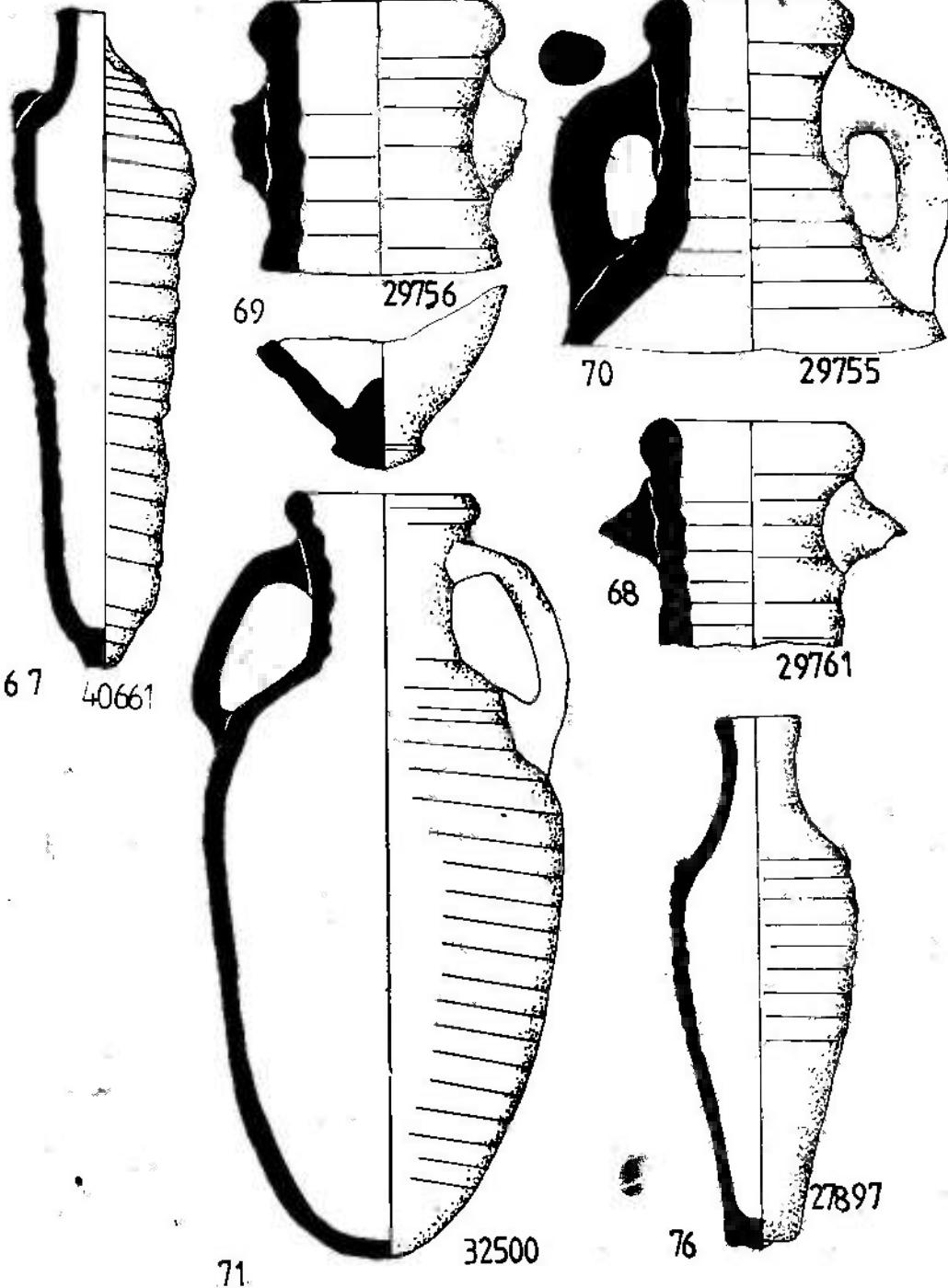
8. AMFORE ROMANE TIRZII - INDEPENDENȚA (1:3)
8. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE - INDEPENDENȚA (1:3)

9. AMPORE ROMANE TIRZII - INDEPENDENȚA (1:3)
9. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE - INDEPENDENȚA (1:3)

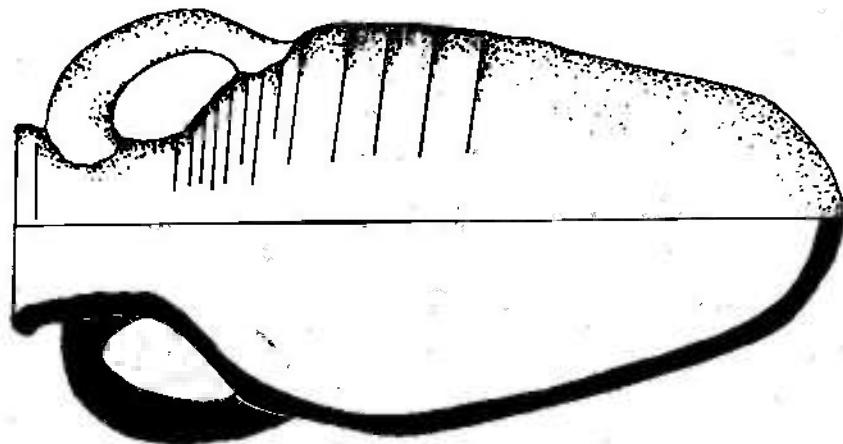

10. AMFORE ROMANE TIRZII - INDEPENDENȚA (1:3)
 10. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE - INDEPENDENȚA (1:3)

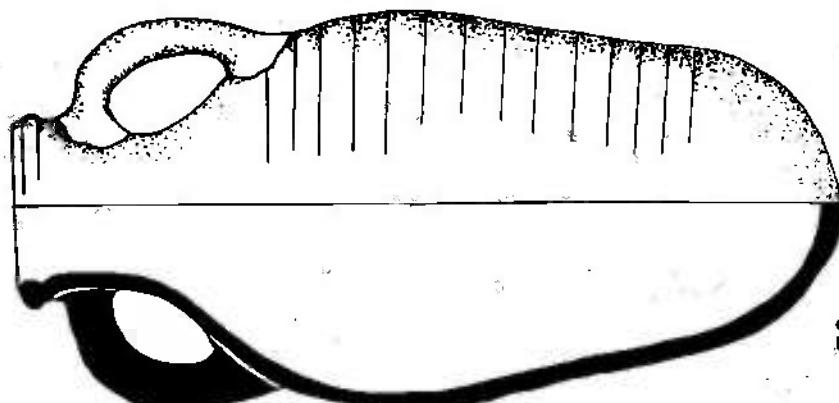
II. AMFORE ROMANE TÎRZIU – INDEPENDENȚA (1:3 CU EXCEPȚIA NR. 67 – 1:5)

J1. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE – INDEPENDENȚA (1:3 A L'EXCEPTION DU N° 67 – 1:5)

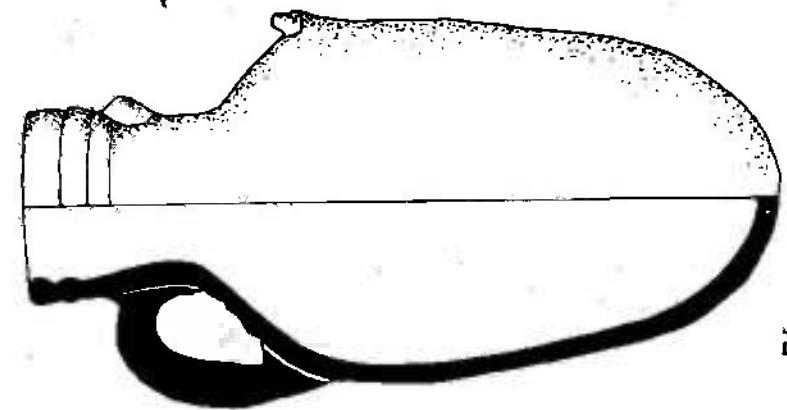
32499

73

32498

72

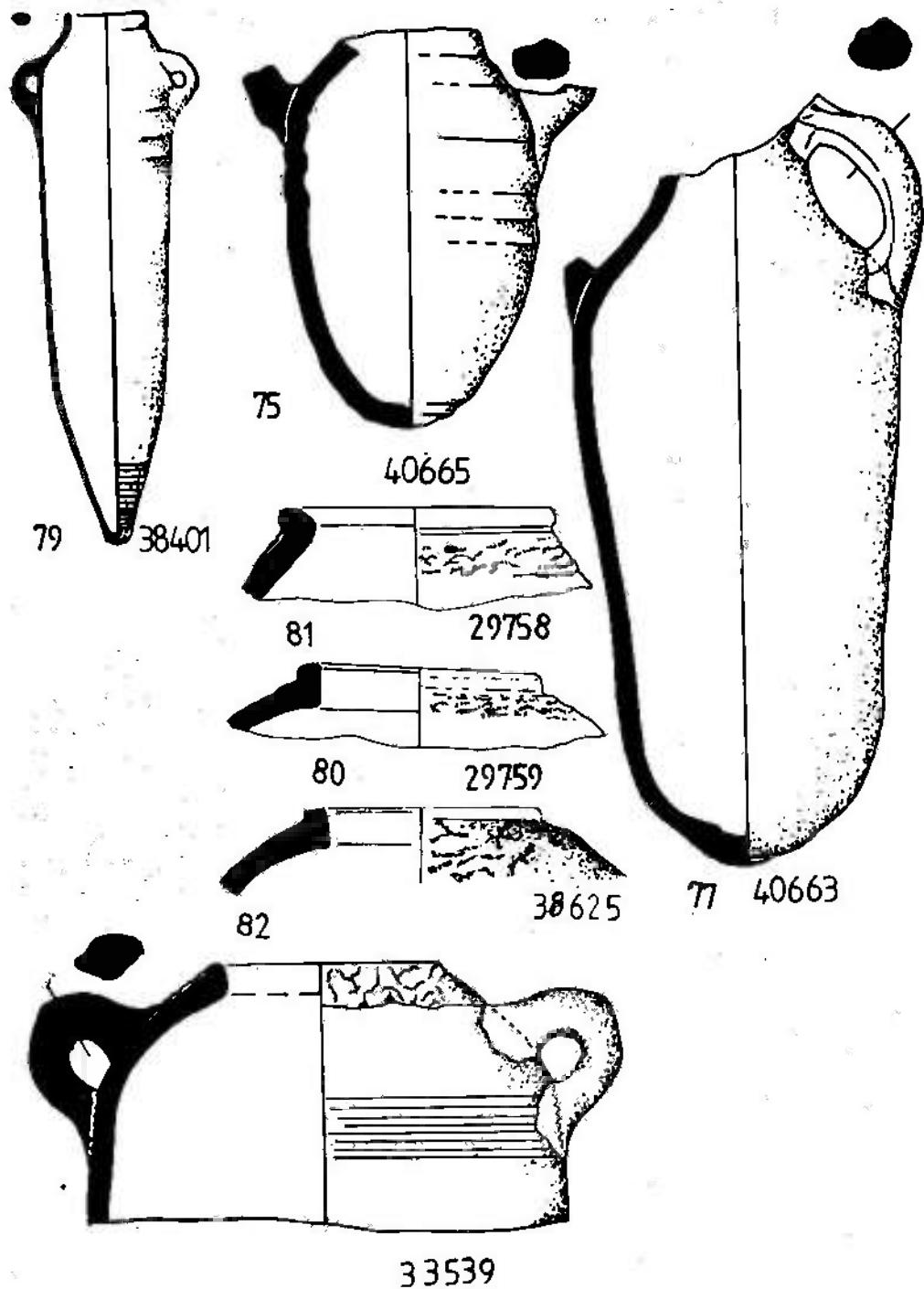

27896

74

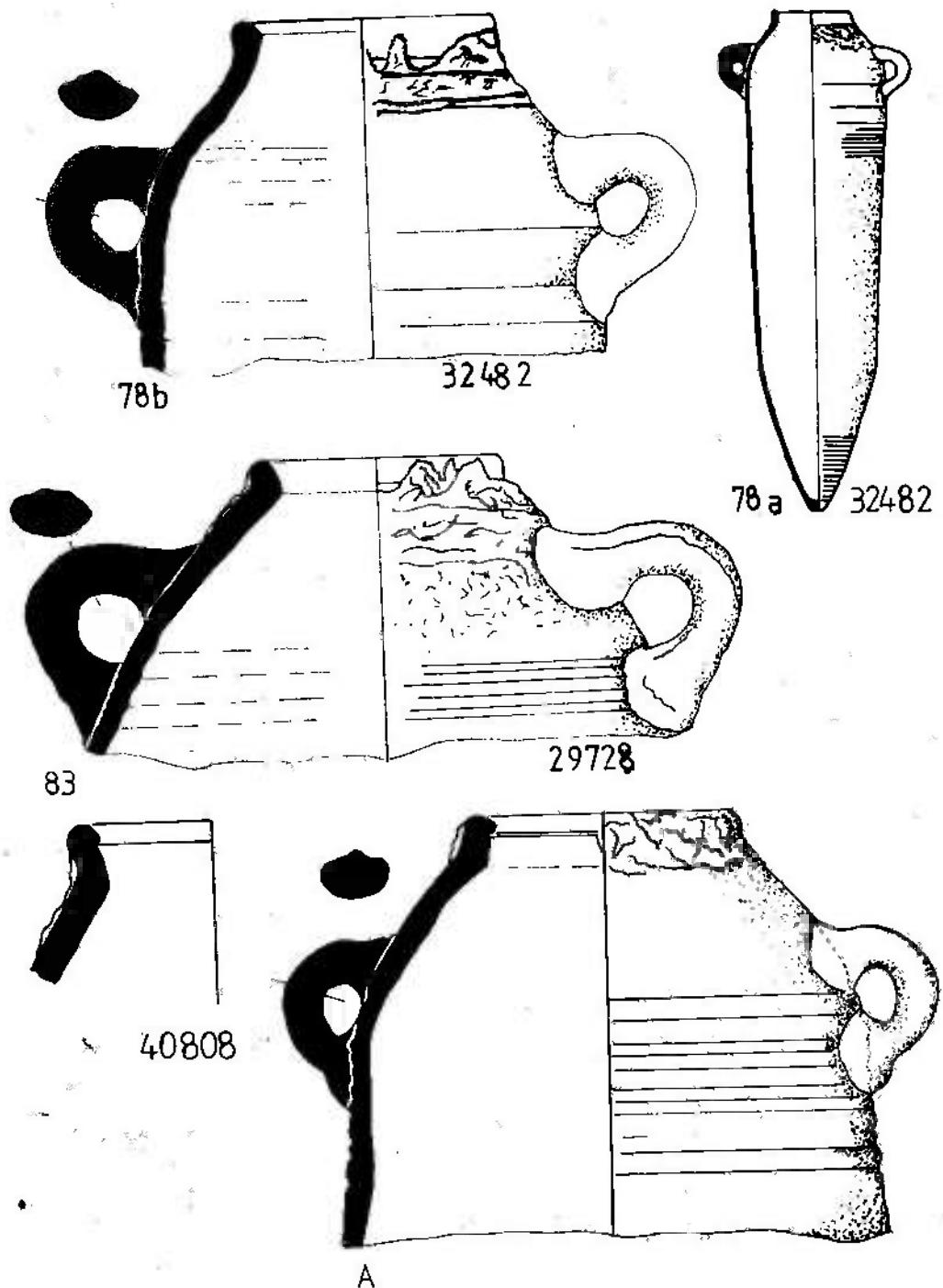
12. AMFORE ROMANE TIRZII - INDEPENDENȚA (1:3)

12. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE - INDEPENDENȚA (1:3)

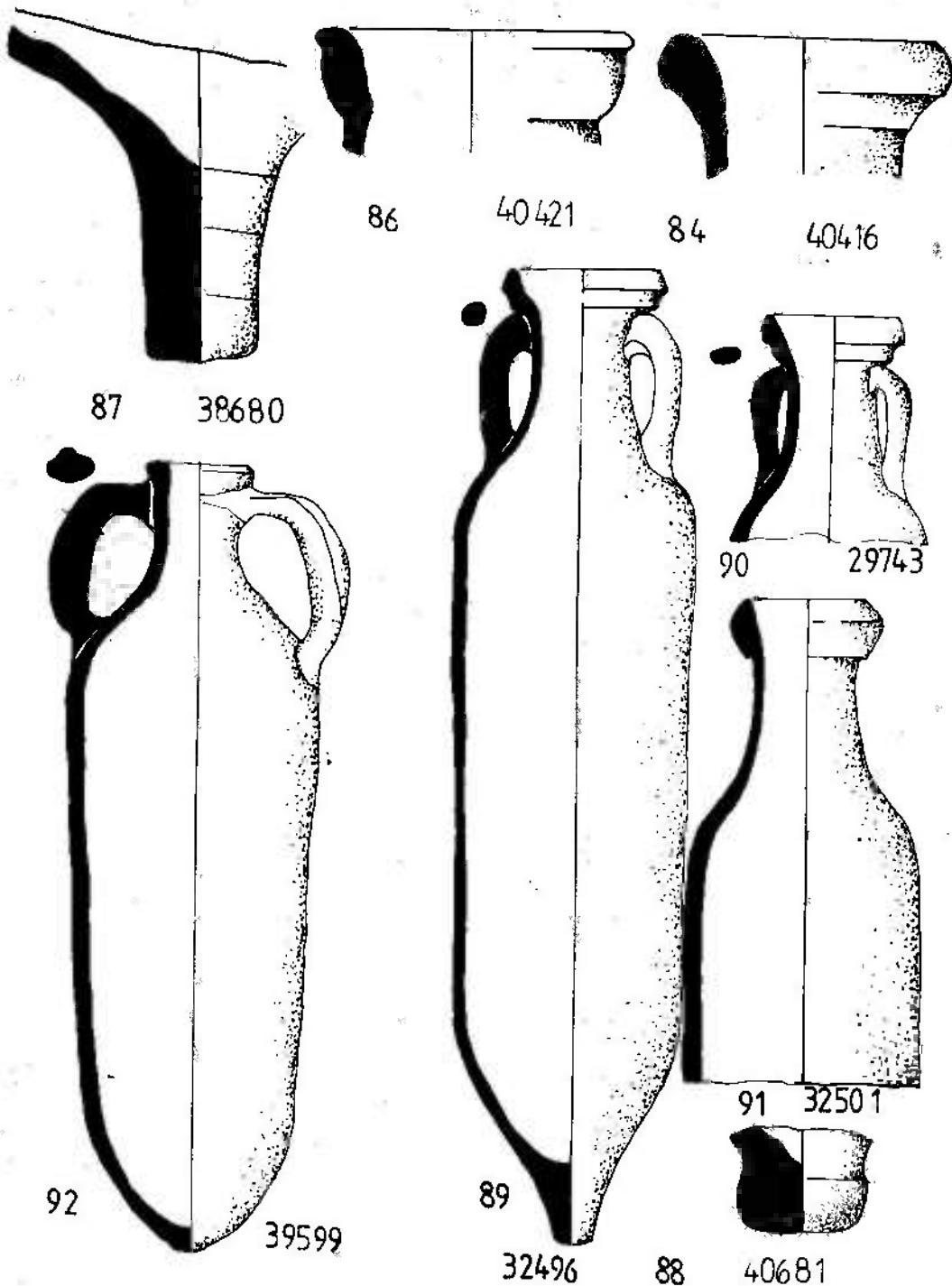

13. AMPORE ROMANE TÎRZII – INDEPENDENȚA; NR. 33539 – DINOGETIA (1:3 CU EXCEPȚIA NR. 79–1:10)

13. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE -- INDEPENDENȚA, NR. 33539 – DINOGETIA (1:3 A L'EXCEPTION
DU NR. 79–1:10)

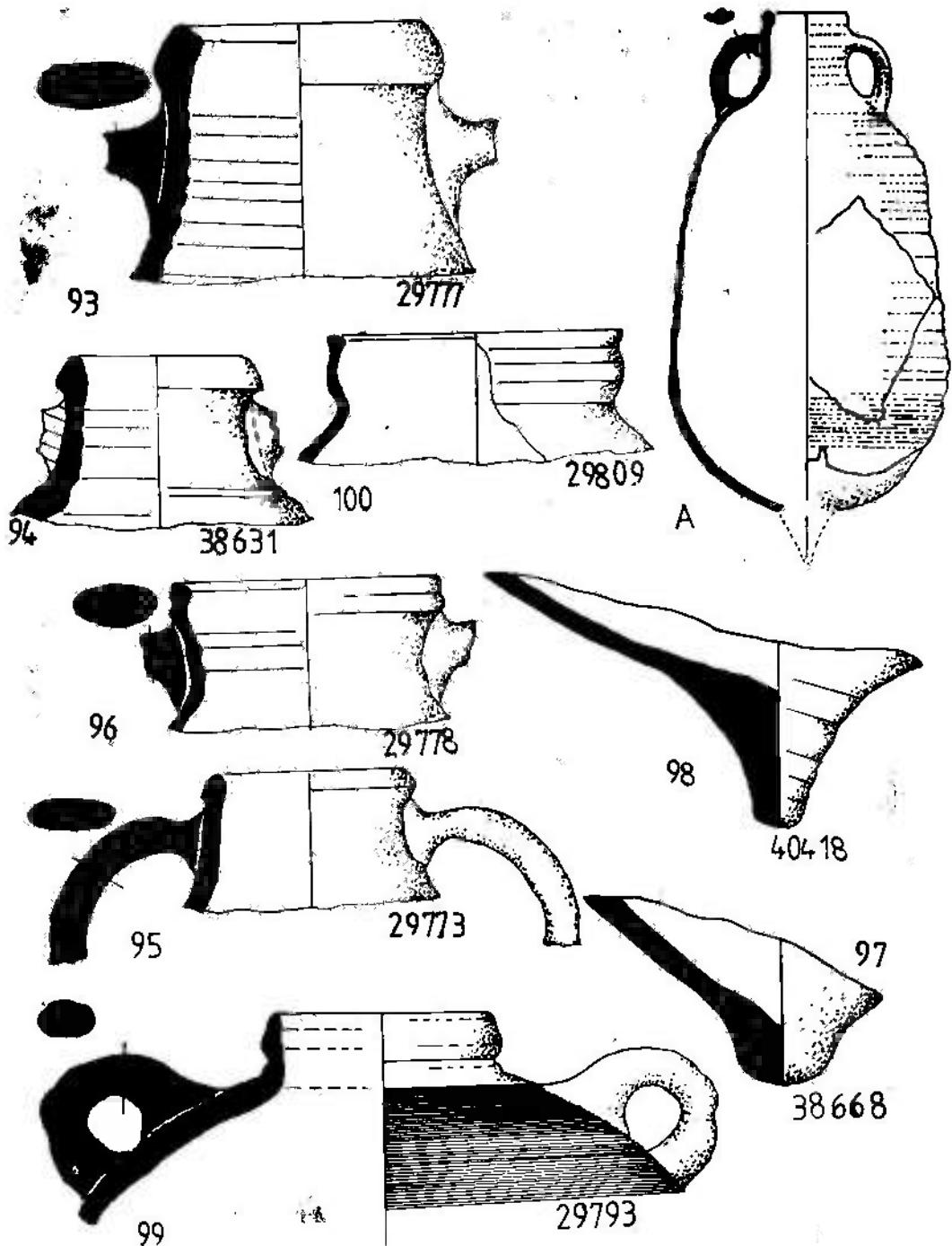

14. AMPHORE ROMANE TIRZII – INDEPENDENȚA NR. A – TOMIS (1:3 CU EXCEPTIA NR. 78a – 1:10)
14. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE – INDEPENDENTA; A – TOMIS (1:3) A L'EXCEPTION DU NO 78a – 1:10)

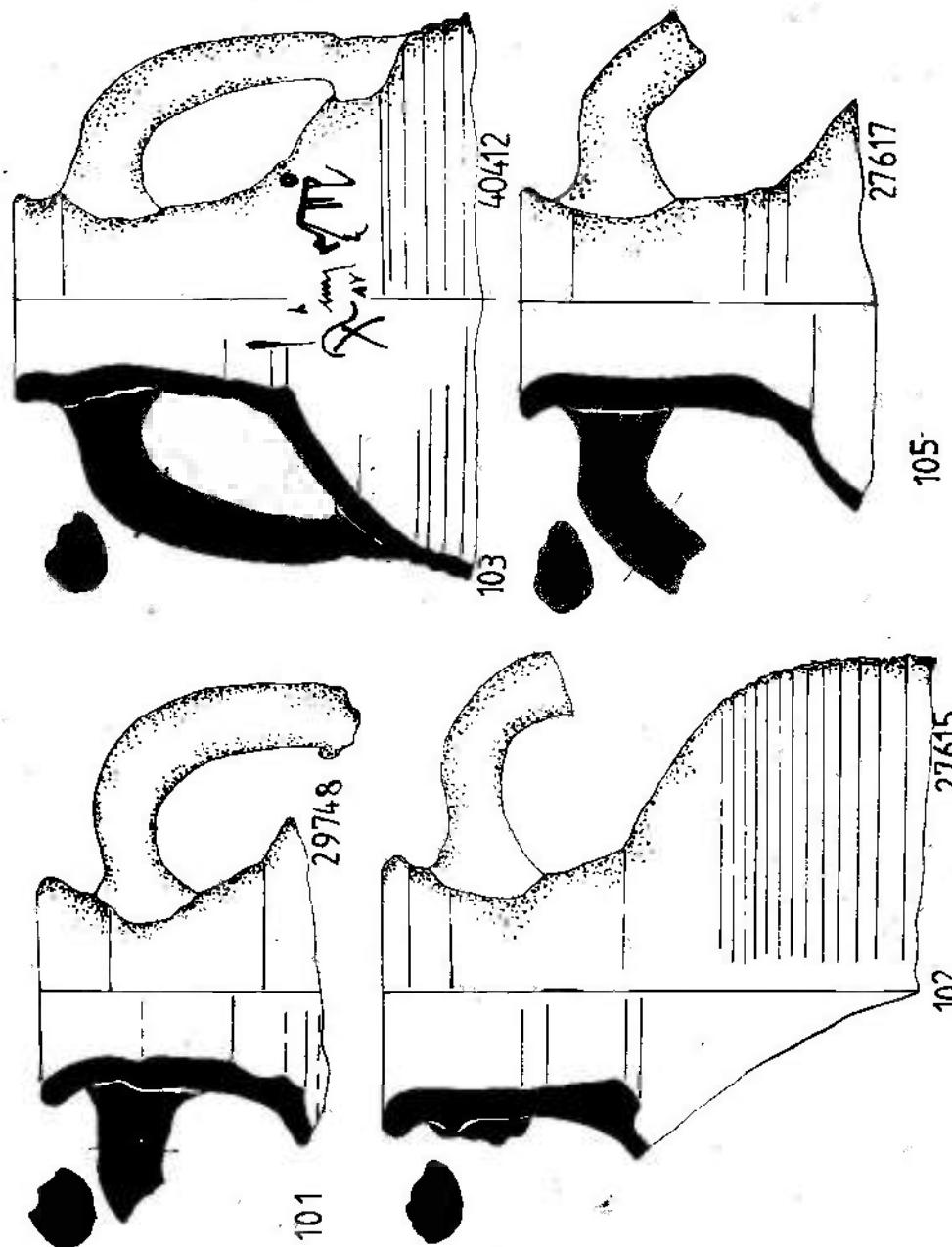
15. AMPHORE ROMANE TÎRZII - INDEPENDENȚA (1:3)

15. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE - INDEPENDENȚA (1:3)

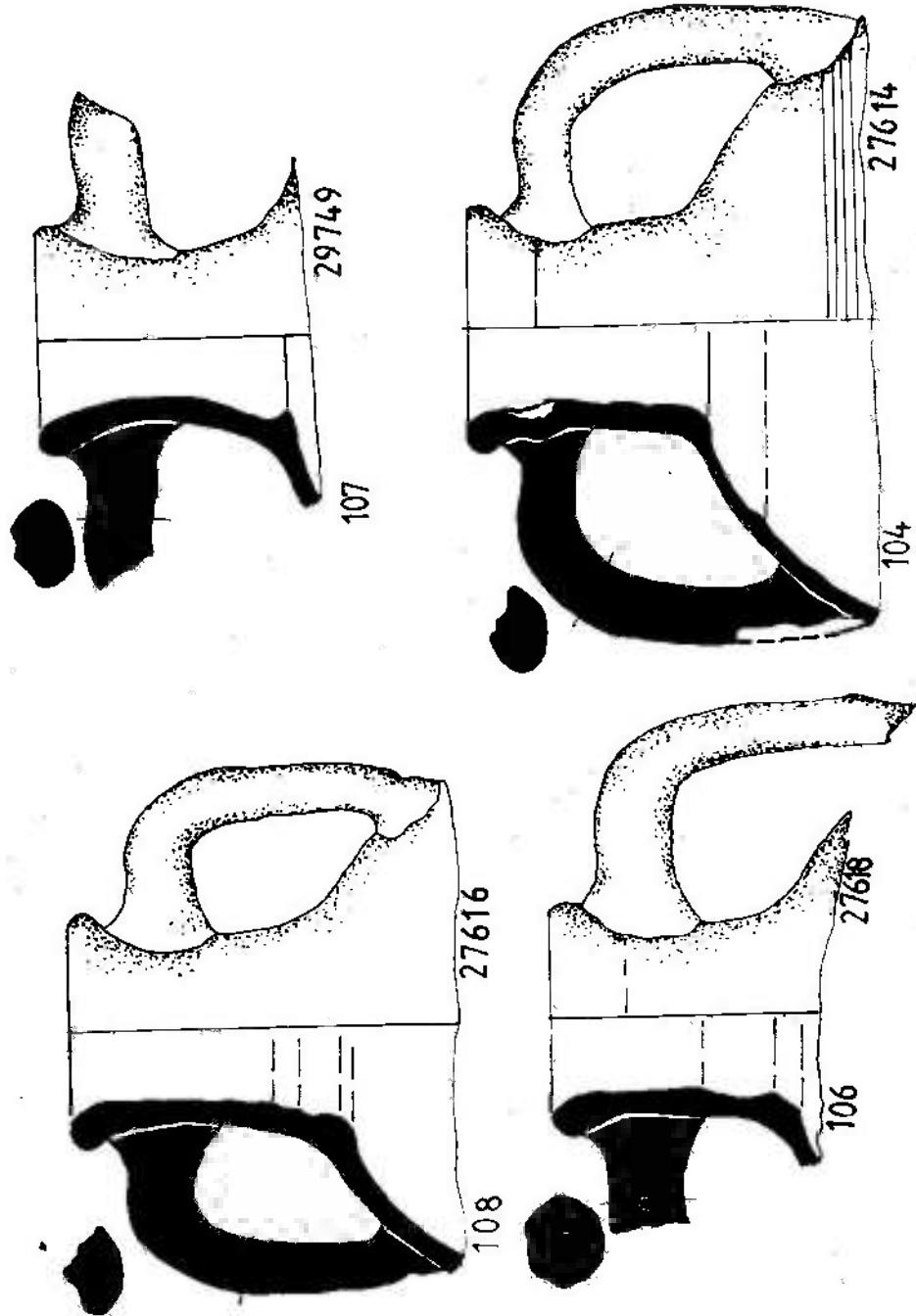
16. AMFORE ROMANE TÎRZII – INDEPENDENȚĂ; NR. A – DINOGETIA

16. AMPHORES ROMAINES DE BASSE ÉPOQUE – INDEPENDENȚĂ; NO A – DINOGETIA

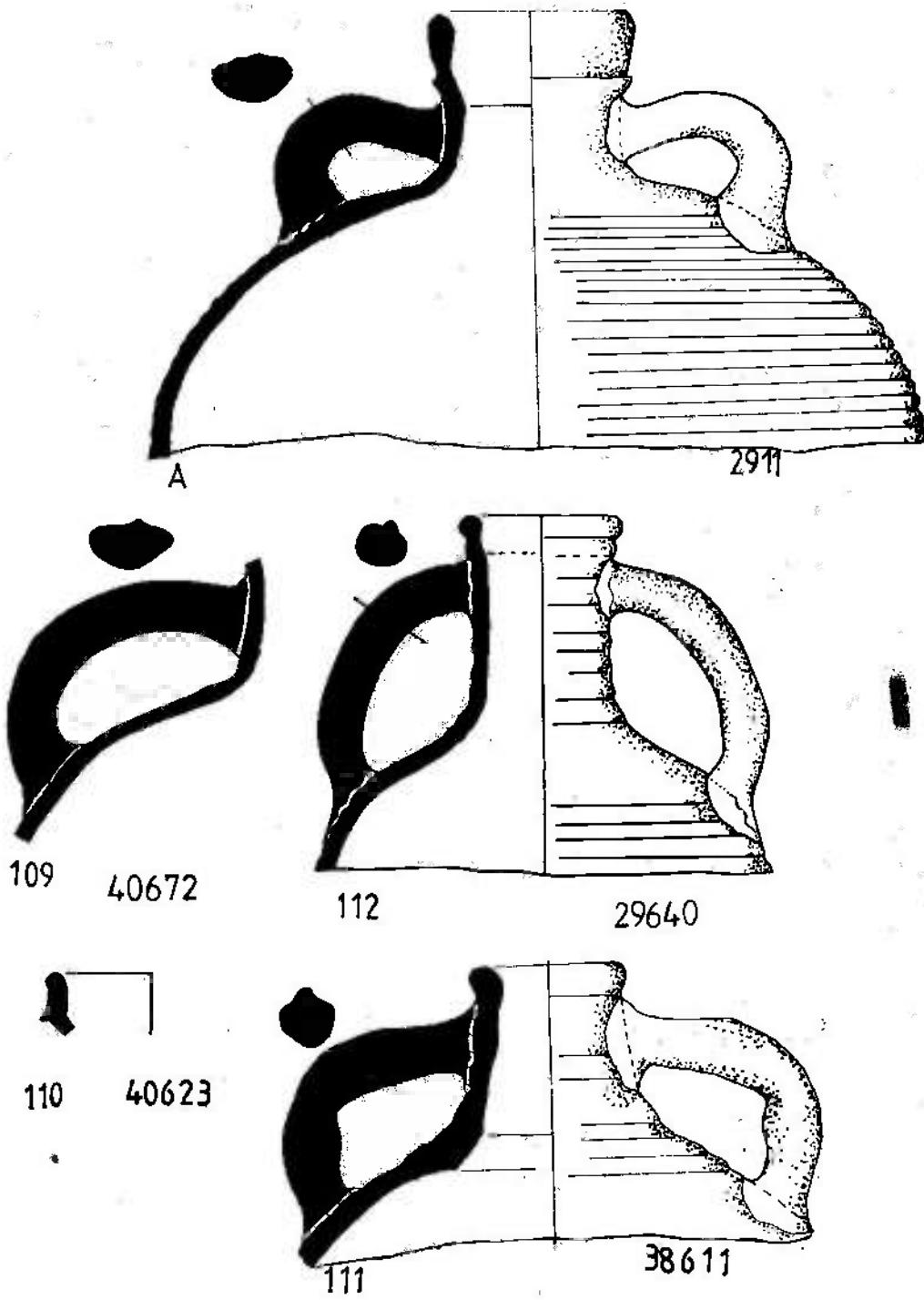

17. AMPHORE ROMANE TIRZII - INDEPENDENTA (1:3)

17. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE - INDEPENDENTA (1:3)

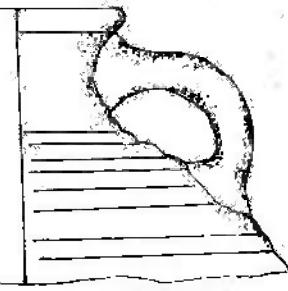
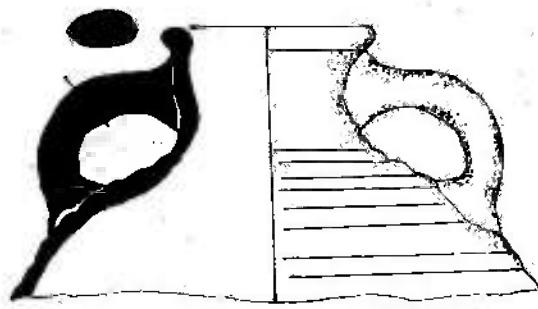
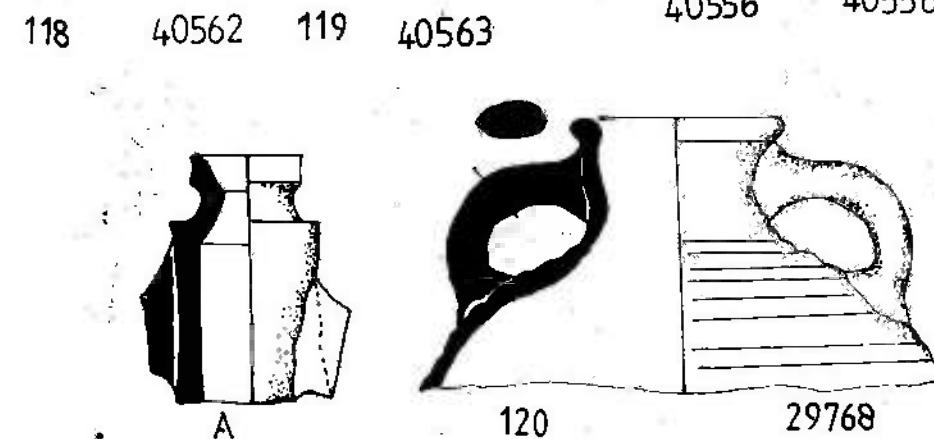
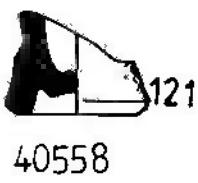
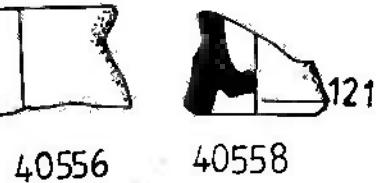
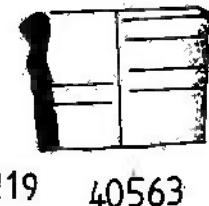
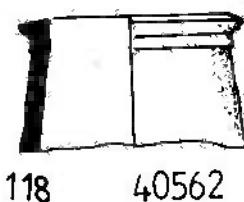
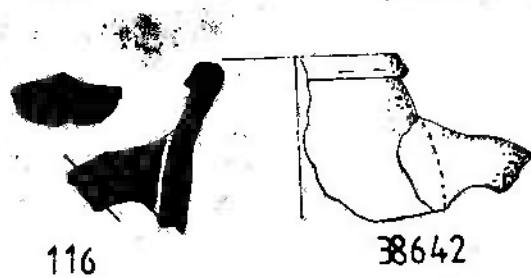
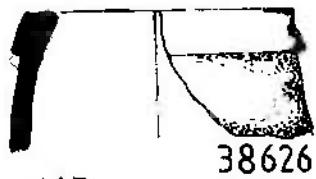
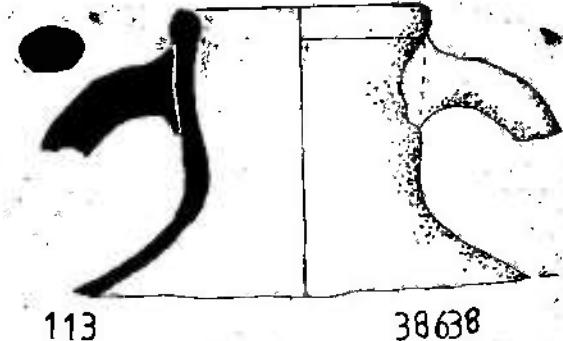
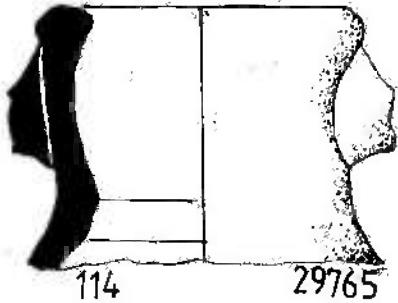

18. AMPHORE ROMANE TIRZII – INDEPENDENȚA (1:3)
18. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE – INDEPENDENȚA (1:3)

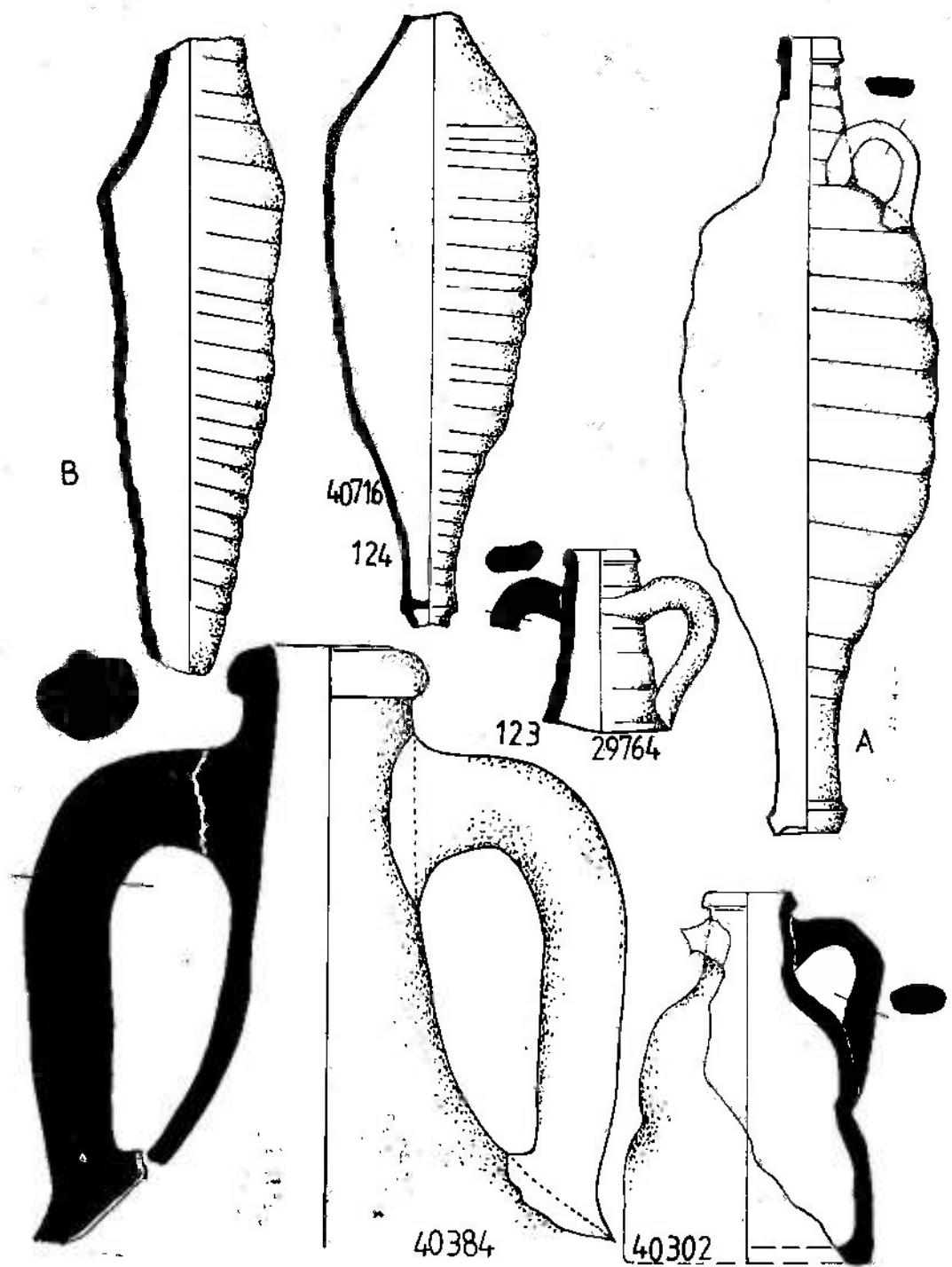
19. AMFORE ROMANE TÎRZII – INDEPENDENȚA; NR. 29911 – ARGAMUM (1:3)

19. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE – INDEPENDENȚA; NO 29911 – ARGAMUM (1:3)

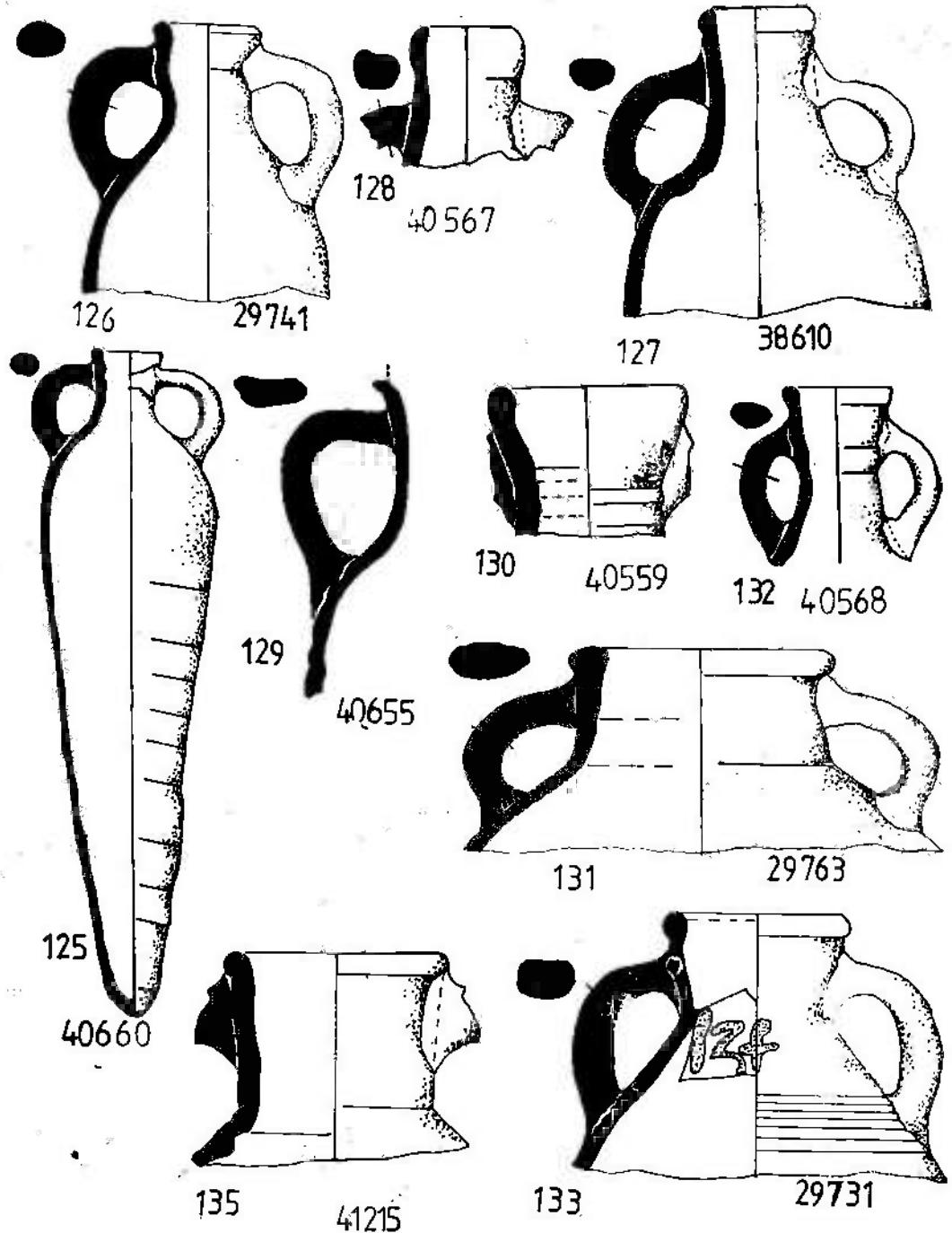
20. AMPORE ROMANE TIRZII – INDEPENDENTA; NR. A – TOMIS (1:3)

20. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE – INDEPENDENTA; NO A – TOMIS (1:3)

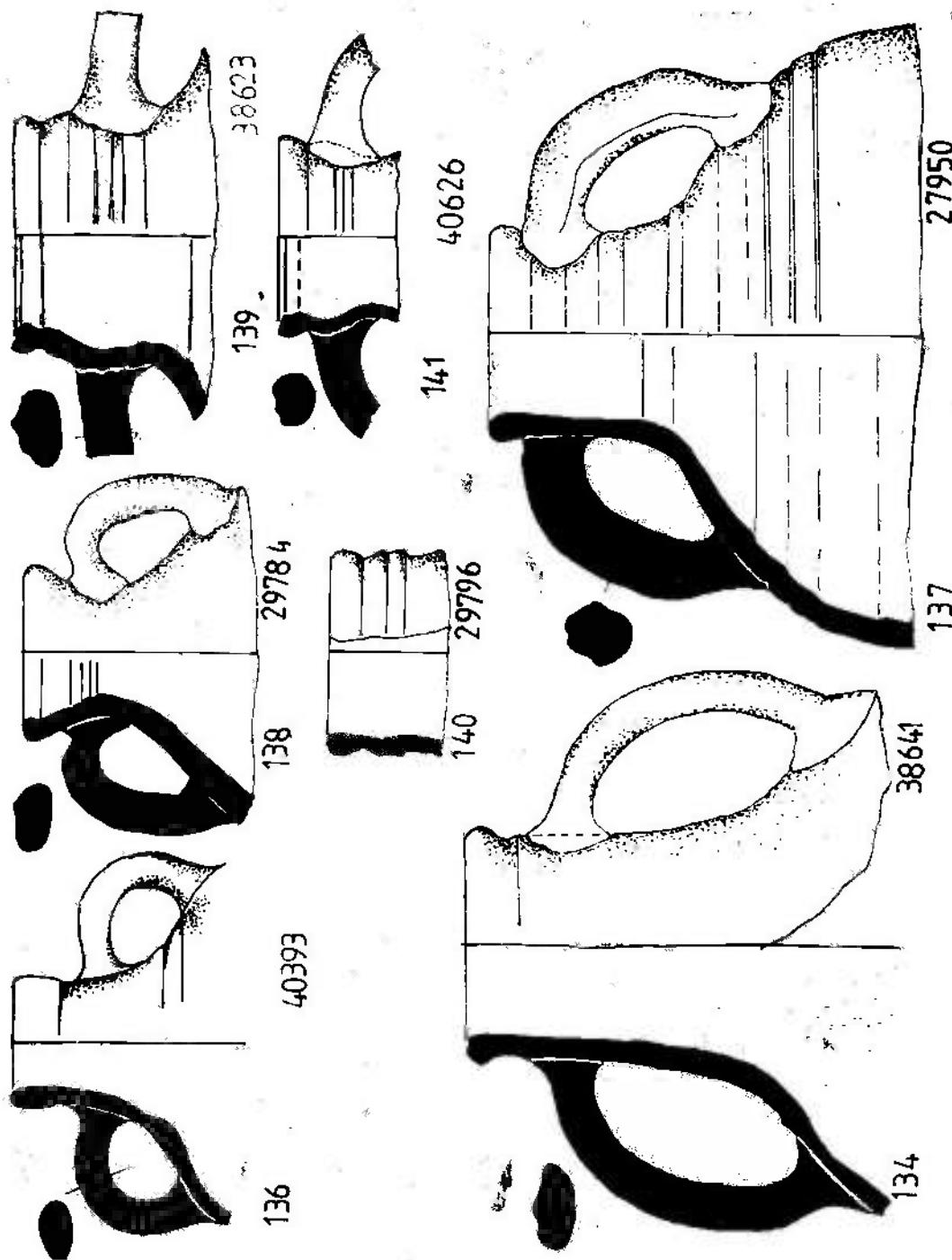
21. AMPFORE ROMANE TIRZII – INDEPENDENȚA; NR. 40302 – IBIDA; NR. A, B – TOMIS (1:3 CU EXCEPTIA NR. 124 – 1:5)

21. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE – INDEPENDENȚA; NO 40302 – IBIDA; NOS A, B – TOMIS (1:3 A L'EXCEPTION DU NO 124 – 1:5)

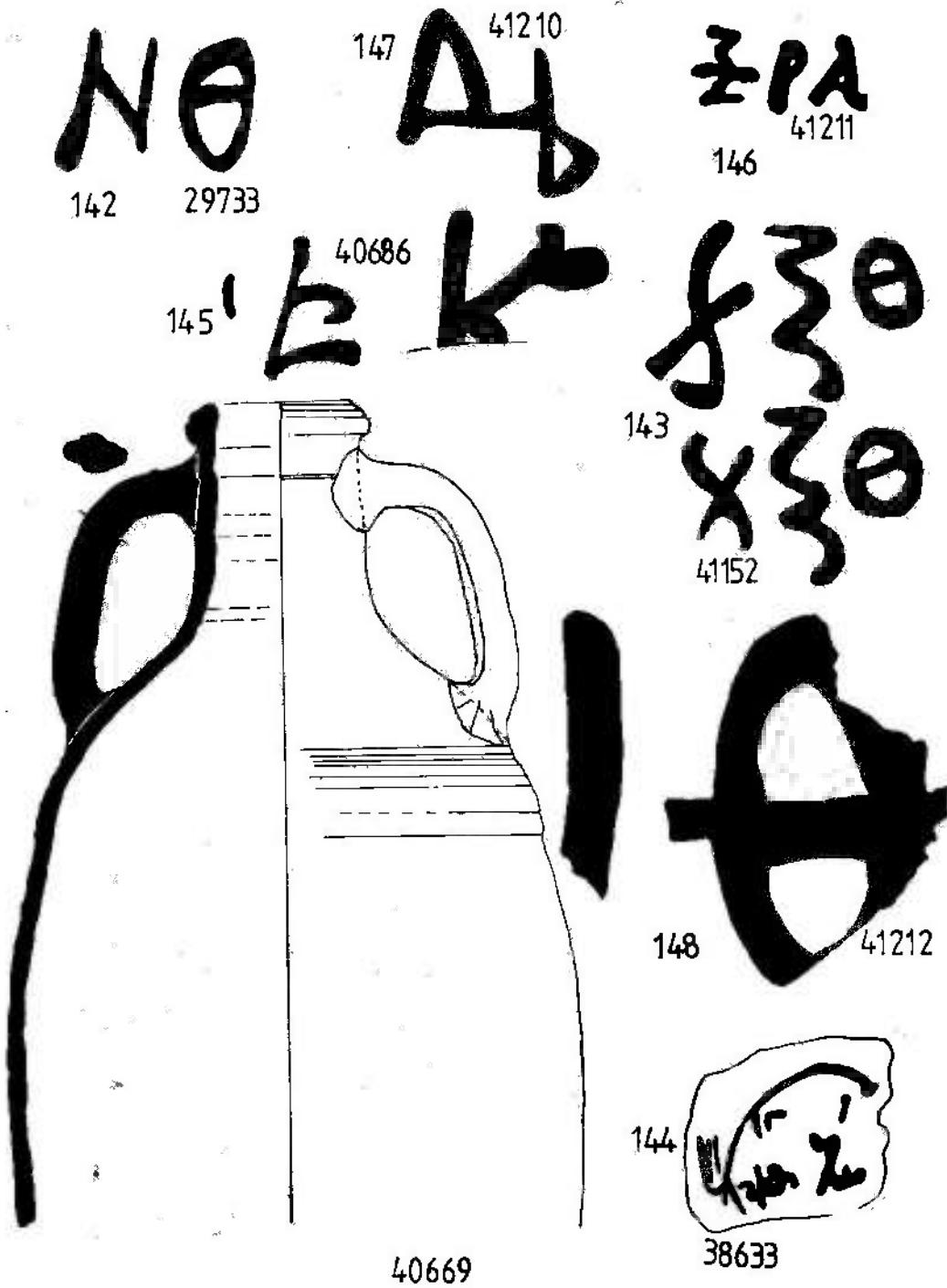
22. AMFORE ROMANE TÎRZII – INDEPENDENȚA (1:3, CU EXCEPȚIA NR. 125 – 1:5)

22. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE – INDEPENDENȚA (1:3 A L'EXCEPTION DU N° 125 – 1:5)

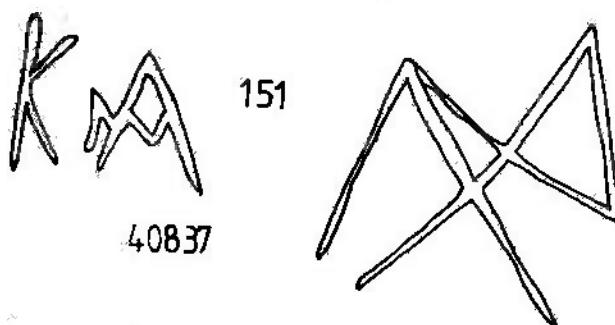
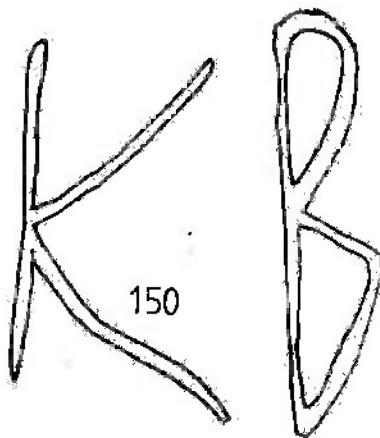
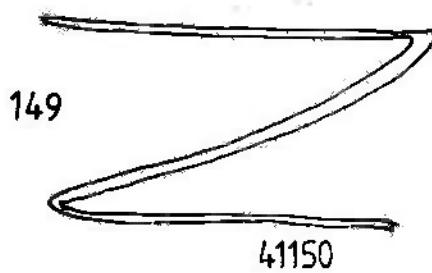
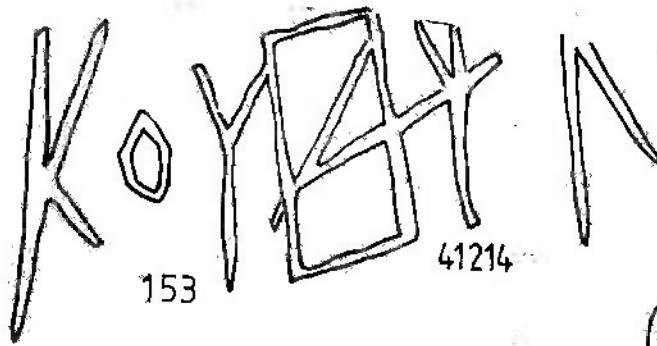
23. AMFORE ROMANE TIRZII – INDEPENDENȚA (1:3)

23. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE – INDEPENDENȚA (1:3)

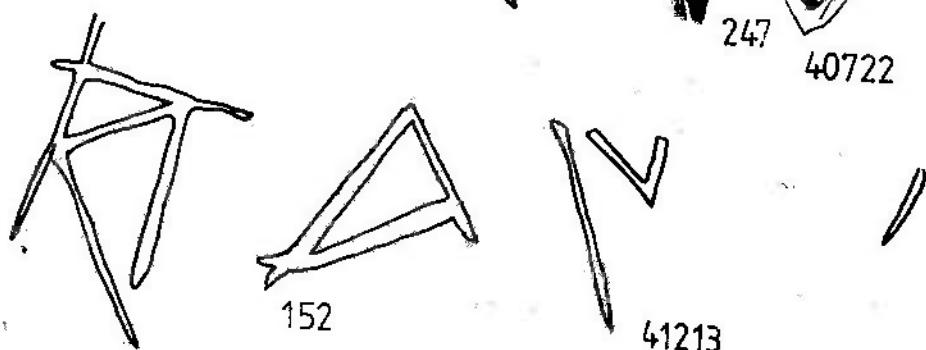

24. AMFORĂ ROMANĂ TIRZIE – GRECI, NR. 40669 (1:5), DIPINTI AMFORE (1:1 CU EXCEPTIA NR. 144–1:3)

24. AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE – GRECI, NO 40669 (1:5), AMPHORES DIPINTI (1:1 A L'EXCEPTION DU NO 144–1:3)

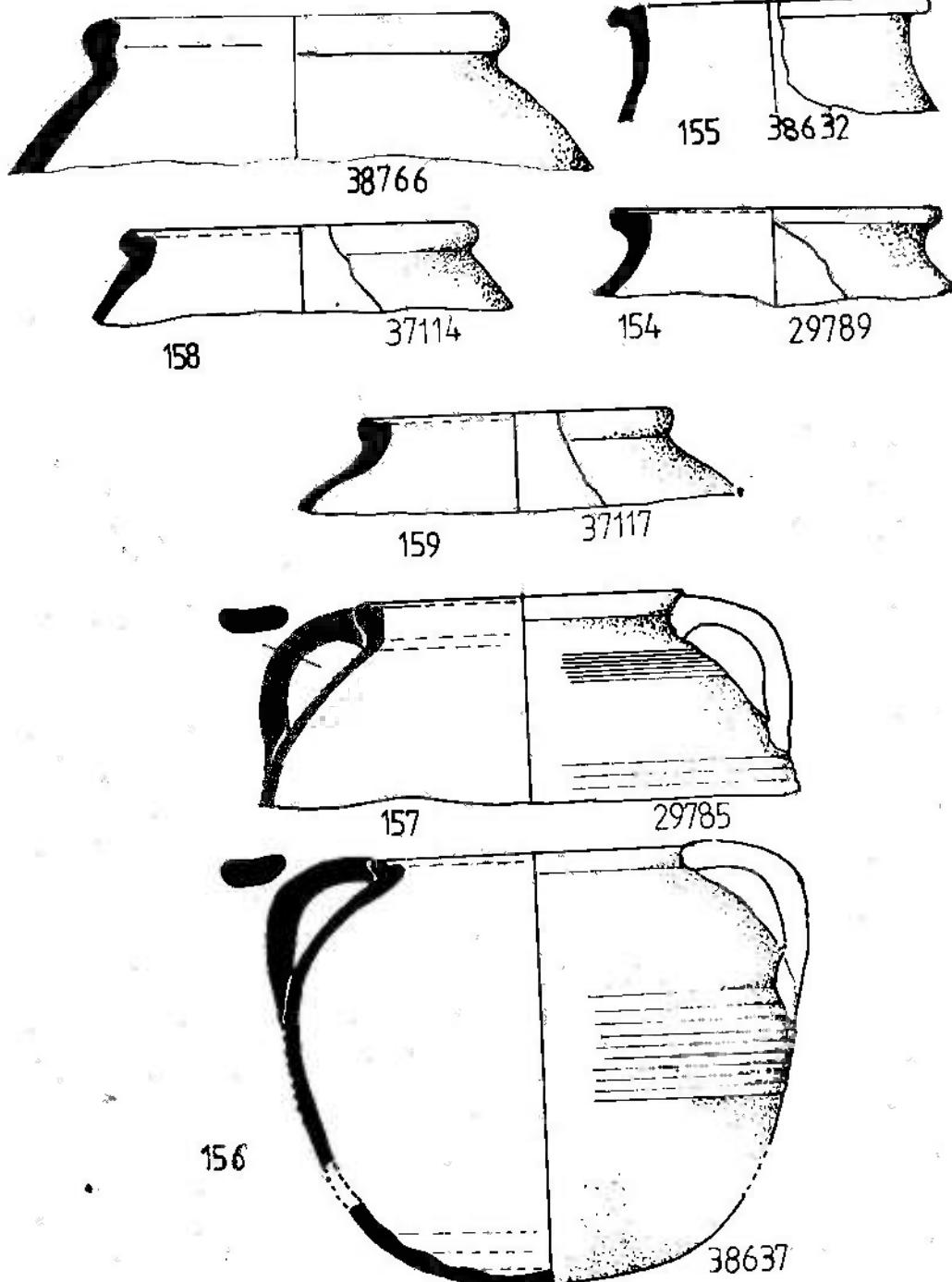

41151

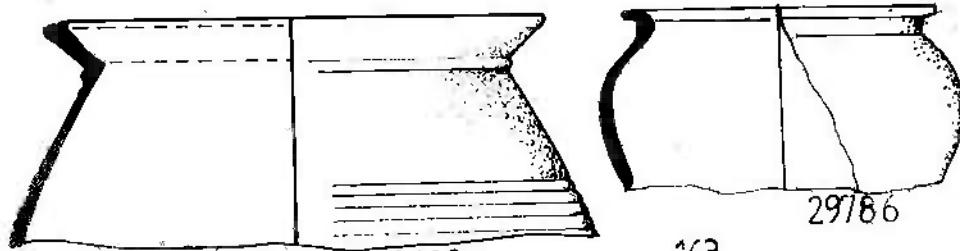
25. GRAFFITI AMFORE ROMANE TIRZII NR. 149-153, STAMPILA AFRICAN RED SLIP WARE NR. 247 (1:1)

25. AMPHORES A GRAFFITI DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE NOS 149-153, ESTAMPILLE AFRICAN RED SLIP WARE NR 247 (1:1)

26. VESELĂ DE BUCĂTĂRIE - INDEPENDENȚA (1:3)

26. VAISSELLE DE CUISINE -- INDEPENDENTE (1:3)

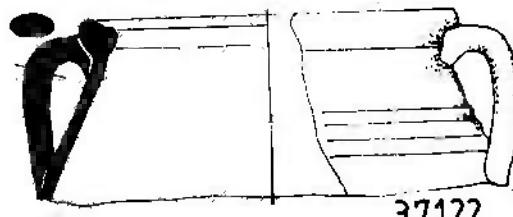

160

38620

29786

163

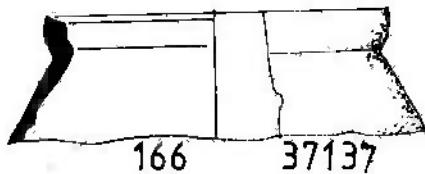

161

37122

162

37141

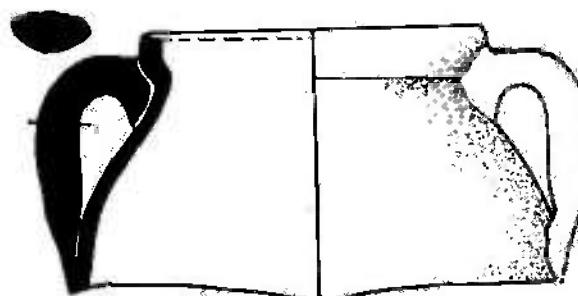

166

37137

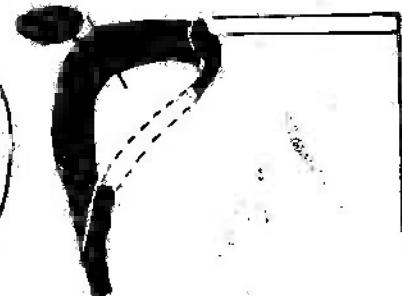
164

40850

165

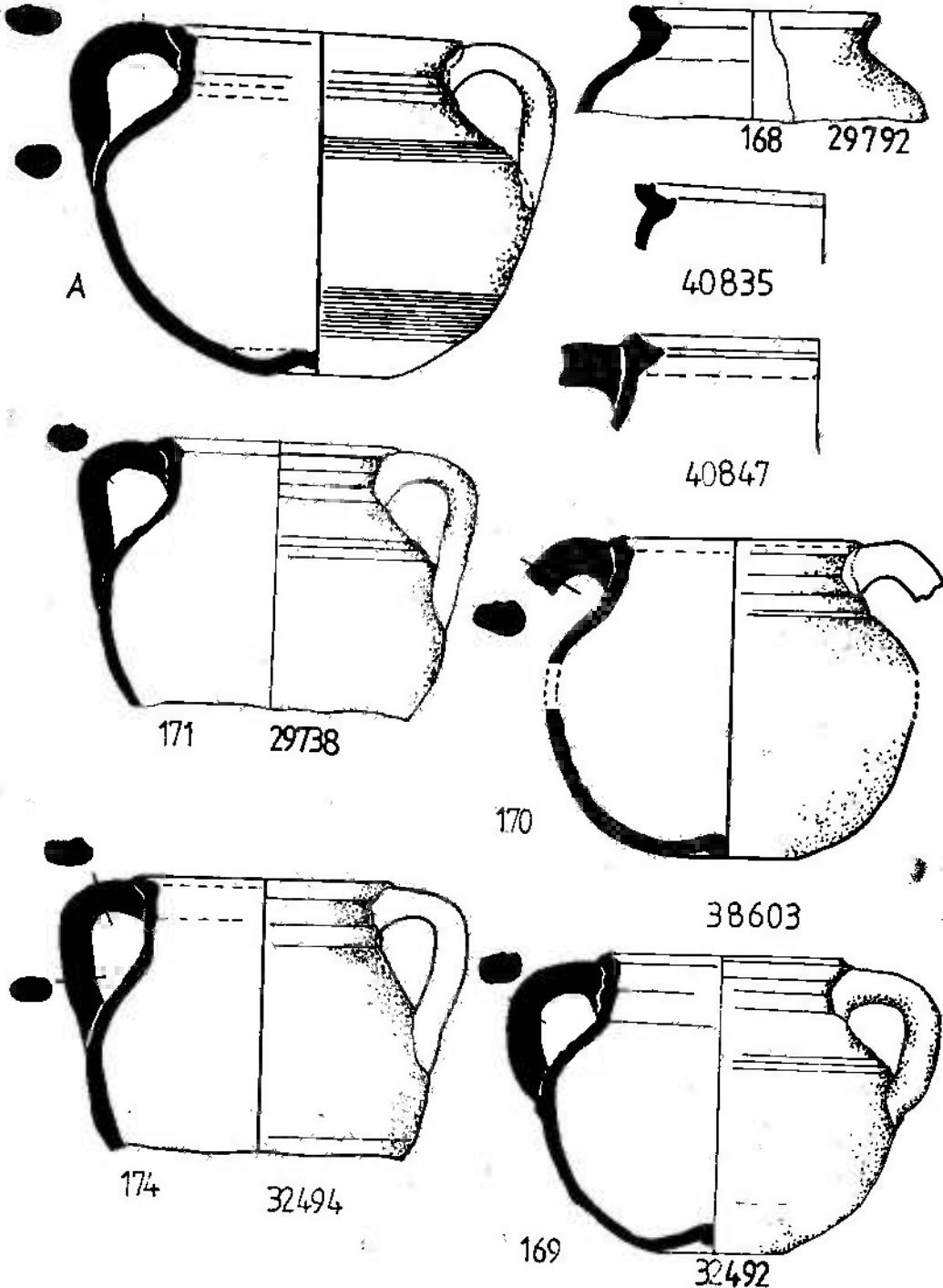
37109

167

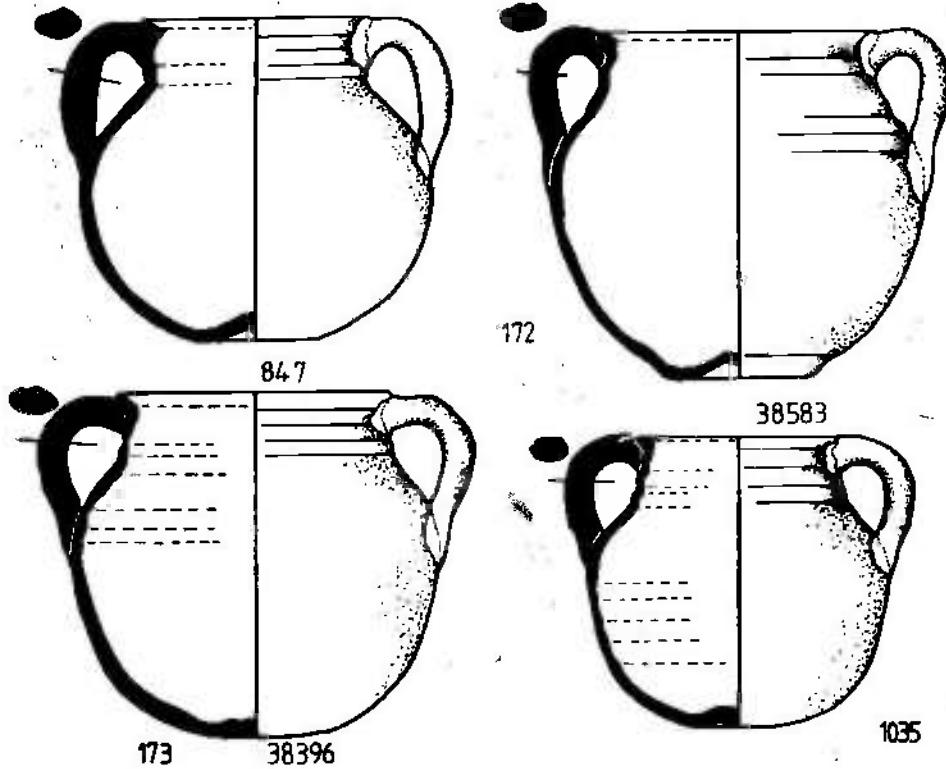
40845

27. VESELĂ DE BUCĂTARIE - INDEPENDENȚA (1:3)
27. VAISSELLE DE CUISINE - INDEPENDENȚA (1:3)

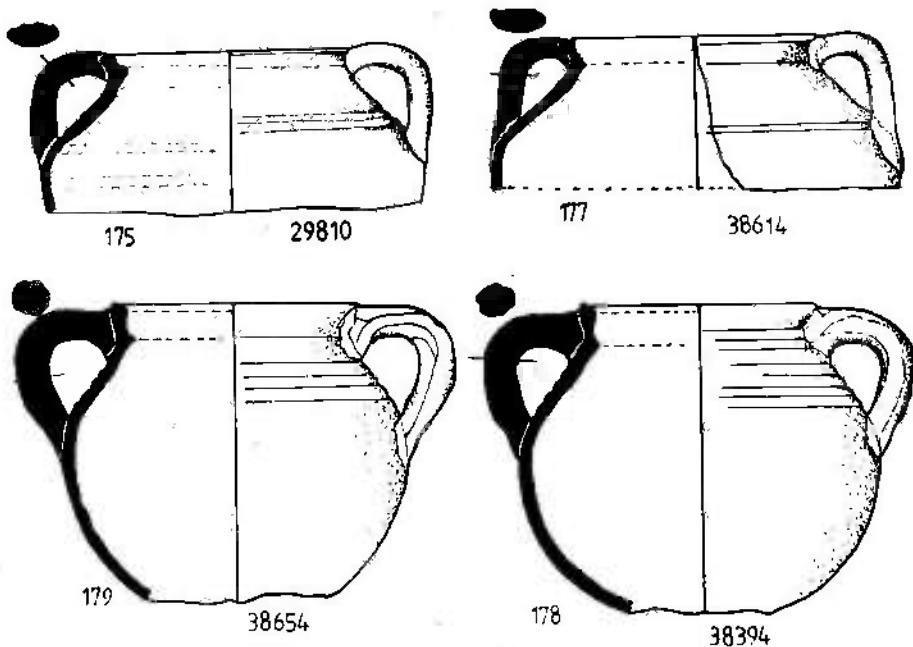
28. VESELĂ DE BUCĂTĂRIE -- INDEPENDENȚA (1:8)

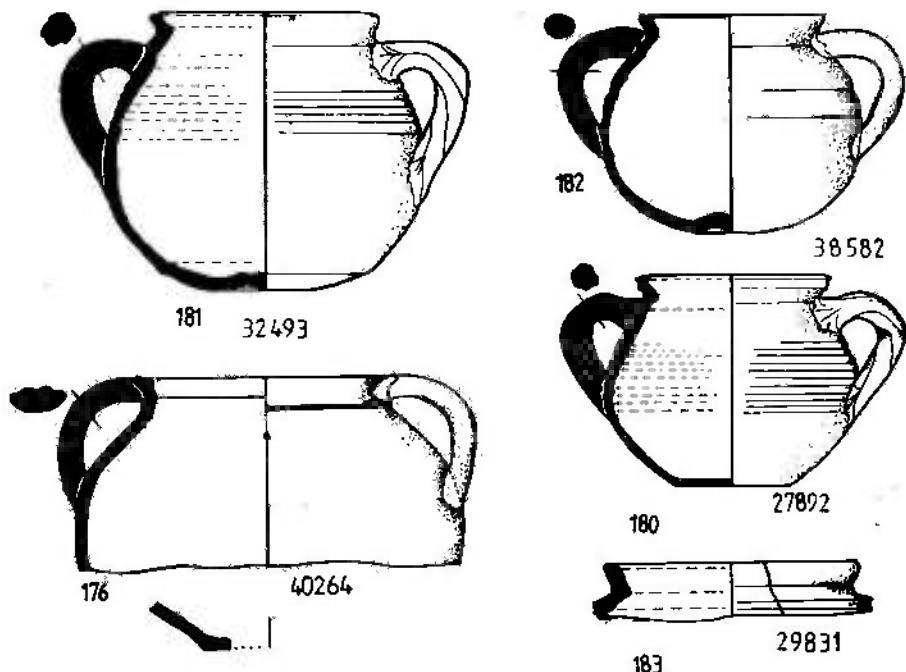
28. VAISSELLE DE CUISINE -- INDEPENDENTA (1:8)

28. VESERĂ DE BUCĂTĂRIE - INDEPENDENȚA (172-173), ARGAMUM (847), BERON (1035)
29. VAISSELLE DE CUISINE - INDEPENDENȚA (172-173), ARGAMUM (847), BERON (1035)

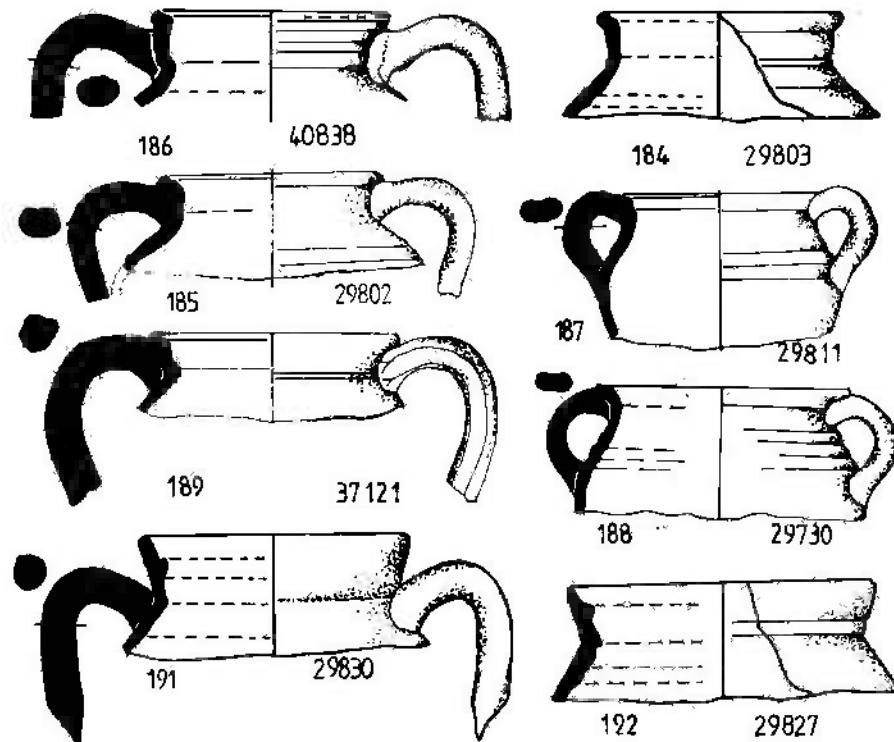
30. VESERĂ DE BUCĂTĂRIE - INDEPENDENȚA
30. VAISSELLE DE CUISINE - INDEPENDENȚA

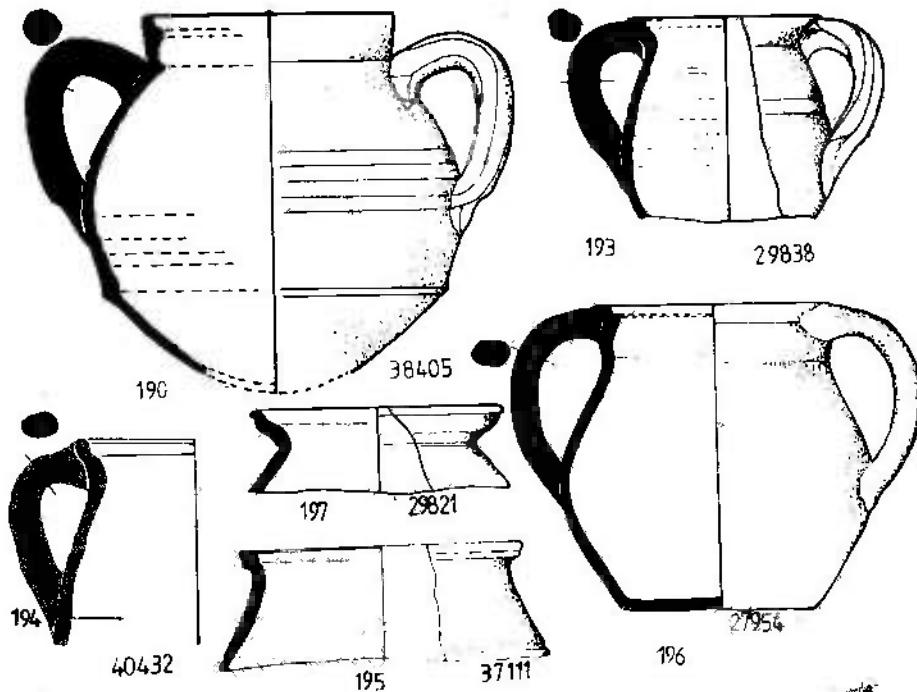

**31. VESELĂ DE BUCĂTĂRIE – INDEPENDENTĂ
31. VAISSELLE DE CUISINE – INDEPENDENTĂ**

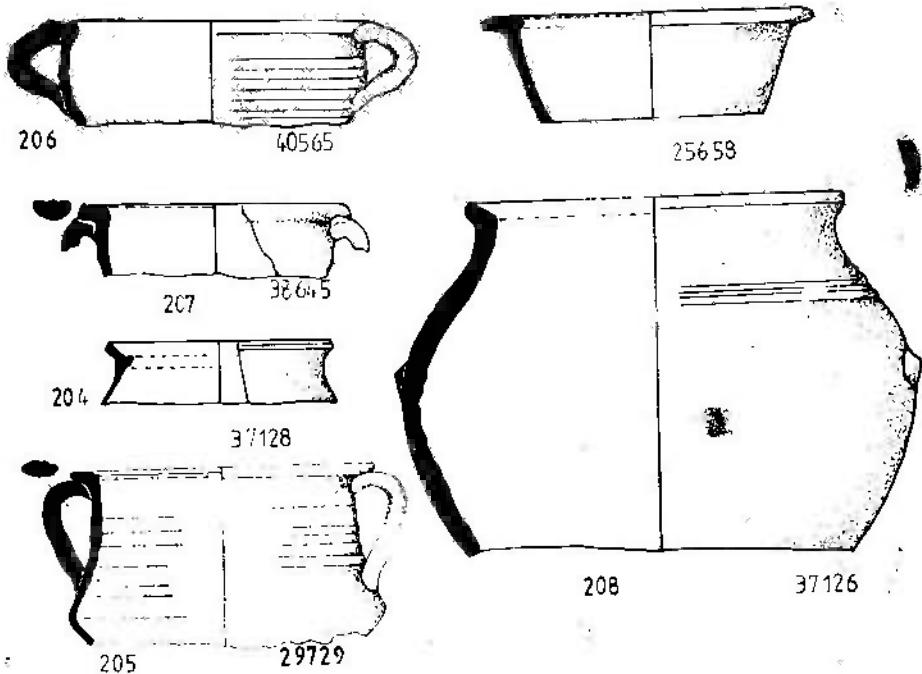
**32. VESELĂ DE BUCĂTĂRIE – INDEPENDENTĂ
32. VAISSELLE DE CUISINE – INDEPENDENTĂ**

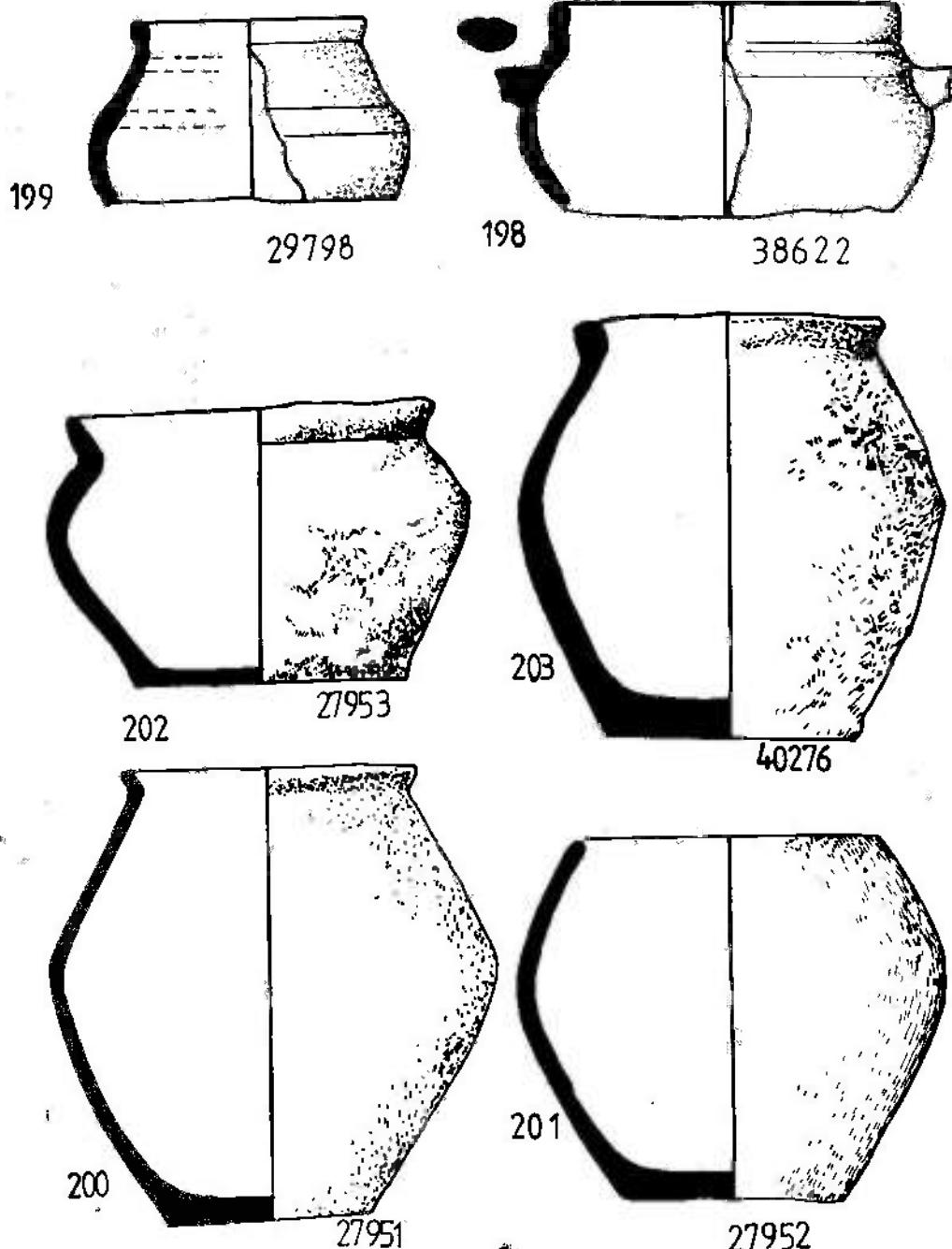

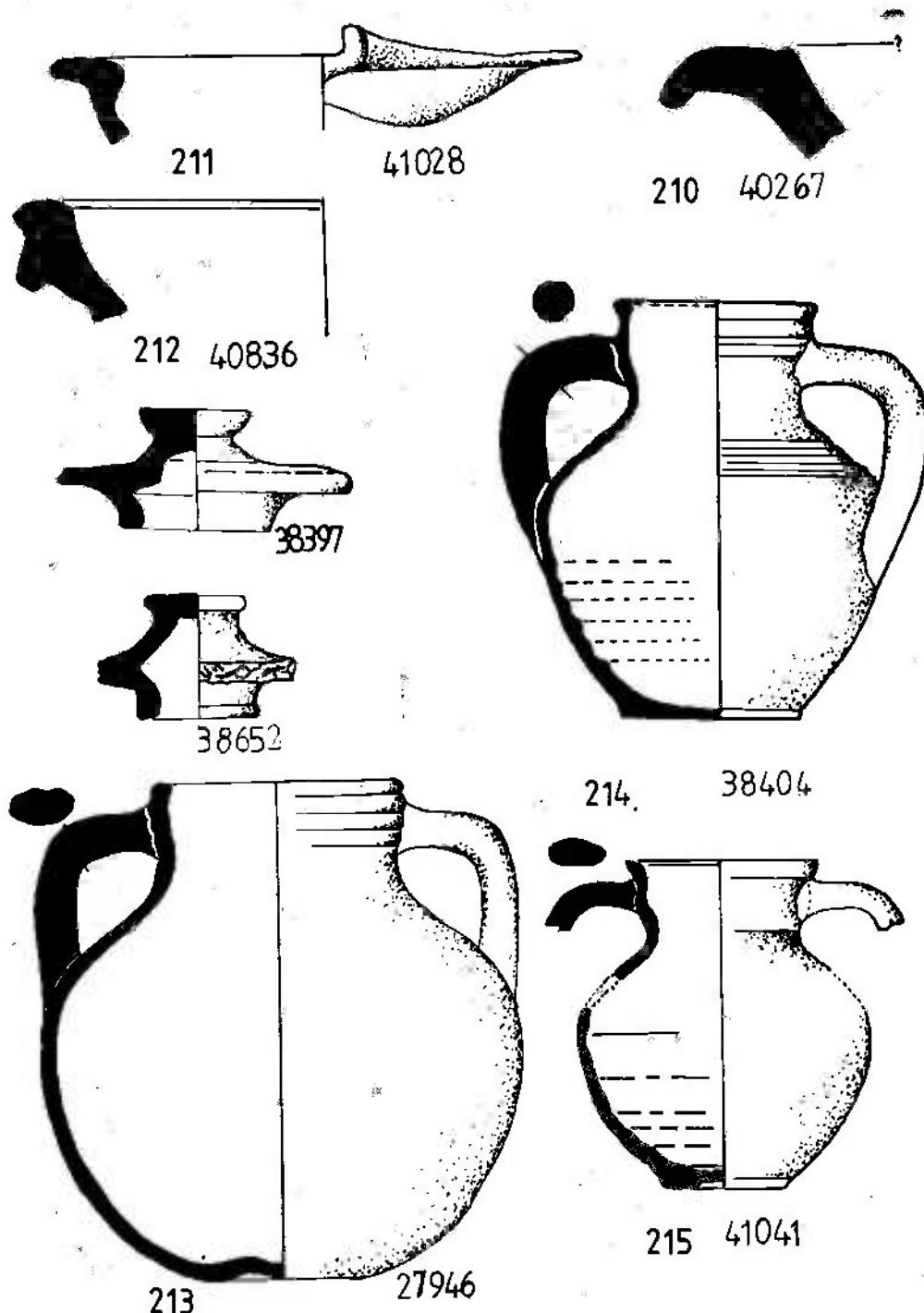
33. VESELĂ DE BUCĂTARIE - INDEPENDENȚA
33. VAISSELLE DE CUISINE - INDEPENDENȚA

35. VESELĂ DE BUCĂTARIE - INDEPENDENȚA
35. VAISSELLE DE CUISINE - INDEPENDENȚA

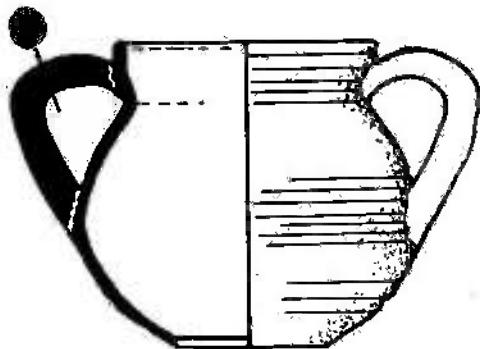

34. VESELĂ DE BUCĂTĂRIE -- INDEPENDENȚA (1:3) CU EXCEPTIA NR. 200-1:5)
34. VAISSELLE DE CUISINE -- INDEPENDENȚA (1:3 A L'EXCEPTION DU NO 200-1:5);

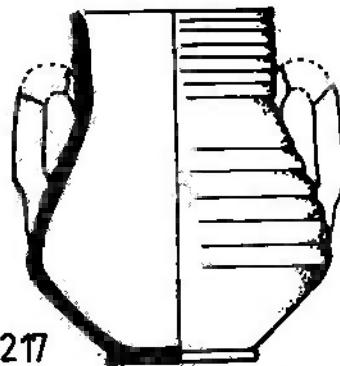
36. MORTARIA: 210-212; CAPACE: 38397, 38652; VASA PO(TA)TORIA: 213-215

36. MORTARIA: 210-212; COUVERCLES: 38397, 38652; VASA PO(TA)TORIA: 213-215

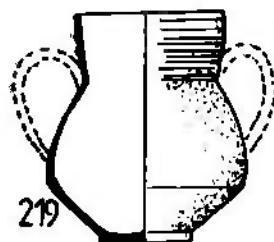
216

27891

217

27955

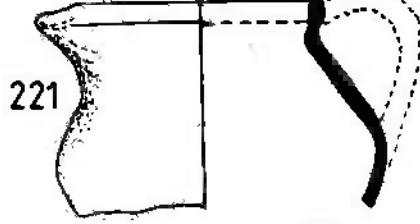
219

38784

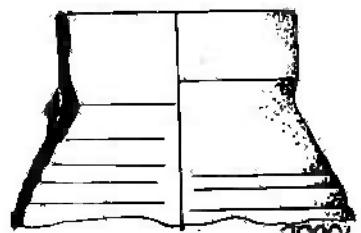
220

40867

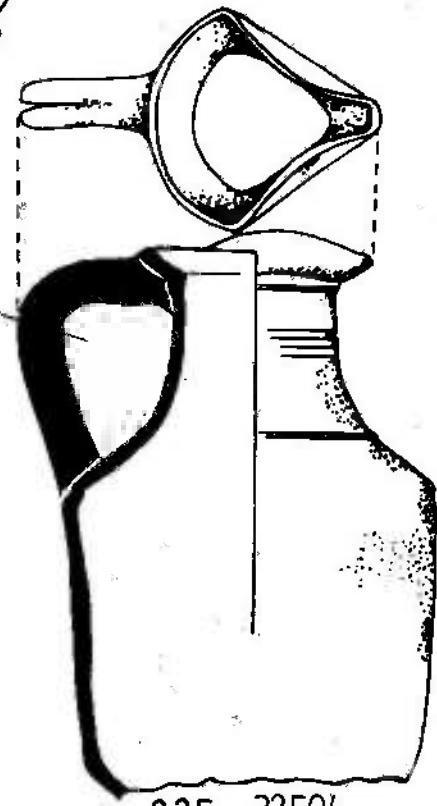
221

40280

218

29804

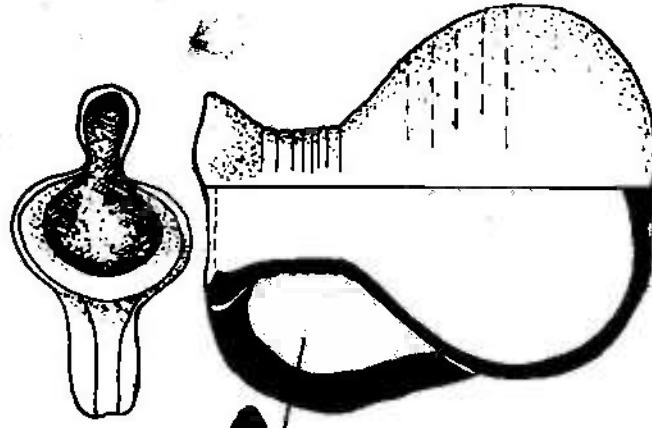

225 32504

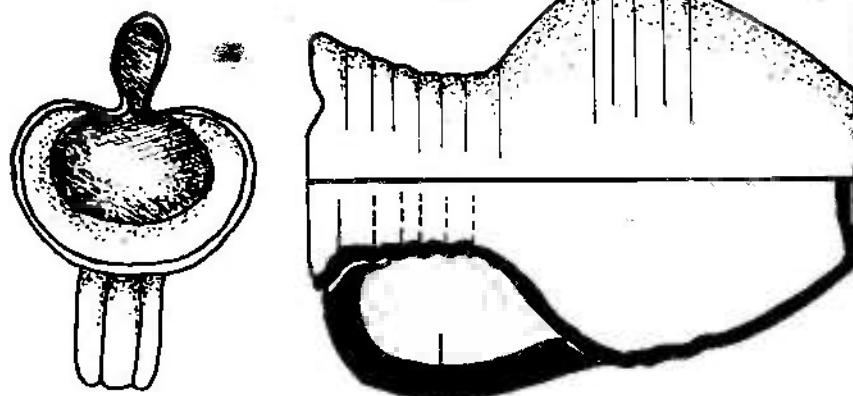
37. VASA PO(TA)TORIA - INDEPENDENTA (1:3)

37. VASA PO(TA)TORIA - INDEPENDENTA (1:3)

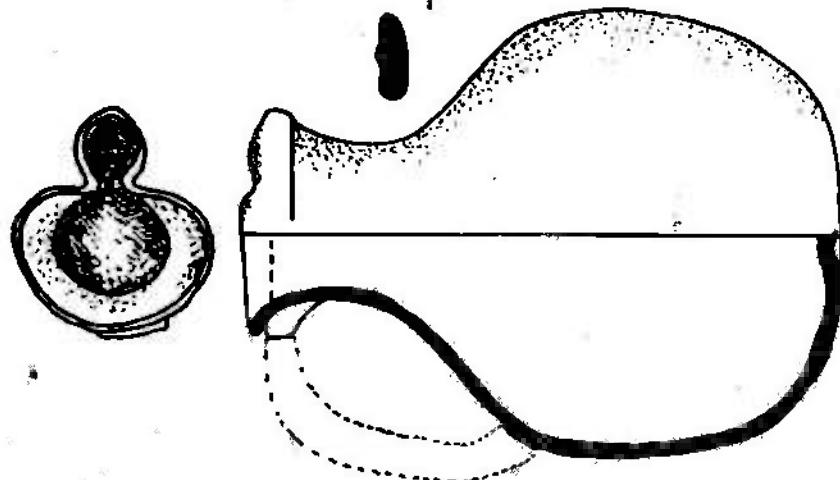
223 38393

38392
222

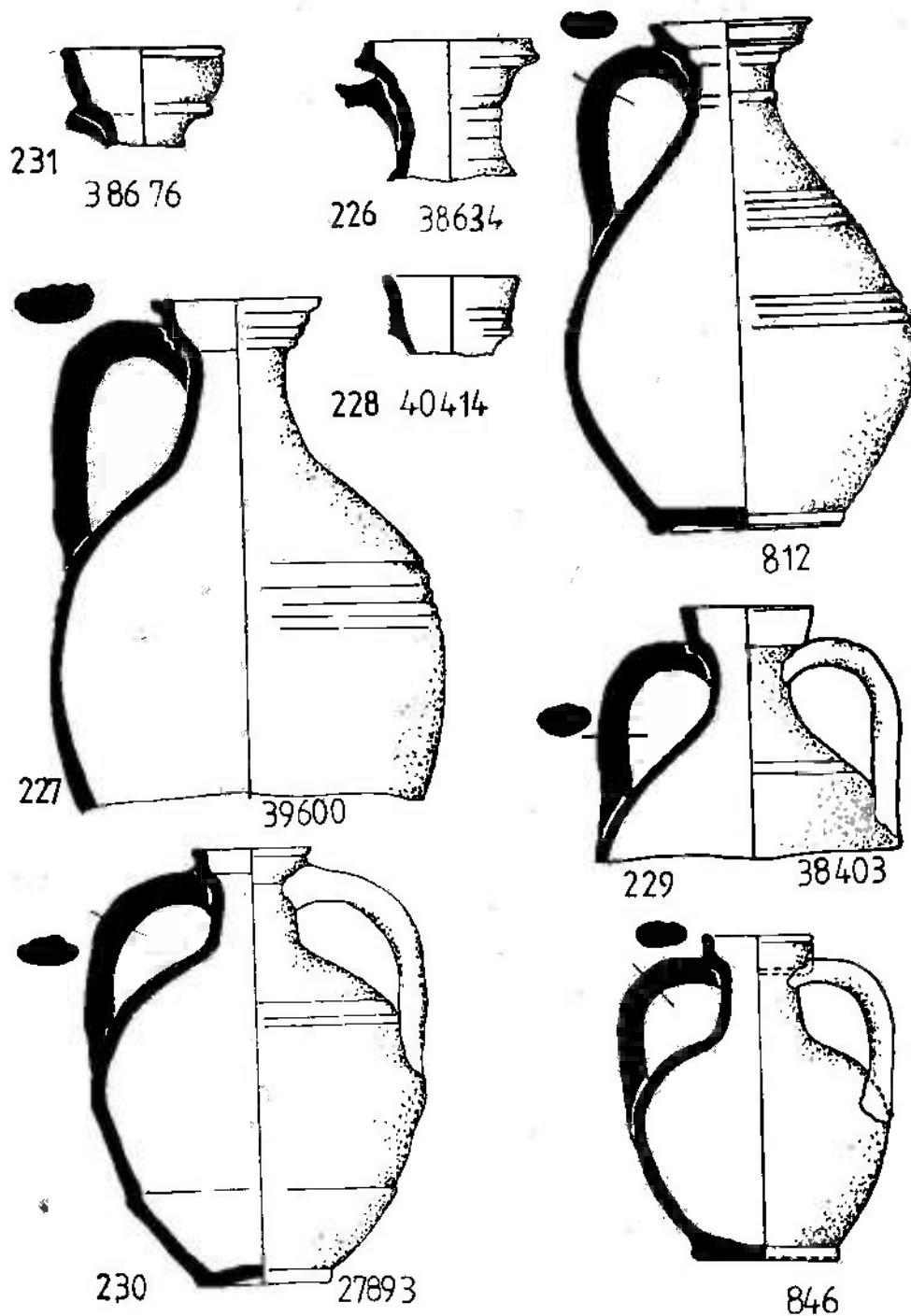

38391
224

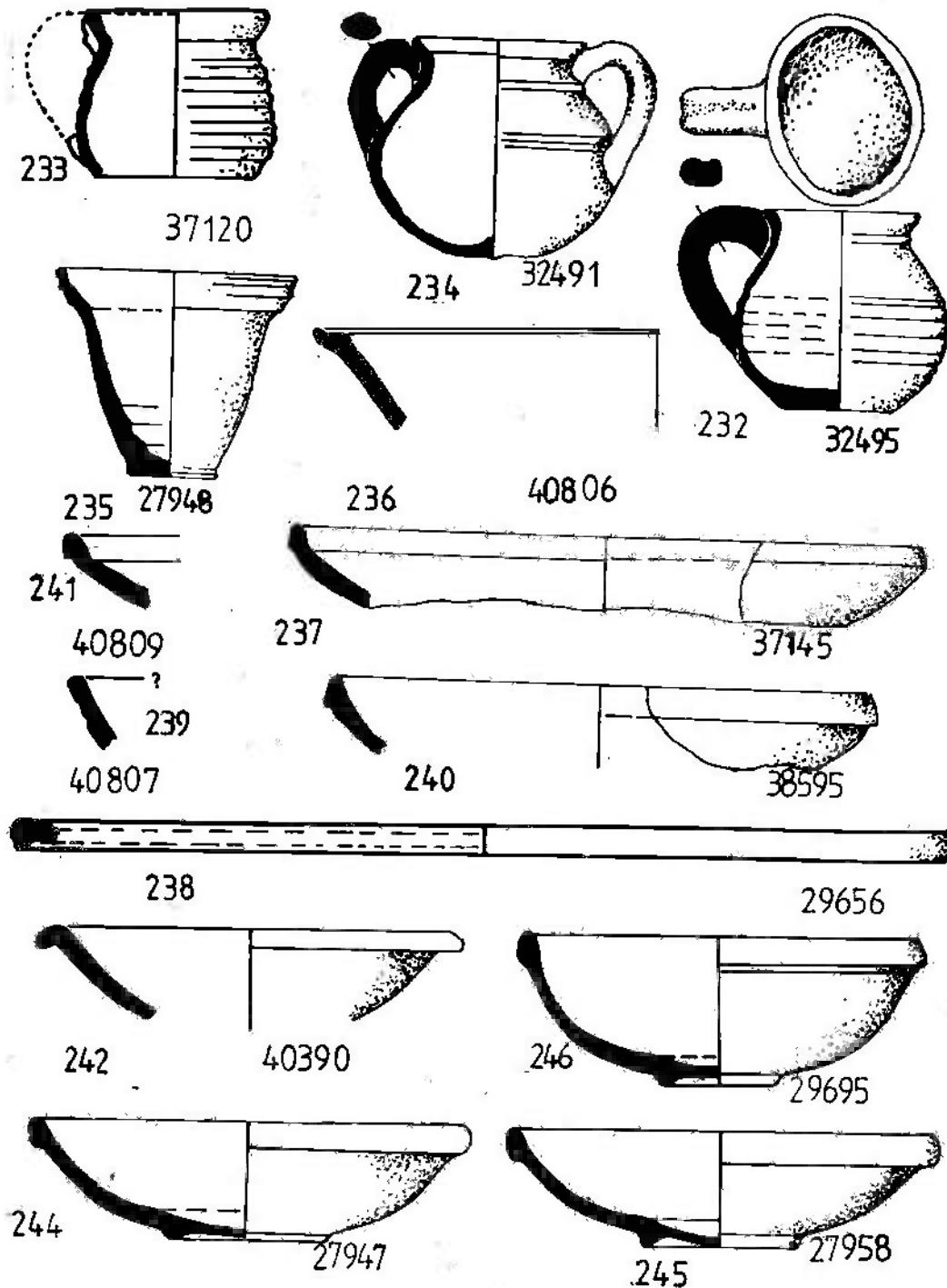
38. VASA PO(TA)TORIA — INDEPENDENTA (1:3)

38. VASA PO(TA)TORIA — INDEPENDENTA (1:3)

39. VASA PO(TA)TORIA — INDEPENDENTA: 226—231; TROESMIS: 812; ARGAMUM: 846 (1:3)

39. VASA PO(TA)TORIA — INDEPENDENTA: 226—231; TROESMIS: 812; ARGAMUM: 846 (1:3)

40. VASA PO(TA)TORIA - INDEPENDENTA: 232-235; VASA ESCARIA: 236-246

40. VASA PO(TA)TORIA - INDEPENDENTA: 232-235; VASA ESCARIA: 236-246

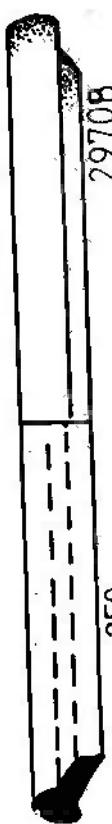
248

38675

251

37152

249 40812

29708

250

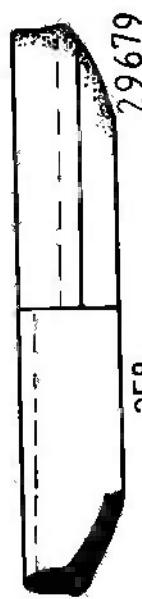

252 29658 257

29678

257

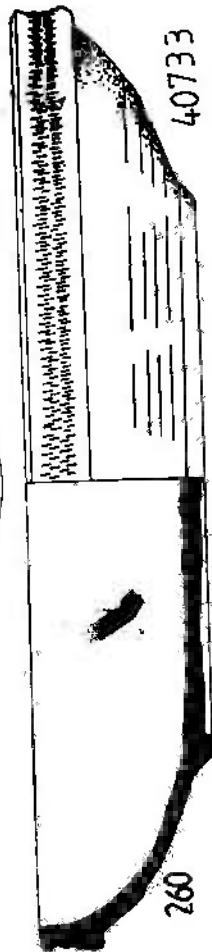
258

29679

255

29697

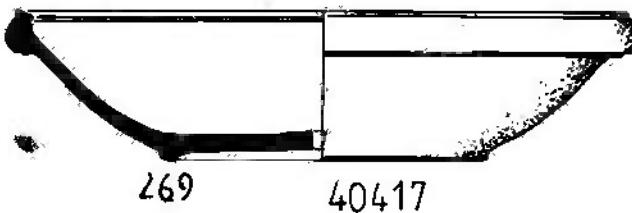
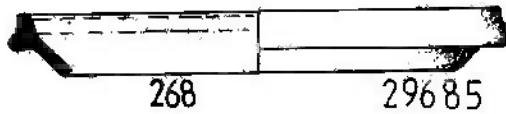
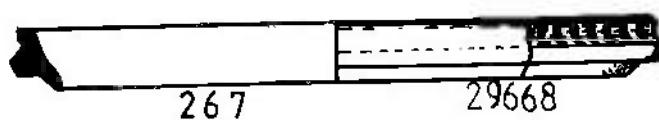
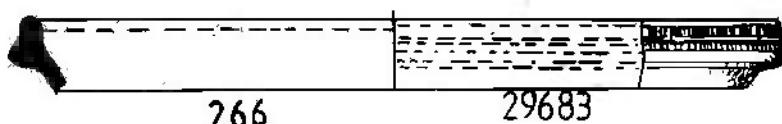
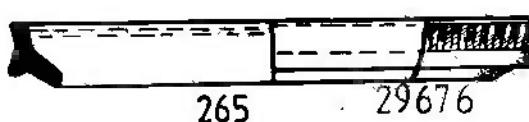
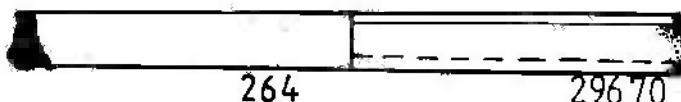
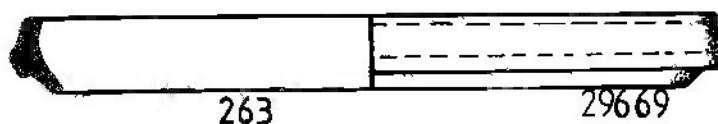
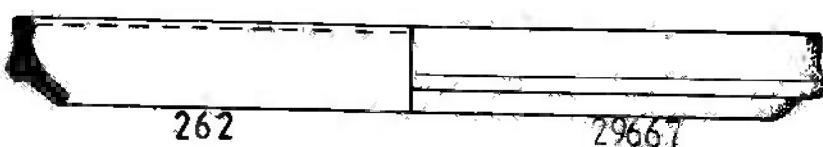
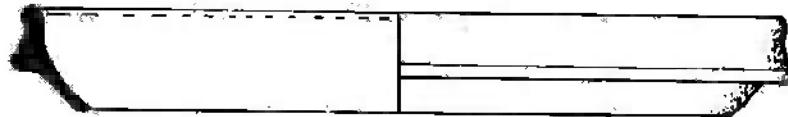

253 29657

40733

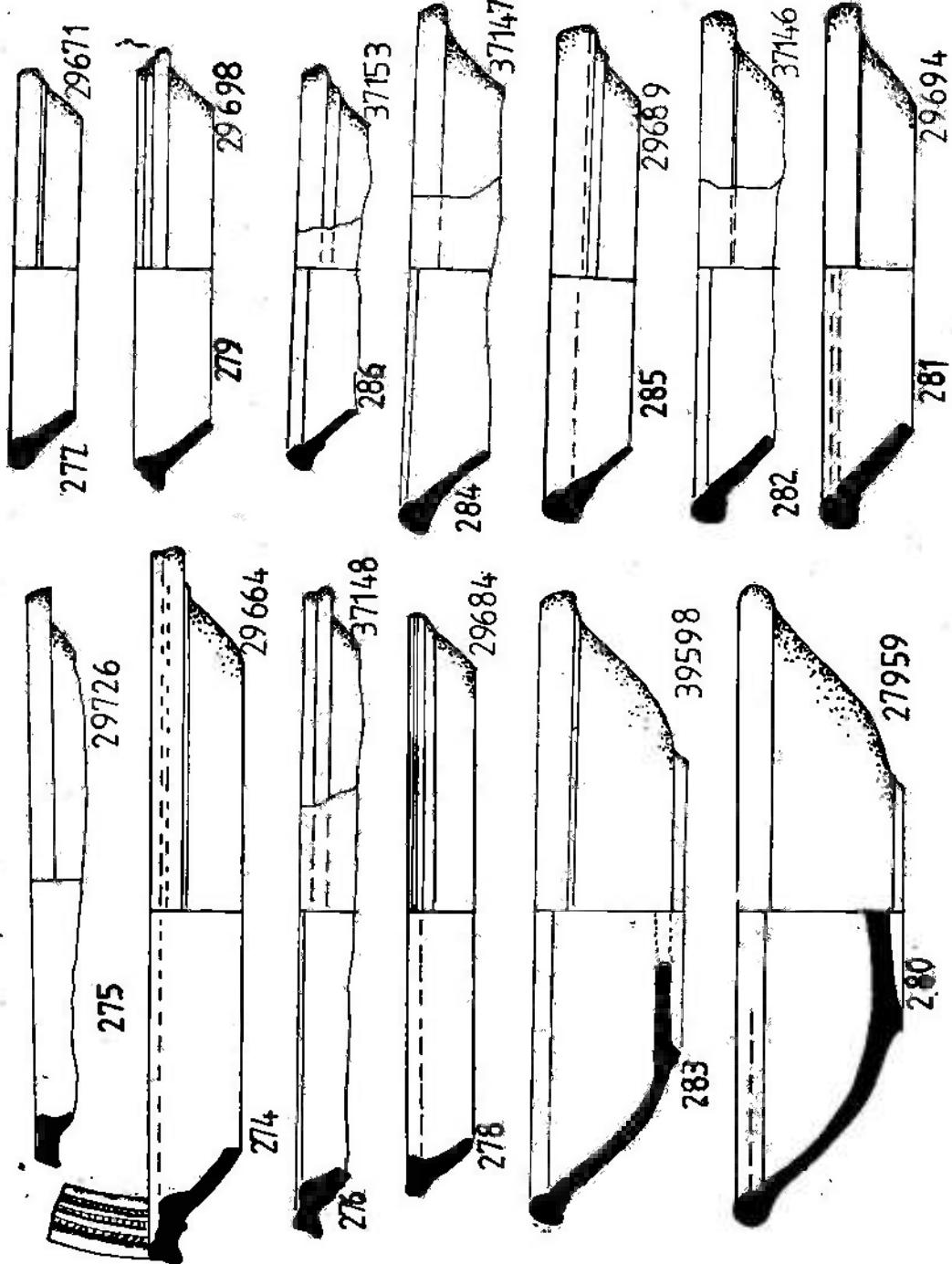
41. VASA ESCARIA - INDEPENDENȚA (1:3)

41. VASA ESCARIA - INDEPENDENȚA (1:3)

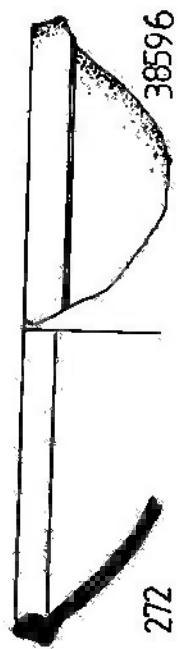
42. VASA ESCARIA - INDEPENDENȚA (1:3)

42. VASA ESCARIA - INDEPENDENȚA (1:3)

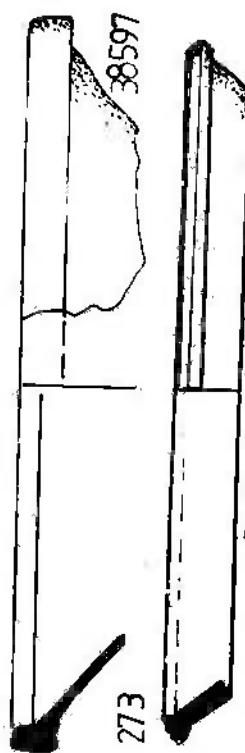
42. VASA ESCARIA - INDEPENDENȚA (1:8)

43. VASA ESCARIA - INDEPENDENȚA (1:8)

272

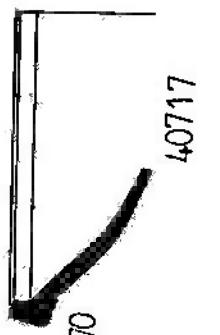
38596

273

304

40717

270

300

38591

29674

38597

207

301

29680

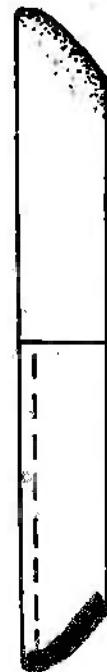
29696

305

302

29654

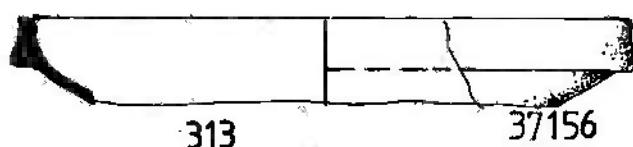
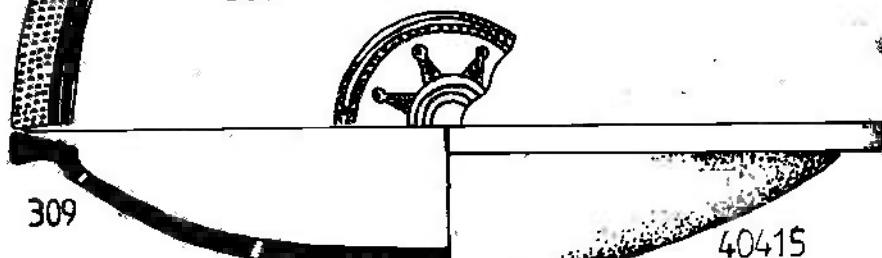
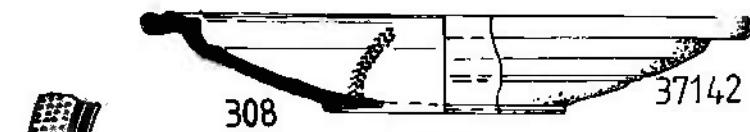
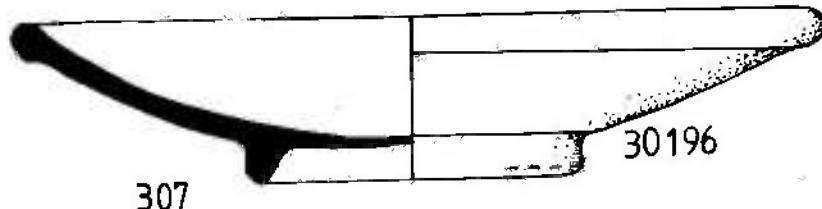
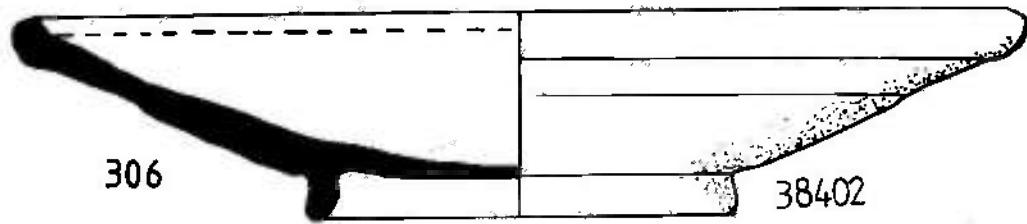

303

29661

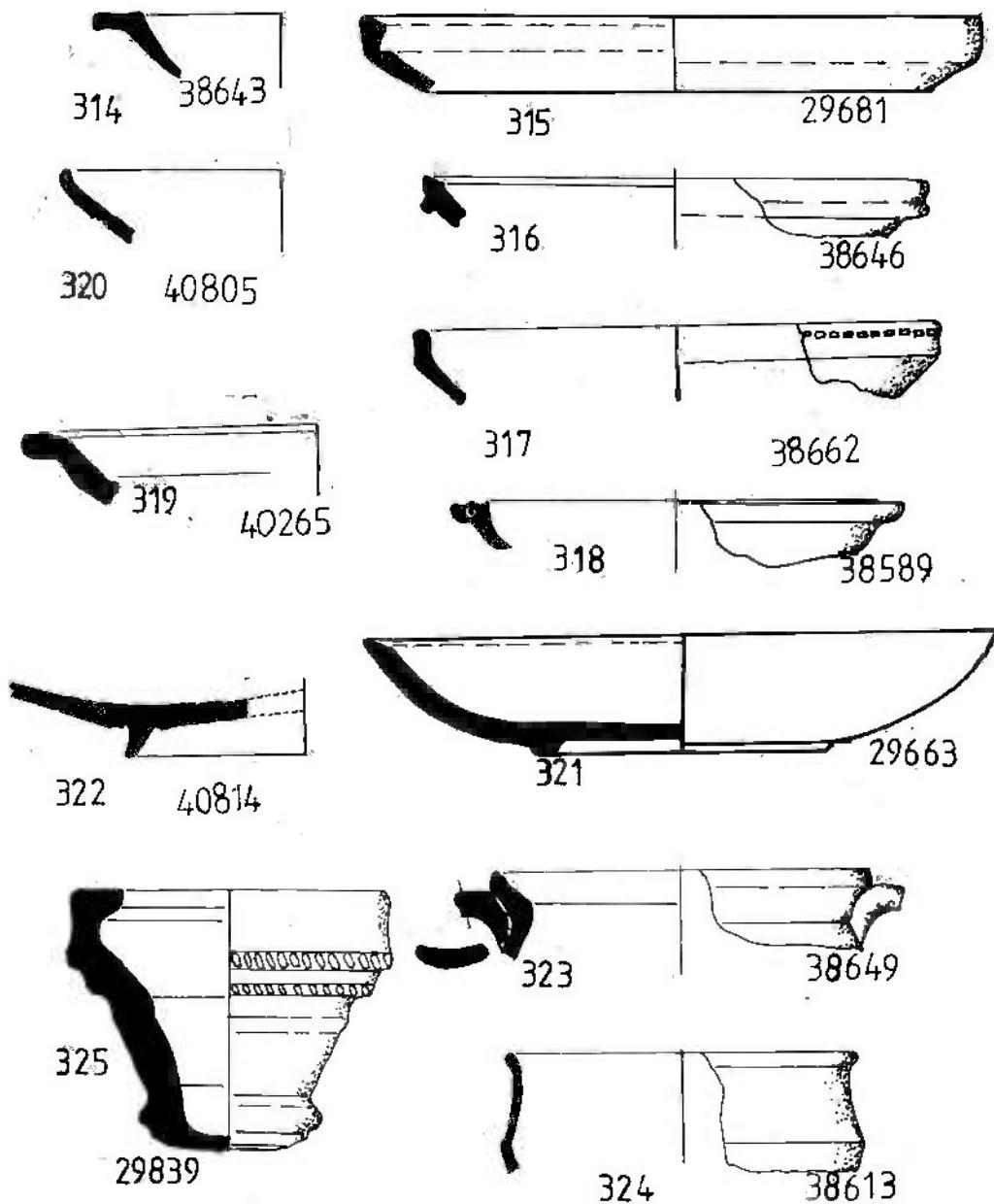
44. VASA ESCARIA - INDEPENDENTIA (1:8)

44. VASA ESCARIA - INDEPENDENTIA (1:8)

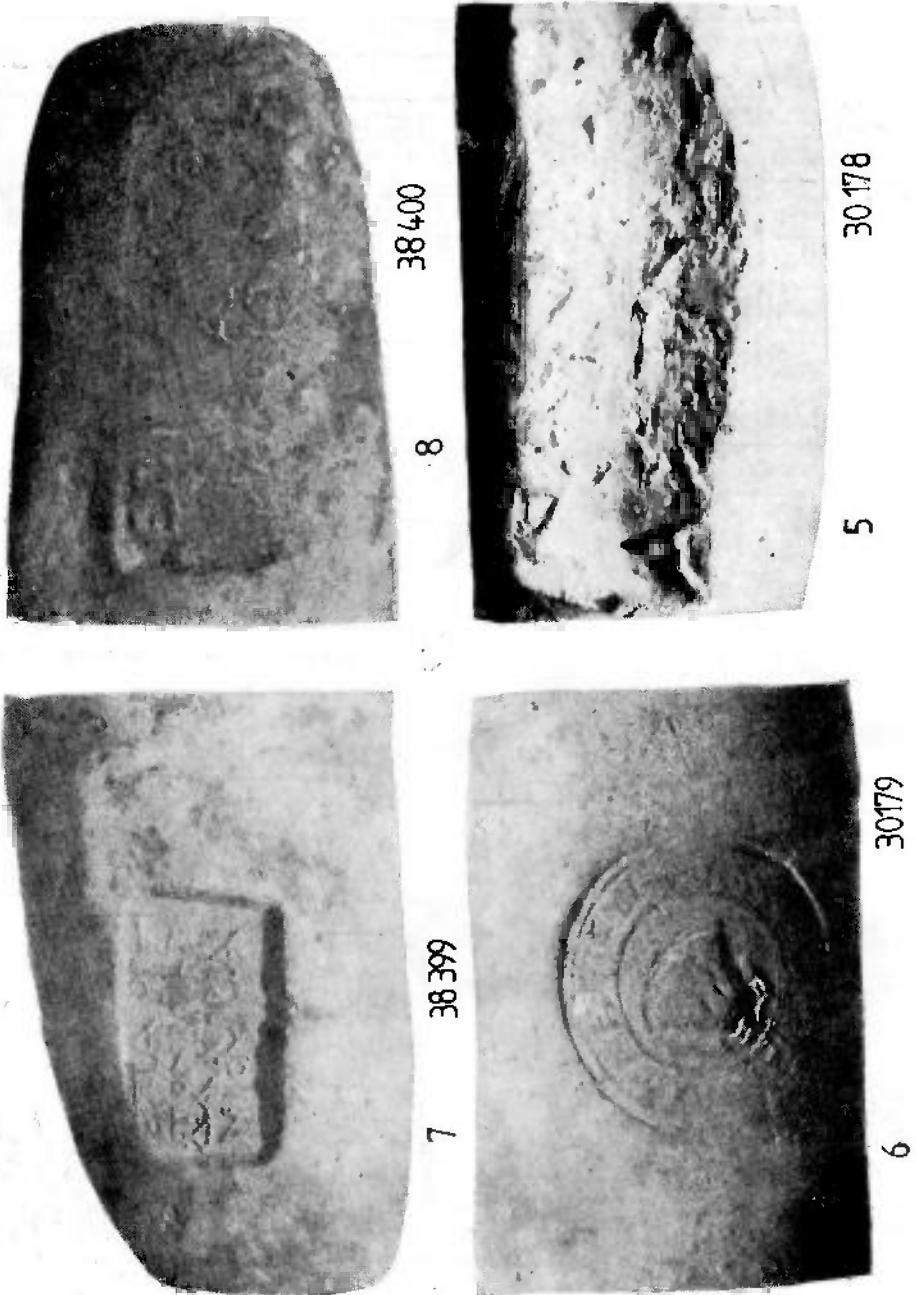
45. VASA ESCARIA - INDEPENDENTA

45. VASA ESCARIA - INDEPENDENTA

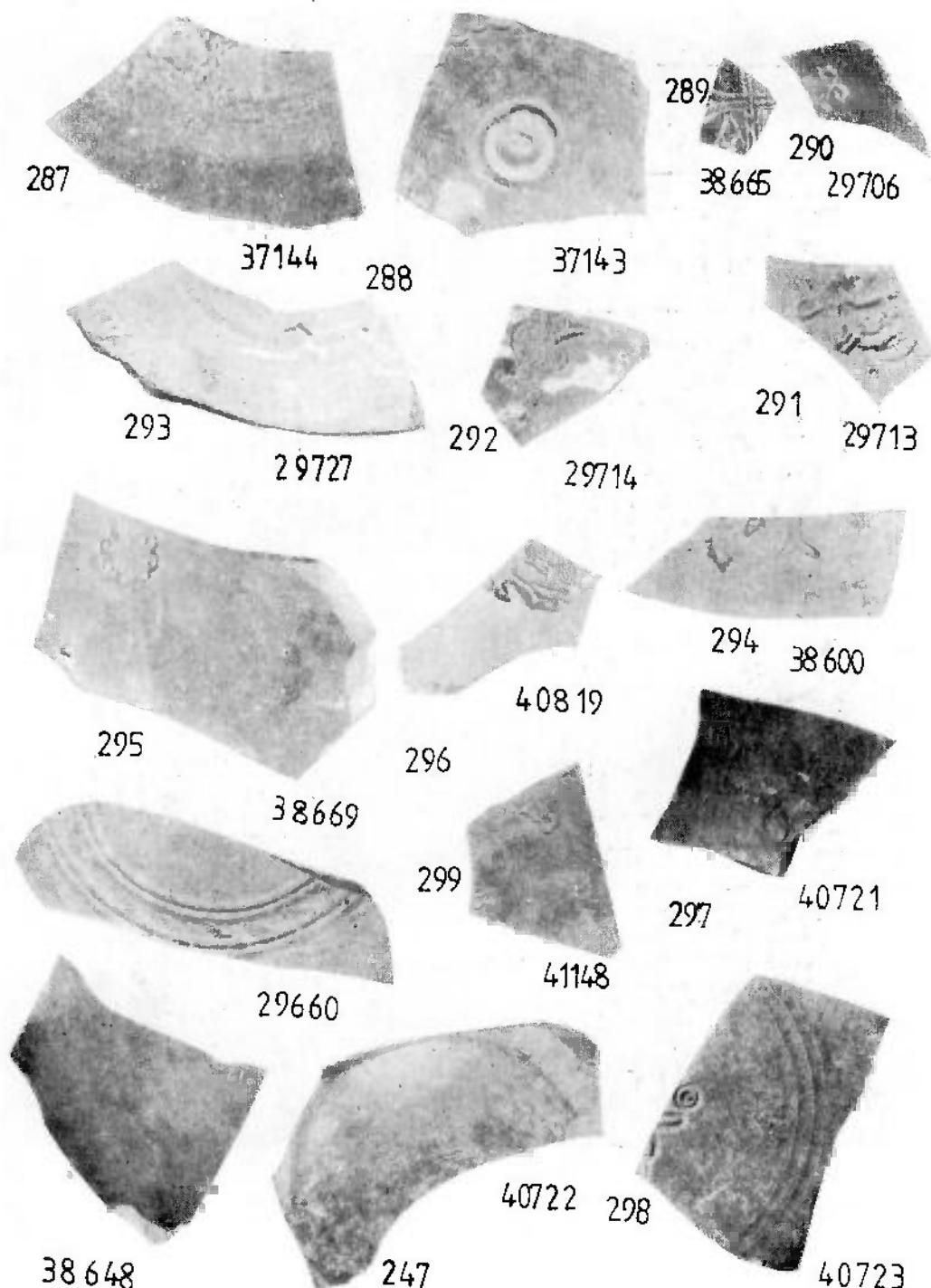

46. VASA ESCARIA: 314—323; TIPURI CU FUNCȚIUNI NEDETERMINATE: 323—325 (1:3)

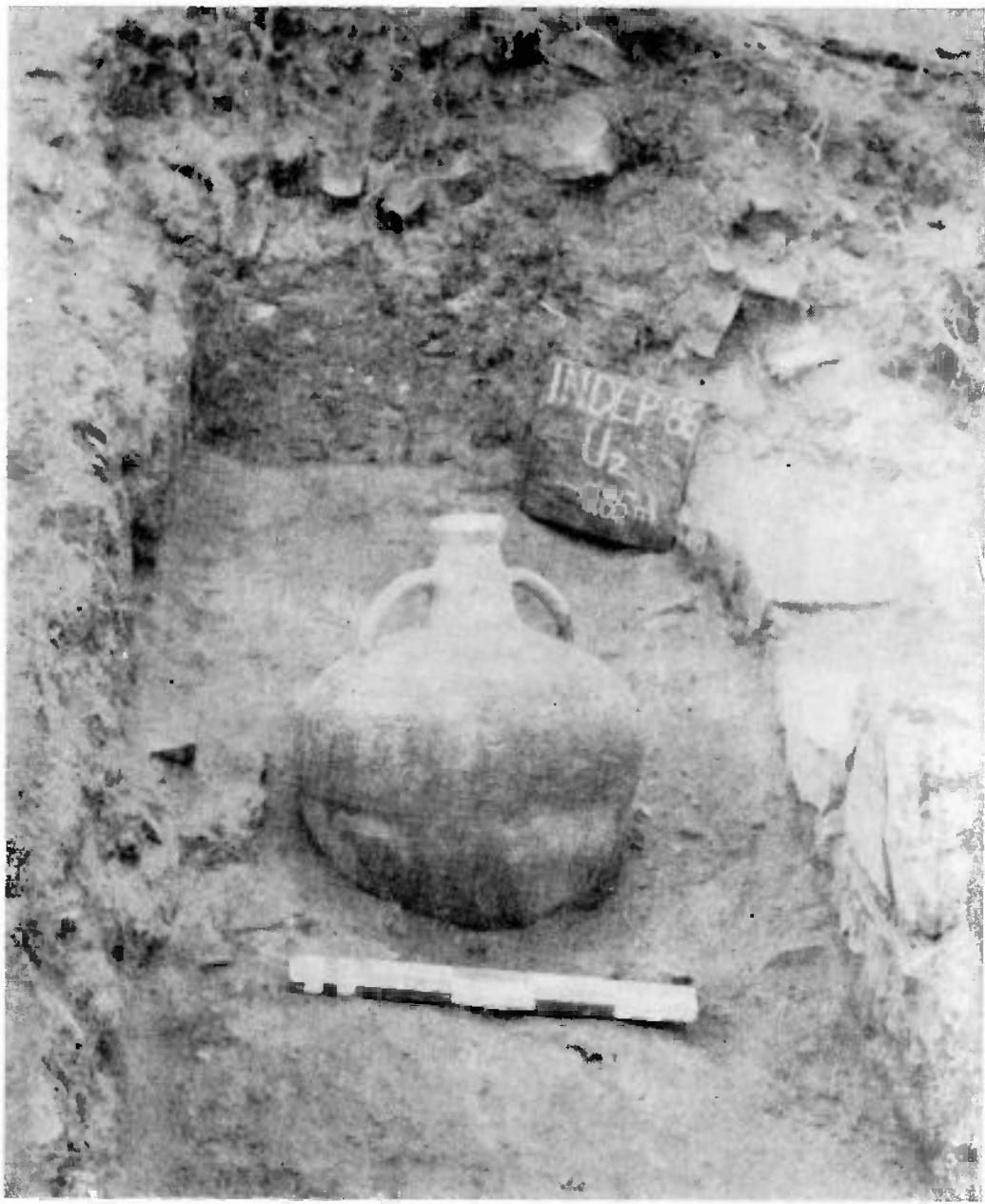
46. VASA ESCARIA: 314—323; TYPES A USAGE NON PRÉCISE: 323—325 (1:3)

47. TOARTE DE AMFORE GRECEŞTI ŞTAMPILATE
47. MANCHES D'AMPHORES GRECQUES ESTAMPLIÉES

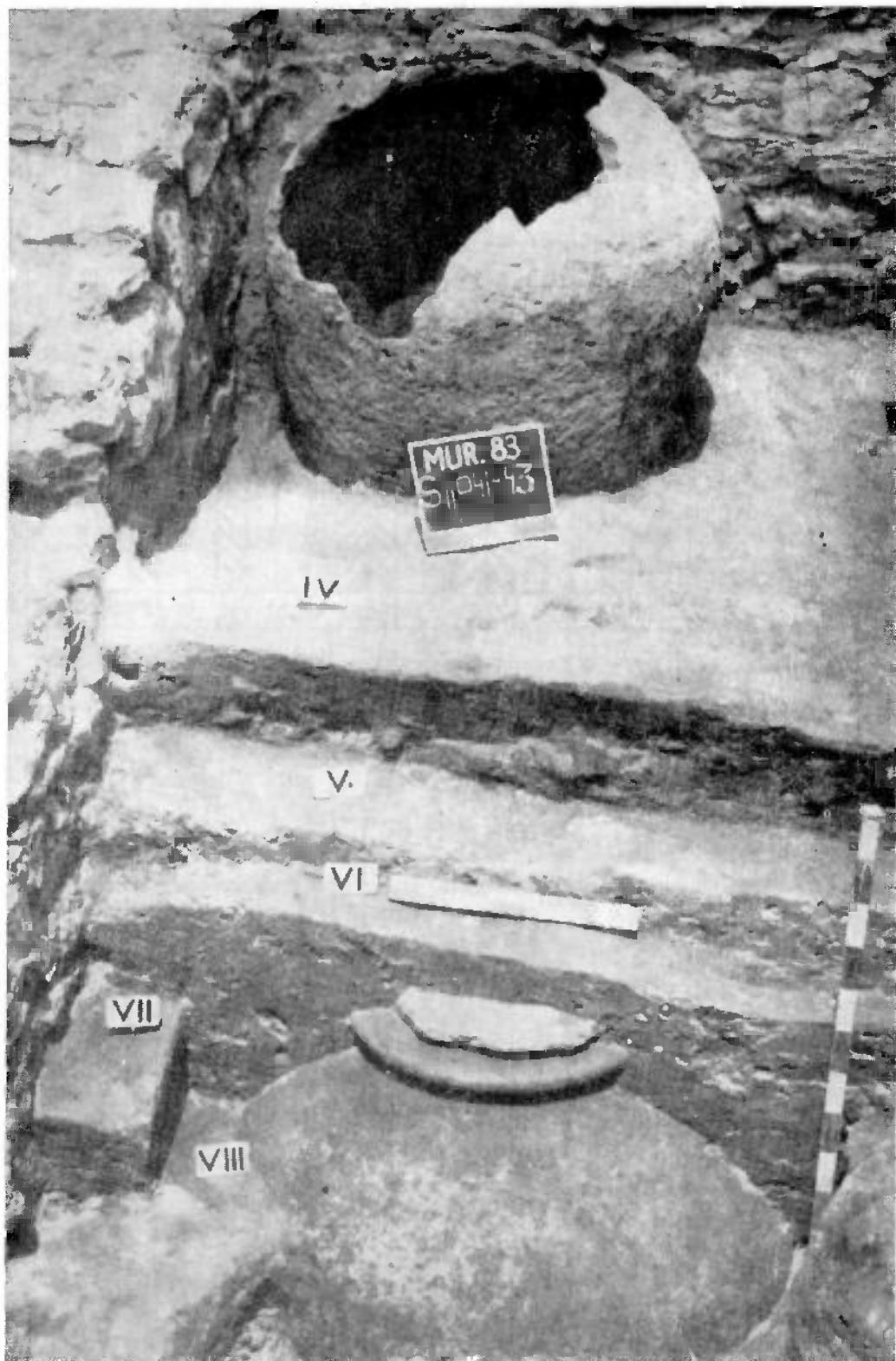
48. FRAGMENTE DE VESELĂ DE MASĂ ȘTAMPILATE (1:2 CU EXCEPȚIA NR. 29727, 29660, 38648--1:3)
8. FRAGMENTS DE VAISSELLE DE TABLE ESTAMPILLÉS (1:2) A L'EXCEPTION DES NOS 29727, 29660 38648--1:3)

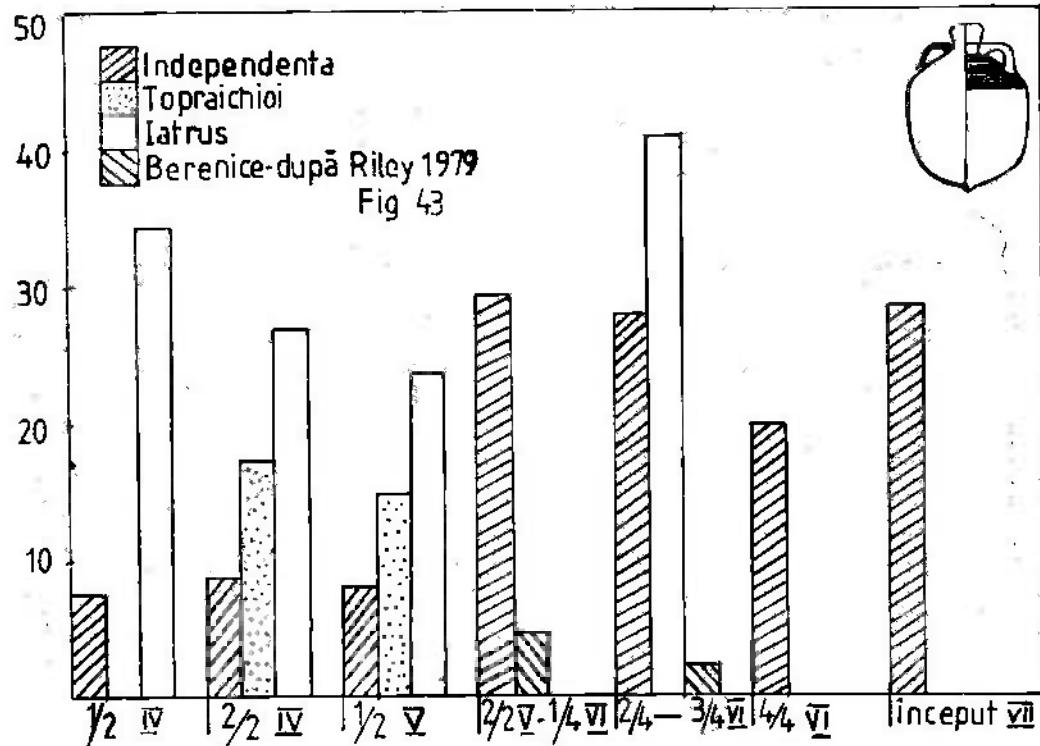
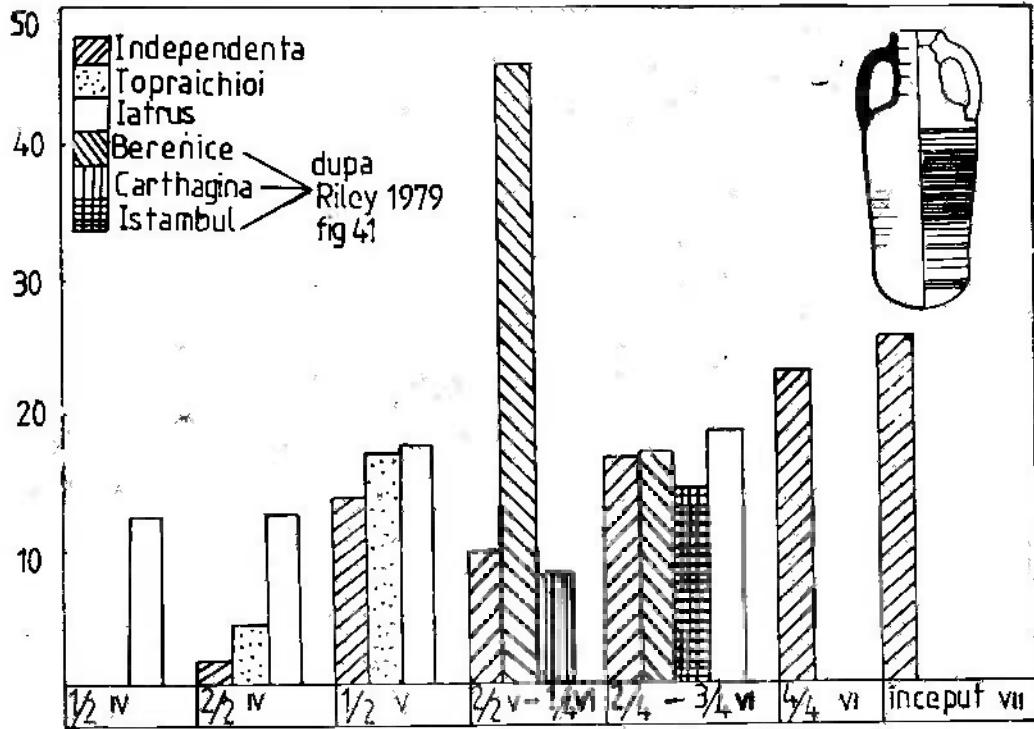

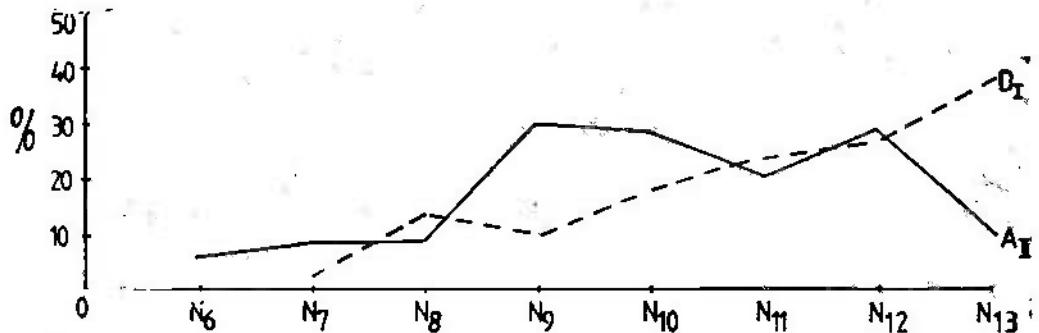
49/A

49. A: AMPFORĂ ROMÂNĂ TÎRZIE DE TIP A II DESCOPERITĂ IN SITU B: DOLIA ROMÂNE TÎRZII DESCOPERITE IN SITU

49. A: AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE DE TYPE A II TROUVÉE IN SITU; B: DOILA DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE TROUVÉE IN SITU

52. FLUCTUAȚIILE SUFERITE DE AMFORELE DE TIP A II ȘI D I LA INDEPENDENȚA ÎN EPOCA ROMANĂ TIRZIE
52. FLUCTUATIONS DES AMPHORES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE DE TYPES A II ET D I DE INDEPENDENCE

50. HISTOGRAMĂ INDICIND PROPORTIILE RELATIVE ALE AMFOREI DE TIP A II LA INDEPENDENȚA, BABADAG-
TOPRAICHOI, LATRUS ȘI BERENICE

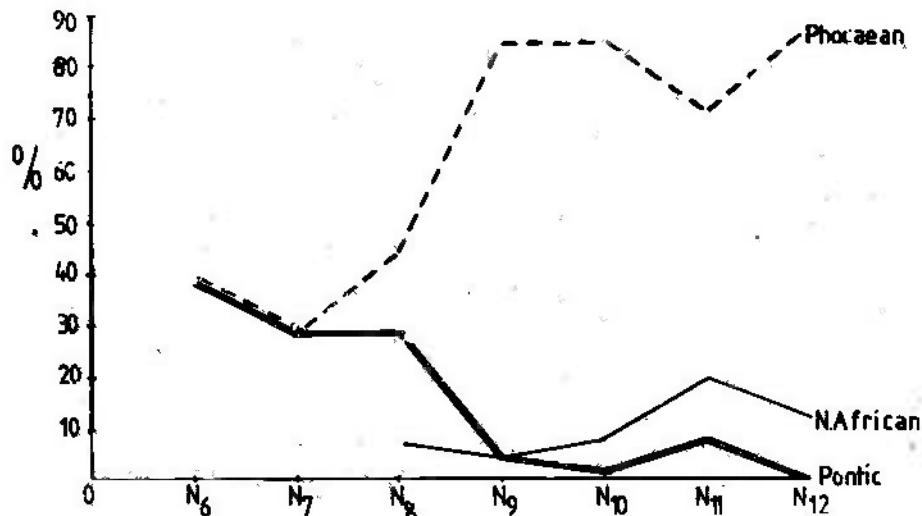
50. HISTOGRAMME AVEC LES DIMENSIONS RELATIVES DE L'AMPHORE DE TYPE A DE INDEPENDENCE
BABADAG - TOPRAICHOI, IATEUS ET BERENICE

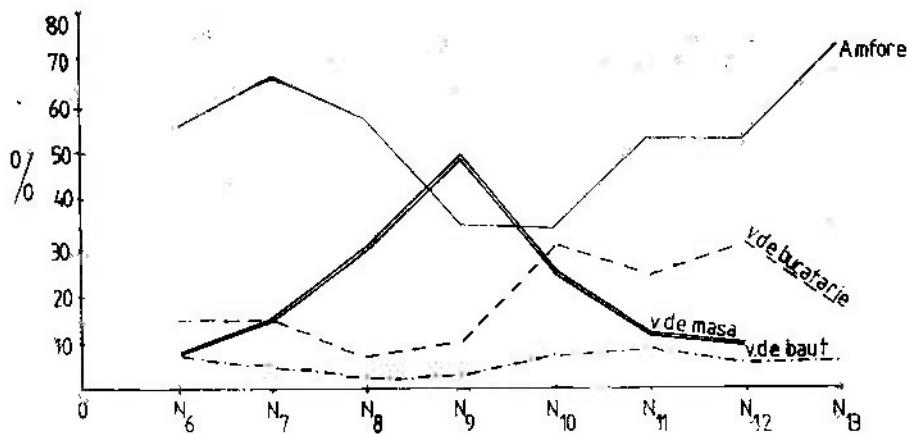
51. HISTOGRAMĂ INDICIND PROPORTIILE RELATIVE ALE AMFOREI DE TIP D I LA INDEPENDENȚA, BABADAG-
TOPRAICHOI, LATRUS, BERENICE, CARTHAGINA ȘI ISTAMBUL

51. HISTOGRAMME AVEC LES DIMENSIONS RELATIVES DE L'AMPHORE DE TYPE D I DE INDEPENDENCE
BABADAG - TOPRAICHOI, IATRUS, BÉRENICE, CARTHAGE ET ISTANBUL

53. FLUCTUAȚIILE VESELEI DE MASĂ LA INDEPENDENȚA ÎN EPOCA ROMANĂ TIRZIE

53. FLUCTUATIONS DE LA VAISSELLE DE TABLE DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE DE INDEPENDENCE

54. FLUCTUAȚIILE PRINCIPALELOR CATEGORII CERAMICE LA INDEPENDENȚA ÎN EPOCA ROMANĂ TIRZIE.

54. FLUCTUATIONS DES PRINCIPALES CATÉGORIES CÉRAMIQUES DE BASSE ÉPOQUE ROMAINE DE INDEPENDENCE